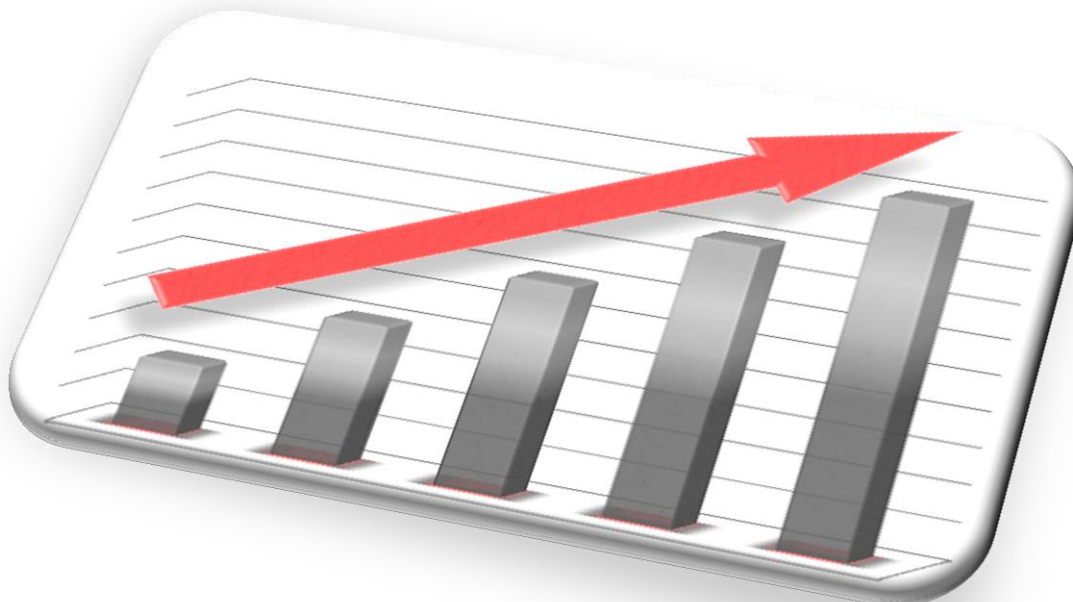

**GMINA
KSIĘŻPOL**

Lider projektu:
Gmina Biłgoraj
ul. Kościuszki 88
23 - 400 Biłgoraj
tel.: (84) 688 28 30
www.gminabilgoraj.pl

Partnerzy:
Gmina Księżpol
ul. Biłgorajska 12
23 - 415 Księżpol
tel.: (84) 687 74 19
www.ksiezpol.pl
Gmina Miasto Biłgoraj
Plac Wolności 16
23 - 400 Biłgoraj
tel.: (84) 686 96 00
www.bilgoraj.pl

PLAN ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO MIASTA BIŁGORAJ

2014

POMOC TECHNICZNA
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

„Plan rozwoju przedsiębiorczości Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Bilgoraj” został opracowany przez firmę EuroCompass Sp. z o.o. na podstawie umowy z Gminą Bilgoraj nr JRPPOPT. 272.1.2013 z dnia 07.08.2013 r.

Przedmiot wyżej wymienionej umowy wykonywany jest w ramach projektu pn.: „Upowszechnienie podejścia funkcjonalnego w planowaniu przestrzennym poprzez określenie granic i kierunków rozwoju obszaru funkcjonalnego Miasta Bilgoraj” współfinansowanego w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2007-2013 w ramach „Konkursu dotacji na działania wspierające jednostki samorządu terytorialnego w zakresie planowania miejskich obszarów funkcjonalnych” ogłoszonego przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

Autorzy opracowania:

Ryszard Boguszewski
Małgorzata Dyrkacz
Beata Filipowicz

Oprawa graficzna:

Małgorzata Dyrkacz

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE	4
2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	BŁĄD! NIE ZDEFINIOWANO ZAKŁADKI.
2.1. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	BŁĄD! NIE ZDEFINIOWANO ZAKŁADKI.
2.2. BIOGOSPODARKA	BŁĄD! NIE ZDEFINIOWANO ZAKŁADKI.
2.3. OTOCZENIE BIZNESU	BŁĄD! NIE ZDEFINIOWANO ZAKŁADKI.
2.4. ZDOLNOŚĆ INWESTYCYJNA PRZEDSIĘBIORSTW	BŁĄD! NIE ZDEFINIOWANO ZAKŁADKI.
2.5. POLITYKA WŁADZ SAMORZĄDOWYCH WOBEC PRZEDSIĘBIORSTW	BŁĄD! NIE ZDEFINIOWANO ZAKŁADKI.
2.6. ANALIZA ANKIET IDENTYFIKUJĄCYCH GŁÓWNE BARIER I SZANSE ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	BŁĄD! NIE ZDEFINIOWANO ZAKŁADKI.
3. ANALIZA SWOT	52
4. WIZJA I MISJA OBSZARU W ASPEKCIE ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	55
5. OBSZARY STRATEGICZNE I CELE OPERACYJNE MOF BIŁGORAJ	57
6. PROJEKTY KLUCZOWE MAJĄCE WPLYW NA ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	82
7. POWIĄZANIE PLANU ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MOF BIŁGORAJ Z DOKUMENTAMI O CHARAKTERZE STRATEGICZNYM	85
8. SYSTEM WDRAŻANIA PLANU ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MOF BIŁGORAJ	87
8.8 SYSTEM WDRAŻANIA I MONITORINGU	87
8.9 SYSTEM FINANSOWANIA	88
9. OPIS PRZEPROWADZONYCH KONSULTACJI SPOŁECZNYCH.....	89

1. WPROWADZENIE

Plan Rozwoju Przedsiębiorczości Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj jest dokumentem umożliwiającym bieżące zarządzanie rozwojem gospodarczym obszaru funkcjonalnego. Opracowanie stanowi uszczegółowienie zapisów Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj – Dokument Ramowy, doprecyzowuje cele ukierunkowane na realizację wybranych projektów z zakresu rozwoju sfery gospodarczej.

Dokument ten stanowi efektywne narzędzie dynamizacji wzrostu gospodarczego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj, pośrednio wpływa również na poprawę warunków życia mieszkańców.

Do głównych celów, jakim ma służyć przedmiotowy dokument, należy ustalenie przestrzeni aktywności gospodarczej Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj (posłuży ona określeniu usług i działań stymulujących rozwój przedsiębiorczości) oraz rozważenie problemów przedsiębiorców, które posłużą wyznaczeniu kierunków rozwoju i określeniu możliwych mechanizmów wsparcia.

Skuteczne wdrożenie postanowień Planu Rozwoju Przedsiębiorczości Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj będzie nie tylko warunkiem przyspieszenia rozwoju gospodarczego i poprawy bytu mieszkańców, ale także wzmocni pozycję MOF Biłgoraj wśród innych obszarów województwa lubelskiego.

Niniejszy dokument stanowi branżowe uszczegółowienie Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj – Dokument Ramowy. Plan Rozwoju Przedsiębiorczości Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj złożony jest z trzech części:

- Diagnostycznej, w której dokonano szczegółowej analizy strefy gospodarczej MOF Biłgoraj oraz przedstawiono uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne rozwoju przedsiębiorczości - Analiza SWOT;
- Strategicznej, w której doprecyzowano wizję Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz obszary i cele strategiczne, wskazane w ramowej strategii rozwoju MOF Miasta Biłgoraj;
- Realizacyjnej, w której określono system wdrażania planu, system monitoringu i ewaluacji.

Plan rozwoju przedsiębiorczości opracowano na podstawie informacji, pozyskanych z Głównego Urzędu Statystycznego, z urzędów gmin i urzędu miasta Biłgoraj, z ankietyzacji przedsiębiorców oraz innych opracowań, obejmujących tematykę rozwoju gospodarczego województwa lubelskiego.

2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Przedsiębiorczość Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj znajduje się pod dużym wpływem uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych. Są to czynniki o różnej intensywności oddziaływania, które tworzą warunki rozwoju gospodarczego obszaru.

Opis uwarunkowań pozwolił na wskazanie kluczowych zdarzeń, zjawisk, tendencji i procesów, mających miejsce w otoczeniu oraz wpływających pozytywnie lub negatywnie na dalszy rozwój przedsiębiorczości. Przyczynił się również do identyfikacji podstawowych czynników rozwoju przedsiębiorczości, wynikających z obecnej sytuacji w sferze gospodarczej i społecznej na obszarze MOF Biłgoraj. Ponadto uwidoczniło główne problemy i bariery rozwoju przedsiębiorczości.

2.1. Przedsiębiorczość

Przedsiębiorczość jest jednym z najważniejszych czynników rozwoju gospodarczego. Definicja przedsiębiorczości jest różnie formułowana, głównie jako pojęcie ekonomiczne, ale również spotykana jest jako pojęcie społeczne i kulturowe.

Przedsiębiorczość najczęściej jest definiowana w dwóch wymiarach: jako cecha związana z osobą przedsiębiorcy lub jako funkcja, która przejawia się w pobudzaniu rozwoju społeczno-gospodarczego opartego na wykorzystywaniu szans płynących z otoczenia rynkowego i instytucjonalnego.

Przykłady definicji przedsiębiorczości według naukowców różnych dyscyplin naukowych brzmią następująco:

- „Przedsiębiorczość to nowa kombinacja środków produkcji, umożliwiająca wprowadzenie nowego wyrobu lub technologii, otwarcie nowego rynku, pozyskanie nowych źródeł surowców lub wprowadzenie nowej organizacji” - J.A.Schumpeter;
- „Przedsiębiorczość to aktywność osób skorelowana z umiejętnością działania w poszukiwaniu i wdrażaniu nowych pomysłów, których rezultaty znajdują aprobatę na rynku i przynoszą oczekiwane efekty zarówno ich kreatorom jak i konsumentom” - K.Krajewski, J.Śliwa;
- „Przedsiębiorczość to stan umysłu danej osoby, pozwalający na odczytywanie różnych szans znajdujących się w otoczeniu i jej stan emocjonalny, sprzyjający wdrażaniu zidentyfikowanych możliwości” - K.Krajewski;
- „Przedsiębiorczość to całokształt działań, związanych z uruchomieniem każdego nowego przedsięwzięcia” - J.Machaczka.

Stworzenie konkurencyjnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości MOF Biłgoraj w stosunku do innych obszarów poprzez zapewnienie odpowiednich warunków do stabilnego i dynamicznego rozwoju gospodarczego danej jednostki terytorialnej jest zadaniem gmin wchodzących w skład

badanego obszaru. Do przykładowych działań jednostek gminnych, sprzyjających aktywności gospodarczej, które należy wdrożyć w celu rozwoju przedsiębiorczości należy zaliczyć:

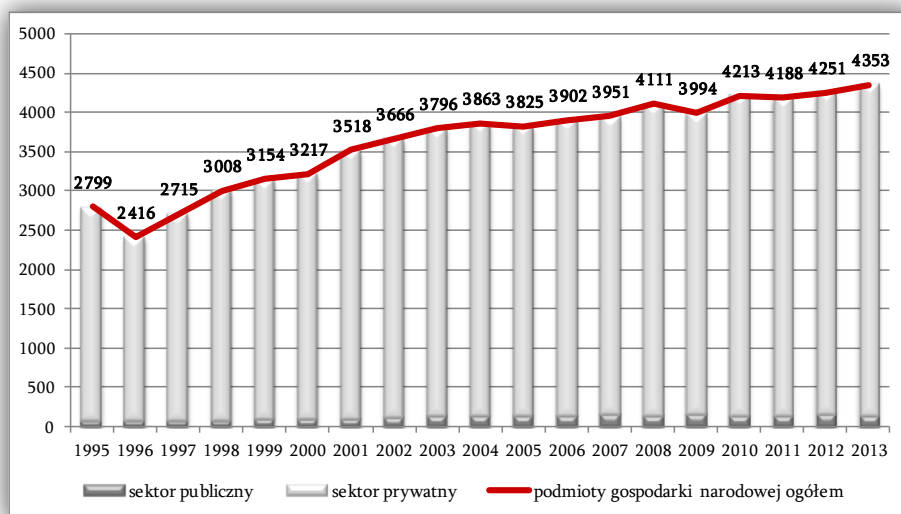
- wydzielanie atrakcyjnie położonych działek pod inwestycję,
- dbałość o rozwój dróg,
- dbałość o rozwój telekomunikacji,
- dbałość o podnoszenie kwalifikacji lokalnych kadr,
- wprowadzanie ułatwień w procedurze urzędowej,
- inicjowanie ośrodków wspierania przedsiębiorczości,
- działania promujące gminę,
- kreowanie klimatu społecznego sprzyjającego rozwojowi przedsiębiorczości,
- rozwój instytucji poręczeń i gwarancji,
- polityka niskich cen za usługi komunalne,
- polityka niskich opłat za dzierżawę mienia komunalnego,
- sprzedaż mienia komunalnego po atrakcyjnych cenach,
- udzielanie przedsiębiorcom dotacji lub pożyczek,
- organizacja banku danych i łatwego dostępu do informacji,
- udzielanie inwestorom ulg podatkowych.

Najważniejsze wśród nich są inwestycje infrastrukturalne, które znacząco wpływają na rozwój gospodarczy obszaru. Brak tego rodzaju inwestycji jest czynnikiem wpływającym na pogorszenie sytuacji podmiotów gospodarczych a tym samym na zmniejszenie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru.

Miasto Biłgoraj, wchodzące w skład Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj jest największym ośrodkiem gospodarczym powiatu biłgorajskiego i to właśnie ono koncentruje największą liczbę przedsiębiorstw. Dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazują, że na koniec 2013 roku w MOF Biłgoraj funkcjonowało 4 353 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, z czego 96,7% stanowiły podmioty należące do sektora prywatnego gospodarki. Sektor publiczny liczył jedynie 142 podmioty, na które składały się między innymi państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego (106 podmiotów) oraz spółki handlowe (8 podmiotów). W sektorze prywatnym dominującą grupą podmiotów gospodarczych są osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (3428 podmiotów), które stanowią 81,4% wszystkich podmiotów tego sektora oraz 78,8% ogólnej liczby podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON. Dodatkowo na podmioty sektora prywatnego składają się również: spółki handlowe (154 podmioty), spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego (11), spółdzielnie (22), fundacje (11) oraz stowarzyszenia i organizacje społeczne (122).

Zmiana liczby podmiotów gospodarki narodowej, wpisanych do rejestru REGON od 1995 do 2013 roku została przedstawiona na wykresie poniżej.

Wykres 1. Zmiana liczby podmiotów gospodarki narodowej z podziałem na sektor prywatny i publiczny na przestrzeni 19 lat

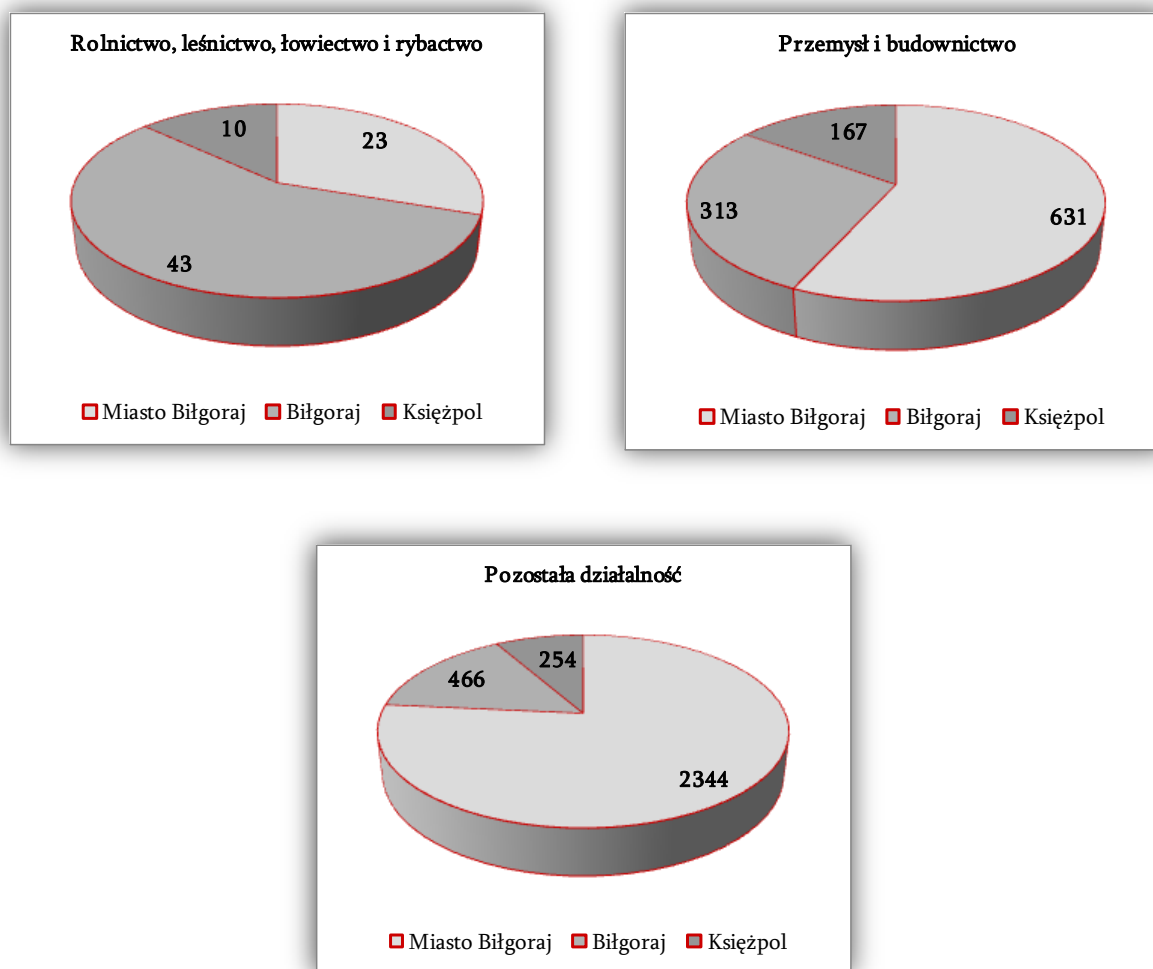
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Najmniejszą liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Miasta Biłgoraj cechował się rok 1996. Wzrost liczby podmiotów od 1996 do 2013 roku wyniósł ponad 1,9 tys. podmiotów, co niewątpliwie świadczy o dobrze rozwijającej się gospodarce na tym obszarze. Na powyższym wykresie można również zauważyć, że od 2003 r. liczba podmiotów sektora publicznego utrzymuje się na podobnym poziomie, dlatego też można stwierdzić, że tendencja wzrostowa liczby podmiotów gospodarczych odnosi się wyłącznie do podmiotów z sektora prywatnego.

Wśród gmin wchodzących do Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj największy potencjał gospodarczy posiada miasto Biłgoraj, skupia ono bowiem ponad 70% wszystkich podmiotów gospodarczych, zlokalizowanych na badanym obszarze. Prawie 20% podmiotów gospodarczych zarejestrowało swoją działalność na terenie gminy wiejskiej Biłgoraj, jest to teren odznaczający się większą atrakcyjnością niż gmina Księżpól ze względu na bliskość i bezpośrednie sąsiedztwo z miastem Biłgoraj, głównym ośrodkiem gospodarczym regionu.

Na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem zajmuje się 76 podmiotów gospodarczych, co stanowi niespełna 2% ogólnej ich liczby. Stosunkowo więcej, bo 1 111 podmiotów (25,5% wszystkich podmiotów gospodarczych) ma zarejestrowaną działalność w przemyśle i budownictwie. Ponad 70% - 3 064 podmiotów gospodarczych zajmuje się prowadzeniem działalności gospodarczej w ramach innych rodzajów działalności niż wymienione powyżej. Liczba podmiotów gospodarczych zajmujących się rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem, przemysłem i budownictwem oraz pozostałą działalnością gospodarczą z podziałem na poszczególne gminy obszaru przedstawione zostały na wykresie zamieszczonym poniżej.

Wykres 2. Podmioty gospodarcze według rodzajów prowadzonej działalności gospodarczej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Na podstawie powyższych wykresów można potwierdzić wcześniejsze stwierdzenie, że miasto Biłgoraj jest największym ośrodkiem gospodarczym obszaru. Świadczy o tym lokalizacja na jego terenie przeważającej liczby podmiotów gospodarczych w dwóch kategoriach działalności: przemysł i budownictwo oraz pozostała działalność gospodarcza. Miasto Biłgoraj zajmuje drugie miejsce pod względem liczby podmiotów gospodarczych jedynie w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie, gdzie przoduje gmina wiejska Biłgoraj. Najmniej rozwiniętą gminą całego obszaru MOF Biłgoraj jest gmina Księżpol, w której swoją działalność zarejestrowała najmniejsza liczba przedsiębiorców.

Dokładne przedstawienie liczby funkcjonujących w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Miasta Biłgoraj podmiotów gospodarczych według podziału na sekcje i działy PKD przedstawia tabela 1. i tabela 2.

Podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON na terenie MOF Biłgoraj wraz z ich podziałem według sekcji PKD przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Podział podmiotów gospodarczych MOF Biłgoraj według sekcji PKD 2007 (2012 rok)

	Sekcja PKD	Liczba podmiotów na terenie MOF Biłgoraj	% podmiotów powiatu biłgorajskiego	% podmiotów województwa lubelskiego
A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	76	26,2	1,7
B	Górnictwo i wydobywanie	4	33,3	1,8
C	Przetwórstwo przemysłowe	550	64,0	4,1
D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	2	50	0,7
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	16	45,7	3,0
F	Budownictwo	539	52,6	2,7
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	1323	59,1	2,7
H	Transport i gospodarka magazynowa	228	54,7	2,0
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	98	65,3	2,2
J	Informacja i komunikacja	63	72,4	2,0
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	108	63,2	2,0
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	125	79,1	2,6
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	265	69,9	2,2
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	65	76,5	2,0
O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	46	28,9	1,9
P	Edukacja	170	59,4	2,5
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	234	67,2	2,4
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	62	53,9	2,0
S	Pozostała działalność usługowa			
T	Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	277	62,2	2,4
U	Organizacje i zespoły eksterytorialne	0	0	0
	Razem	4251		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Najwięcej podmiotów gospodarczych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj w 2012 roku zarejestrowanych było w sekcji G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle) – 1323 podmiotów, co stanowi ponad 30% całkowitej liczby podmiotów gospodarczych. Kolejne pozycje zajmują odpowiednio: przetwórstwo przemysłowe – 550 podmiotów oraz budownictwo – 539 podmiotów.

Analiza gospodarcza MOF Biłgoraj wskazała następujące rodzaje działalności gospodarczej tj. działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, informacja i komunikacja, działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, w których jednostki samorządu terytorialnego należących do badanego obszaru wyróżniają się na tle powiatu biłgorajskiego. Podmioty gospodarcze obszaru funkcjonalnego działające w sekcjach J, L, M i N stanowią ponad 70% udziału podmiotów powiatu biłgorajskiego należących do danej sekcji. Natomiast jeżeli chodzi o województwo lubelskie to największy udział stanowią podmioty gospodarcze z sekcji C PKD – przetwórstwo przemysłowe, który wynosi aż 4,1% działalności tego typu w województwie.

Uzupełnienie powyższych informacji stanowi poniższa tabela, przedstawiająca liczbę podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w poszczególnych gminach MOF Biłgoraj z podziałem na wszystkie sekcje i działy Polskiej Klasyfikacji Działalności Gospodarczej.

Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w poszczególnych gminach MOF Bilgoraj z podziałem na sekcje PKD

SEKCJE I DZIAŁY PKD 2007		Miasto Bilgoraj		Bilgoraj		Księżpol		SUMA
		Liczba podmiotów	%	Liczba podmiotów	%	Liczba podmiotów	%	Liczba podmiotów
OGÓLEM		2998	70,5	822	19,3	431	10,1	4251
Sekcja A	ROLNICTWO, LEŚNICTWO, ŁOWIECTWO I RYBACTWO	23	30,3	43	56,6	10	13,2	76
Sekcja A dział 01	UPRAWY ROLNE, CHÓW I HODOWLA ZWIERZĄT, ŁOWIECTWO, WŁĄCZAJĄC DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWĄ	16	47,1	11	32,4	7	20,6	34
Sekcja A dział 02	LEŚNICTWO I POZYSKIWANIE DREWNA	7	17,9	29	74,4	3	7,7	39
Sekcja A dział 03	RYBACTWO	0	0,0	3	100,0	0	0,0	3
Sekcja B	GÓRNICCTWO I WYDOBYWANIE	4	100,0	0	0,0	0	0,0	4
Sekcja B dział 08	POZOSTAŁE GÓRNICCTWO I WYDOBYWANIE	3	100,0	0	0,0	0	0,0	3
Sekcja B dział 09	DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA WSPOMAGAJĄCA GÓRNICCTWO I WYDOBYWANIE	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1
Sekcja C	PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE	313	56,9	154	28,0	83	15,1	550
Sekcja C dział 10	PRODUKCJA ARTYKUŁÓW SPOŻYWCZYCH	31	72,1	8	18,6	4	9,3	43
Sekcja C dział 11	PRODUKCJA NAPOJÓW	3	100,0	0	0,0	0	0,0	3
Sekcja C dział 13	PRODUKCJA WYROBÓW TEKSTYLNICH	4	66,7	2	33,3	0	0,0	6
Sekcja C dział 14	PRODUKCJA ODZIEŻY	41	91,1	2	4,4	2	4,4	45
Sekcja C dział 16	PRODUKCJA WYROBÓW Z DREWNA ORAZ KORKA, Z WYŁĄCZENIEM MEBLI; PRODUKCJA WYROBÓW ZE SŁOMY I MATERIAŁÓW UŻYWANYCH DO WYPLATANIA	67	36,0	80	43,0	39	21,0	186
Sekcja C dział 17	PRODUKCJA PAPIERU I WYROBÓW Z PAPIERU	5	100,0	0	0,0	0	0,0	5
Sekcja C dział 18	POLIGRAFIA I REPRODUKCJA ZAPISANYCH NOŚNIKÓW INFORMACJI	15	100,0	0	0,0	0	0,0	15
Sekcja C dział 20	PRODUKCJA CHEMIKALIÓW I WYROBÓW CHEMICZNYCH	2	66,7	0	0,0	1	33,3	3
Sekcja C dział 21	PRODUKCJA PODSTAWOWYCH SUBSTANCJI FARMACEUTYCZNYCH ORAZ LEKÓW I POZOSTAŁYCH WYROBÓW FARMACEUTYCZNYCH	2	100,0	0	0,0	0	0,0	2
Sekcja C dział 22	PRODUKCJA WYROBÓW Z GUMY I TWORZYW SZTUCZNYCH	7	43,8	6	37,5	3	18,8	16
Sekcja C dział 23	PRODUKCJA WYROBÓW Z POZOSTAŁYCH MINERALNYCH SUROWCÓW NIEMETALICZNYCH	13	52,0	8	32,0	4	16,0	25
Sekcja C dział 24	PRODUKCJA METALI	1	50,0	0	0,0	1	50,0	2
Sekcja C dział 25	PRODUKCJA METALOWYCH WYROBÓW GOTOWYCH, Z WYŁĄCZENIEM MASZYN I URZĄDZEŃ	37	47,4	25	32,1	16	20,5	78
Sekcja C dział 26	PRODUKCJA KOMPUTERÓW, WYROBÓW ELEKTRONICZNYCH I OPTYCZNYCH	4	100,0	0	0,0	0	0,0	4
Sekcja C dział 27	PRODUKCJA URZĄDZEŃ ELEKTRYCZNYCH	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1
Sekcja C dział 28	PRODUKCJA MASZYN I URZĄDZEŃ, GDZIE INDZIEJ NIESKLASYFIKOWANA	2	100,0	0	0,0	0	0,0	2
Sekcja C dział 30	PRODUKCJA POZOSTAŁEGO SPRZĘTU TRANSPORTOWEGO	1	33,3	2	66,7	0	0,0	3

Sekcja C dział 31	PRODUKCJA MEBLI	27	61,4	9	20,5	8	18,2	44
Sekcja C dział 32	POZOSTAŁA PRODUKCJA WYROBÓW	29	76,3	7	18,4	2	5,3	38
Sekcja C dział 33	NAPRAWA, KONSERWACJA I INSTALOWANIE MASZYN I URZĄDZEŃ	21	72,4	5	17,2	3	10,3	29
Sekcja D	WYTWARZANIE I ZAOPATRYWANIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ, GAZ, PARĘ WODNĄ, GORĄCĄ WODĘ I POWIETRZE DO UKŁADÓW KLIMATYZACYJNYCH	1	50,0	1	50,0	0	0,0	2
Sekcja E	DOSTAWA WODY; GOSPODAROWANIE ŚCIEKAMI I ODPADAMI ORAZ DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z REKULTYWACJĄ	14	87,5	1	6,3	1	6,3	16
Sekcja E dział 36	POBÓR, UZDATNIANIE I DOSTARCZANIE WODY	2	66,7	0	0,0	1	33,3	3
Sekcja E dział 37	ODPROWADZANIE I OCZYSZCZANIE ŚCIEKÓW	7	100,0	0	0,0	0	0,0	7
Sekcja E dział 38	DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA ZE ZBIERANIEM, PRZETWARZANIEM I UNIESZKODLIWIANIEM ODPADÓW; ODZYSK SUROWCÓW	5	83,3	1	16,7	0	0,0	6
Sekcja F	BUDOWNICTWO	299	55,5	157	29,1	83	15,4	539
Sekcja F dział 41	ROBOTY BUDOWLANE ZWIĄZANE ZE WZNOSZENIEM BUDYNKÓW	71	53,0	48	35,8	15	11,2	134
Sekcja F dział 42	ROBOTY ZWIĄZANE Z BUDOWĄ OBIEKTÓW INŻYNIERII LĄDOWEJ I WODNEJ	14	77,8	4	22,2	0	0,0	18
Sekcja F dział 43	ROBOTY BUDOWLANE SPECJALISTYCZNE	214	55,3	105	27,1	68	17,6	387
Sekcja G	HANDEL HURTOWY I DETALICZNY; NAPRAWA POJAZDÓW SAMOCHODOWYCH, WŁĄCZAJĄC MOTOCYKLE	988	74,7	218	16,5	117	8,8	1323
Sekcja G dział 45	HANDEL HURTOWY I DETALICZNY POJAZDAMI SAMOCHODOWYMI; NAPRAWA POJAZDÓW SAMOCHODOWYCH	127	71,3	28	15,7	23	12,9	178
Sekcja G dział 46	HANDEL HURTOWY, Z WYŁĄCZENIEM HANDLU POJAZDAMI SAMOCHODOWYMI	192	80,3	30	12,6	17	7,1	239
Sekcja G dział 47	HANDEL DETALICZNY, Z WYŁĄCZENIEM HANDLU DETALICZNEGO POJAZDAMI SAMOCHODOWYMI	669	73,8	160	17,7	77	8,5	906
Sekcja H	TRANSPORT I GOSPODARKA MAGAZYNOWA	146	64,0	48	21,1	34	14,9	228
Sekcja H dział 49	TRANSPORT LĄDOWY ORAZ TRANSPORT RUROCIĄGOWY	136	64,2	44	20,8	32	15,1	212
Sekcja H dział 52	MAGAZYNOWANIE I DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA WSPOMAGAJĄCA TRANSPORT	10	62,5	4	25,0	2	12,5	16
Sekcja I	DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z ZAKWATEROWANIEM I USŁUGAMI GASTRONOMICZNYMI	75	76,5	17	17,3	6	6,1	98
Sekcja I dział 55	ZAKWATEROWANIE	2	33,3	3	50,0	1	16,7	6
Sekcja I dział 56	DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA ZWIĄZANA Z WYŻYWIENIEM	73	79,3	14	15,2	5	5,4	92
Sekcja J	INFORMACJA I KOMUNIKACJA	49	77,8	9	14,3	5	7,9	63
Sekcja J dział 58	DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA	8	88,9	0	0,0	1	11,1	9
Sekcja J dział 59	DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z PRODUKCJĄ FILMÓW, NAGRAŃ WIDEO, PROGRAMÓW TELEWIZYJNYCH, NAGRAŃ DŹWIĘKOWYCH I MUZYCZNYCH	3	75,0	0	0,0	1	25,0	4
Sekcja J dział 61	TELEKOMUNIKACJA	4	57,1	2	28,6	1	14,3	7
Sekcja J dział 62	DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z OPROGRAMOWANIEM I DORADZTWEW W ZAKRESIE INFORMATYKI ORAZ DZIAŁALNOŚĆ POWIĄZANA	24	72,7	7	21,2	2	6,1	33

Sekcja J dział 63	DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA W ZAKRESIE INFORMACJI	10	100,0	0	0,0	0	0,0	10
Sekcja K	Sekcja K - DZIAŁALNOŚĆ FINANSOWA I UBEZPIECZENIOWA	89	82,4	12	11,1	7	6,5	108
Sekcja K dział 64	FINANSOWA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA, Z WYŁĄCZENIEM UBEZPIECZEŃ I FUNDUSZÓW EMERYTALNYCH	7	77,8	1	11,1	1	11,1	9
Sekcja K dział 65	UBEZPIECZENIA, REASEKURACJA ORAZ FUNDUSZE EMERYTALNE, Z WYŁĄCZENIEM OBOWIĄZKOWEGO UBEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO	2	100,0	0	0,0	0	0,0	2
Sekcja K dział 66	DZIAŁALNOŚĆ WSPOMAGAJĄCA USŁUGI FINANSOWE ORAZ UBEZPIECZENIA I FUNDUSZE EMERYTALNE	80	82,5	11	11,3	6	6,2	97
Sekcja L	DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z OBSŁUGĄ RYNKU NIERUCHOMOŚCI	115	92,0	4	3,2	6	4,8	125
Sekcja M	DZIAŁALNOŚĆ PROFESJONALNA, NAUKOWA I TECHNICZNA	232	87,5	20	7,5	13	4,9	265
Sekcja M dział 69	DZIAŁALNOŚĆ PRAWNICZA, RACHUNKOWO - KSIĘGOWA I DORADZTWO PODATKOWE	67	93,1	2	2,8	3	4,2	72
Sekcja M dział 70	DZIAŁALNOŚĆ FIRM CENTRALNYCH (HEAD OFFICES); DORADZTWO ZWIĄZANE Z ZARZĄDZANIEM	21	84,0	2	8,0	2	8,0	25
Sekcja M dział 71	DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE ARCHITEKTURY I INŻYNIERII; BADANIA I ANALIZY TECHNICZNE	73	90,1	6	7,4	2	2,5	81
Sekcja M dział 72	BADANIA NAUKOWE I PRACE ROZWOJOWE	0	0,0	1	100,0	0	0,0	1
Sekcja M dział 73	REKLAMA, BADANIE RYNKU I OPINII PUBLICZNEJ	12	100,0	0	0,0	0	0,0	12
Sekcja M dział 74	POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ PROFESJONALNA, NAUKOWA I TECHNICZNA	45	77,6	9	15,5	4	6,9	58
Sekcja M dział 75	DZIAŁALNOŚĆ WETERYNARYJNA	14	87,5	0	0,0	2	12,5	16
Sekcja N	DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE USŁUG ADMINISTROWANIA I DZIAŁALNOŚĆ WSPIERAJĄCA	51	78,5	12	18,5	2	3,1	65
Sekcja N dział 77	WYNAJEM I DZIERŻAWA	8	88,9	0	0,0	1	11,1	9
Sekcja N dział 78	DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z ZATRUDNIENIEM	1	50,0	1	50,0	0	0,0	2
Sekcja N dział 79	DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZATORÓW TURYSTYKI, POŚREDNIKÓW I AGENTÓW TURYSTYCZNYCH ORAZ POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA W ZAKRESIE REZERWACJI I DZIAŁALNOŚCI Z NIĄ ZWIĄZANE	6	85,7	1	14,3	0	0,0	7
Sekcja N dział 80	DZIAŁALNOŚĆ DETEKTYWISTYCZNA I OCHRONIARSKA	5	100,0	0	0,0	0	0,0	5
Sekcja N dział 81	DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA ZWIĄZANA Z UTRZYMANIEM PORZĄDKU W BUDYNKACH I ZAGOSPODAROWANIEM TERENÓW ZIELENI	14	63,6	7	31,8	1	4,5	22
Sekcja N dział 82	DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z ADMINISTRACYJNĄ OBSŁUGĄ BIURA I POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ WSPOMAGAJĄCA PROWADZENIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ	17	85,0	3	15,0	0	0,0	20
Sekcja O	ADMINISTRACJA PUBLICZNA I OBRONA NARODOWA; OBOWIĄZKOWE ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNE	17	37,0	17	37,0	12	26,1	46
Sekcja P	EDUKACJA	121	71,2	34	20,0	15	8,8	170
Sekcja Q	OPIEKA ZDROWOTNA I POMOC SPOŁECZNA	207	88,5	20	8,5	7	3,0	234
Sekcja Q dział 86	OPIEKA ZDROWOTNA	196	89,1	18	8,2	6	2,7	220
Sekcja Q dział 87	POMOC SPOŁECZNA Z ZAKWATEROWANIEM	5	83,3	1	16,7	0	0,0	6

Sekcja Q dział 88	POMOC SPOŁECZNA BEZ ZAKWATEROWANIA	6	75,0	1	12,5	1	12,5	8
Sekcja R	DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z KULTURĄ, ROZRYWKĄ I REKREACJĄ	47	75,8	6	9,7	9	14,5	62
Sekcja R dział 90	DZIAŁALNOŚĆ TWÓRCZA ZWIĄZANA Z KULTURĄ I ROZRYWKĄ	8	80,0	0	0,0	2	20,0	10
Sekcja R dział 91	DZIAŁALNOŚĆ BIBLIOTEK, ARCHIWÓW, MUZEÓW ORAZ POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z KULTURĄ	2	50,0	1	25,0	1	25,0	4
Sekcja R dział 92	DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z GRAMI LOSOWYMI I ZAKŁADAMI WZAJEMNYMI	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1
Sekcja R dział 93	DZIAŁALNOŚĆ SPORTOWA, ROZRYWKOWA I REKREACYJNA	36	76,6	5	10,6	6	12,8	47
Sekcje S i T	POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA i GOSPODARSTWA DOMOWE ZATRUDNIAJĄCE PRACOWNIKÓW; GOSPODARSTWA DOMOWE PRODUKUJĄCE WYROBY I ŚWIADCZĄCE USŁUGI NA WŁASNE POTRZEBY	207	74,7	49	17,7	21	7,6	277
Sekcja S dział 94	DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACJI CZŁONKOWSKICH	86	74,8	23	20,0	6	5,2	115
Sekcja S dział 95	NAPRAWA I KONSERWACJA KOMPUTERÓW I ARTYKUŁÓW UŻYTKU OSOBISTEGO I DOMOWEGO	49	90,7	1	1,9	4	7,4	54
Sekcja S dział 96 i Sekcja T dział 97 i 98	Dział 96 - POZOSTAŁA INDYWIDUALNA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA, Dział 97 - GOSPODARSTWA DOMOWE ZATRUDNIAJĄCE PRACOWNIKÓW, Dział 98 - GOSPODARSTWA DOMOWE PRODUKUJĄCE WYROBY I ŚWIADCZĄCE USŁUGI NA WŁASNE POTRZEBY	72	66,7	25	23,1	11	10,2	108

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Podmioty gospodarcze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj, oprócz wyróżnienia na poszczególne sekcje PKD, można także podzielić ze względu na ich wielkość, określaną poprzez liczbę osób zatrudnionych.

Na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj najbardziej liczną grupę przedsiębiorstw pod względem wielkości stanowią mikroprzedsiębiorstwa. Do grupy firm zatrudniających do 9 osób, w 2013 roku należy zaliczyć 4 205 podmiotów, co stanowiło 96,6% ogółu aktywnie działających podmiotów gospodarczych. Liczba podmiotów gospodarczych tej grupy wykazuje tendencję wzrostową, gdyż w porównaniu do 2009 roku wzrosła aż o ponad 11%. Grupa przedsiębiorstw małych (zatrudniających od 10 do 49 pracowników) w 2013 roku stanowiła jedynie 2,6% podmiotów (113 przedsiębiorstw), zgodnie z danymi BDL GUS udział ich stopniowo malał w porównaniu do lat poprzednich, gdyż w 2009 roku liczba tych podmiotów wynosiła 220. Przedsiębiorstwa średnie (zatrudniające od 50 do 249 pracowników) oraz przedsiębiorstwa duże (zatrudniające powyżej 250 pracowników) stanowią niecały 1% ogółu aktywnie działających podmiotów gospodarczych na obszarze MOF Biłgoraj. W 2013 roku w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Miasta Biłgoraj liczba zarejestrowanych średnich firm wynosiła łącznie 32. Najmniej liczną grupę stanowią przedsiębiorstwa duże, których liczba w 2013 roku wynosiła jedynie 3 firmy. Podsumowując, tendencję wzrostową wśród podmiotów gospodarczych w zależności od klas wielkości od 2009 do 2013 roku wykazują jedynie mikroprzedsiębiorstwa, gdzie liczba ich w tych latach wzrosła o 473 podmiotów. Liczba pozostałych podmiotów gospodarczych przez okres 5 lat zmalała, największy spadek (o 107 podmiotów) został zaobserwowany w grupie małych przedsiębiorstw. Od 2009 roku liczba średnich przedsiębiorstw zmalała o 5 podmiotów, natomiast liczba podmiotów gospodarczych zatrudniających powyżej 250 pracowników zmalała o 2.

Poniższa tabela przedstawia przedsiębiorstwa (bez mikroprzedsiębiorstw), które prowadzą działalność na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj. Dane pozyskano w wyniku przeprowadzonej ankietyzacji obszaru podczas opracowywania „Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj – Dokument Ramowy”.

Tabela 3. Przedsiębiorstwa na terenie MOF Biłgoraj z podziałem na liczbę osób zatrudnionych

MAŁE PRZEDSIĘBIORSTWA (zatrudniające od 10 do 49 pracowników)			
Lp.	Nazwa przedsiębiorstwa	Rodzaj instytucji	Charakter wykonywanej działalności
MIASTO BIŁGORAJ			
1.	Hotel „Dodo”	Usługi	Usługi hotelarskie
2.	Trans – Bos Sp. z o.o.	Usługi	Usługi transportowe
3.	P.W. „JONAR”	Produkcyjne	Produkcja odzieży roboczej
4.	„Elektra” PW. Studnicki G.	Usługi	Usługi elektryczne
5.	Zakład Cukierniczy K. Gałka	Produkcyjne	Produkcja cukiernicza
6.	PW „TRANSPIN”	Usługi	Usługi transportowo-górniczne
7.	Zakład Poligraficzny „HELVETICA”	Usługi	Usługi poligraficzne
8.	ZRBP"HU „SASS”	Usługi	Usługi budowlane
9.	ZPHU „Markiz”	Produkcyjne	Produkcja odzieży
10.	Zakład Usług Betoniarskich „C-BETON”	Usługi	Usługi betoniarskie
11.	PW APIS	Usługi, Produkcyjne	Usługi budowlane
12.	PPHU „MASPOL”	Produkcyjne	Przetwórstwo mięsne
13.	ZPUH Kulanica	Produkcyjne	Produkcja pieczywa
14.	Hanas Jan Zakład Usługowo-Produkcyjny	Produkcyjne	Produkcja siatki, blachy dachowe
15.	PPH Zygmunt Jan	Produkcyjne	Produkcja siatki

16.	Piekarnictwo i Cukiernictwo T. Szcząchor	Produkcyjne	Produkcja cukiernictwo, piekarnictwo
17.	INTEX	Produkcyjne	Produkcja parapetów
18.	WUBEX Ośrodek Szkolenia Kursowego	Usługi	Usługi edukacyjne
19.	Z.P.H.U. „KONFEKT”	Produkcyjne	Produkcja papieru toaletowego
20.	PPHU „Lata-Serwis”	Usługi	Usługi motoryzacyjne
21.	Meble Nizio	Produkcja	Produkcja mebli
GMINA BIŁGORAJ			
1.	ZAKŁAD WYROBÓW Z DREWNA – Krzysztof Sobaszek	Produkcyjne, usługowe	Przetwórstwo drzewne
2.	Zakład Produkcyjno – Usługowy TRANSBET Alina Puźniak	Produkcyjne, usługowe	Produkcja wyrobów budowlanych z betonu
3.	FAITER PLUS Elżbieta Wolanin	Produkcyjne	Przetwórstwo drzewne
4.	Z M WASĄG – Agnieszka Wasąg	Handlowe	Sprzedaż wyrobów mięsnych
5.	Zakład Mięсны Wasąg s.c. Maciej Wasąg, Andrzej Wasąg, Agnieszka Wasąg	Produkcyjne	Produkcja wyrobów mięsnych
6.	GRYSBETZPH Blicharz Krystyna	Produkcyjne, usługowe	Produkcja kostki brukowej, usługi restauracyjne – hotelarskie
7.	Usługi Transportowe K. Baryła, M. Piestrzeniewicz s.c.	Produkcyjne, usługowe	Przetwórstwo drzewne, usługi transportowe
8.	Ferma Drobiu BIDACZÓW s.c.	Produkcyjne	Ferma drobiu
9.	Ciastkarnia MARCYŚ Janina Dzido	Produkcyjne	Produkcja ciast
10.	Zakład Usług Drzewnych Tartak Elektryczny – Stanisław Borsuk	Produkcyjne	Przetwórstwo drzewne
11.	Wyrób i sprzedaż Boazerii J i K Birut s.c Krzysztof Birut	Produkcyjne	Przetwórstwo drzewne
12.	BTSIATMET Bogdan Koper	Produkcyjne	Produkcja siatek i ogrodzenia
13.	Zajazd Na Rozdrożu Agnieszka i Lech Haliccy	Usługowe	restauracyjne – hotelarskie
14.	PPH GRABEX	Produkcyjne	Produkcja odzieży
15.	EVE Usługi Remontowo Budowlane Bogdan Garbacz	Usługowe	Roboty budowlane
16.	Firma Handlowa HENEX Henryk Dąbrowiecki	Usługowe	Restauracyjne – hotelarskie
17.	Usługowy zakład stolarski SOBDAN Daniel Sobaszek	Produkcyjne	Przetwórstwo drzewne
18.	MEGOLA Zakład Wapienno-Piaskowy w Hedwiżynie	Produkcyjne	Produkcja wyrobów budowlanych
19.	Drew-Hurt PPHU Dariusz Łukasik	Produkcyjne - usługowe	Przetwórstwo drzewne
20.	Zakład drzewny KIMEX sp.j. Elżbieta Urbańska – Buda, Grzegorz Buda	Produkcyjne	Przetwórstwo drzewne
21.	PUHP ATOS Ekspert – Import Tadeusz Skakuj	Produkcyjne – usługowe-handlowe	Roboty budowlane, stacja paliw
22.	JAN-BUD Mazurek sp.j.	Produkcyjne - usługowe	Przetwórstwo drzewne
23.	Młyn Gospodarczy Jan i Krystyna Jargieło	Produkcja	Młyn
GMINA KSIEŻPOL			
1.	P.P.H.U. Piekarnia Marek Spustek	Produkcyjne, usługowe	Pieczyno i wyroby cukiernicze
2.	DREW-KOT Jerzy Łupikasza	Produkcyjny, usługowy	Zakład stolarski
3.	PROSBUD Zakład Solarki Budowlanej Krzysztof Zerebiec	Produkcyjny, usługowy	Zakład stolarki budowlanej
4.	Z.P.U. TED-MAR Tadeusz Kręt	Produkcyjny, usługowy	Produkcja drutu, wyroby z drutu,
5.	Z.P.H. JAN Jan Kapka	Produkcyjny, usługowy	Produkcja drutu, wyroby z drutu
6.	P.P.H.U. SIATPOL Kazimierz Szcząchor	Produkcyjny, usługowy	Produkcja drutu, wyroby z drutu
7.	Firma Pawełko – Jan Pawełko	Produkcyjny, usługowy	Zakład stolarski
8.	Zakład Budowlany ED-BUD Edward Majdański	Produkcyjny, usługowy	Producent okien i drzwi
9.	Zakład Budowlany Fus Janusz	Produkcyjny, usługowy	Produkcja i montaż okien
ŚREDNIE PRZEDSIĘBIORSTWA (zatrudniające od 50 do 249 pracowników)			
Lp.	Nazwa przedsiębiorstwa	Rodzaj instytucji	Charakter wykonywanej działalności
MIASTO BIŁGORAJ			
1.	Zakład Metalowy Sp. J. w Biłgoraju	Produkcyjne	Produkcja łańcuchów
2.	Kapica Market	Produkcyjne	Produkcja odzieży
3.	PPH MISA-W	Produkcyjne	Przetwórstwo mięsne

4.	Spółdzielnia Inwalidów PROMIEN	Produkcyjne	Produkcja odzieży
5.	ZPHUFOREST	Produkcyjne	Produkcja mebli
6.	AIP Sp. j.	Produkcyjne	Produkcja mebli
7.	MK – Mebel Sp. j.	Produkcyjne	Produkcja mebli
8.	Mostostal Met	Produkcyjne	Produkcja, wyroby metalurgiczne
9.	MEWA Spółka Akcyjna	Produkcyjne	Produkcja odzieży
GMINA BIŁGORAJ			
1.	„AMBRA” S.A.	Produkcyjne	Produkcja, import, dystrybucja win
GMINA KSIĘŻPOL			
1.	Leier Markowicze SA		Producent materiałów budowlanych
2.	Masarnia B.J. Nieścior		Przetwórstwo mięsne
DUŻE PRZEDSIĘBIORSTWA (zatrudniające od 250 pracowników)			
Lp.	Nazwa przedsiębiorstwa	Rodzaj instytucji	Charakter wykonywanej działalności
MIASTO BIŁGORAJ			
1.	Black Red White S.A.	Produkcyjne	Produkcja mebli
2.	Model Opakowania Sp. z o.o.	Produkcyjne	Produkcja opakowań
3.	Pol-Skone Sp. z o.o.	Produkcyjne	Produkcja stolarki budowlanej
4.	PPHU WOFAM	Produkcyjne	Produkcja mebli
GMINA BIŁGORAJ			
	BRAK		
GMINA KSIĘŻPOL			
	BRAK		

Źródło: „Strategia Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj – dokument ramowy”

Informacje przedstawione w powyższej tabeli potwierdzają wcześniejsze stwierdzenie, iż prężnie rozwijającą się gałęzią przemysłu na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj jest przemysł drzewny. Działalnością związaną z przemysłem drzewnym zajmuje się łącznie ponad 10 małych przedsiębiorstw oraz 3 średnie przedsiębiorstwa. 4 duże przedsiębiorstwa funkcjonujące na terenie MOF Biłgoraj produkcję opierają również na przetwórstwie drzewnym.

Do największych pracodawców, działających w sektorze przemysłu drzewnego niewątpliwie należy zaliczyć następujące przedsiębiorstwa:

- **Black Red White S.A.** - jest to największa polska grupa meblarska, producent i dystrybutor mebli oraz artykułów wyposażenia wnętrz. W skład Grupy Kapitałowej wchodzi BLACK RED WHITE S.A. i 22 spółki zależne, w tym 11 podmiotów zagranicznych zlokalizowanych na Ukrainie, Białorusi, Słowacji, Węgrzech, w Rosji oraz Bośni i Hercegowinie. Działalność produkcyjna na rzecz Black Red White prowadzona jest w 21 zakładach produkcyjnych w Polsce i za granicą. Black Red White łącznie zatrudnia ponad 11 tys. pracowników¹. Siedziba firmy BLACK RED WHITE S.A. w Biłgoraju zlokalizowana jest na terenie miasta Biłgoraj przy ul. Krzeszowskiej 63. Zatrudnia ponad 900 osób, dzięki czemu ma duży wpływ na lokalny rynek pracy i zmniejszenie stopy bezrobocia. Przedsiębiorstwo ma również duży wpływ na życie społeczności lokalnej poprzez uczestnictwo w ważnych społecznie projektach, przejawiające się jako stała współpraca z fundacjami oraz instytucjami publicznymi na terenie Biłgoraja oraz całego powiatu. Przedsiębiorstwo jest bardzo innowacyjne i proekologiczne, w celu zminimalizowania uciążliwości na środowisko naturalne uruchomiona została jedna z najnowocześniejszych w swojej klasie elektrociepłowni, która pokrywa nie tylko zapotrzebowanie cieplne zakładów Black Red White zlokalizowanych w Biłgoraju, ale także współpracuje z Biłgorajskim

¹ <http://www.brw.com.pl/black-red-white/o-firmie/>

Przedsiębiorstwem Energetyki Ciepłej zabezpieczając w okresie letnim 100% energii na podgrzewanie wody dla miasta.

- **Model Opakowania Sp. z o.o.** - jest jednym z najnowocześniejszych zakładów produkujących tekturę falistą w Polsce działającym od 1998 roku. Jest najbardziej dynamicznie rozwijającą się ze spółek w branży opakowaniowej, oferuje pełny zakres zastosowań i rozwiązań opakowaniowych. Jest jedną z pierwszych firm w swojej branży, która otrzymała Deklarację Zgodności, zawierającą ocenę wpływu jej opakowań na środowisko, wystawioną przez Centralny Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Opakowań (COBRO)². Model Opakowania Sp. z o.o. zlokalizowany jest w mieście Biłgoraj przy ul. Szwajcarskiej 1, zatrudnia łącznie ponad 280 osób. Przedsiębiorstwo sponsoruje i wspomaga wiele działań, podejmowanych w mieście Biłgoraj wpływając na poprawę życia społeczności lokalnej.
- **POL-SKONE Sp. z o.o.** - przedsiębiorstwo zajmujące się produkcją stolarki budowlanej. Jest liderem sprzedaży drzwi i okien drewnianych w Polsce. W trzech zakładach zlokalizowanych na terenie województwa lubelskiego, tj. w Biłgoraju, Lublinie oraz w Niemcach zatrudnia łącznie ponad 900 wysoko wykwalifikowanych pracowników. Zakład produkcyjny w Biłgoraju zlokalizowany jest przy ul. Zamojskiej 165. Firma produkuje drzwi wewnętrzne, drzwi techniczne, drzwi zewnętrzne, okna drewniane, ościeżnice, listwy drzwiowe i przypodłogowe, a także okiennice, spełniając przy tym najwyższe standardy jakościowe i środowiskowe na rynku. Wszystkie produkty wytwarzane są z najlepszego gatunkowo drewna pochodzącego wyłącznie z polskich lasów, które charakteryzują się najnowocześniejszymi rozwiązaniami technologicznymi, chroniącymi środowisko. POL-SKONE Sp. z o.o. jest firmą przyjazną środowisku poprzez stosowanie do produkcji naturalnych surowców, ekologicznych lakierów i wodorocieńczalnych farb³. Przedsiębiorstwo odgrywa bardzo dużą rolę w funkcjonowaniu lokalnej gospodarki Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj oraz angażuje się w życie społeczności lokalnej, uczestnicząc w ważnych społecznie projektach.

Wśród dużych przedsiębiorstw, zlokalizowanych na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj oprócz wyżej wymienionych firm zajmujących się przemysłem drzewnym należy wymienić firmę AMBRA S.A. o całkowicie innym charakterze działalności, tj. produkcja, import oraz dystrybucja win.

AMBRA S.A. – powstała w 1990 roku, jest obecnie największym producentem i dystrybutorem win na rynkach Europy Środkowo-Wschodniej. Grupę tworzy 14 spółek działających w Polsce, Czechach i Słowacji oraz w Rumunii. Przedsiębiorstwo jest właścicielem marek win musujących „Dorato”, „Cin&Cin”, „Michelangelo”, „Fresco”, „El Sol” i „Pliska”. W ofercie ma również wina niemusujące, wermuty i napoje bezalkoholowe. Siedziba Spółki zlokalizowana jest w Warszawie, natomiast jej zakład produkcyjny znajduje się na terenie gminy wiejskiej Biłgoraj, w miejscowości Wola Duża 45, położonej na północny-wschód od miasta Biłgoraj, przy drodze wojewódzkiej nr 858. W tym zakładzie zatrudnionych jest około 150 osób.

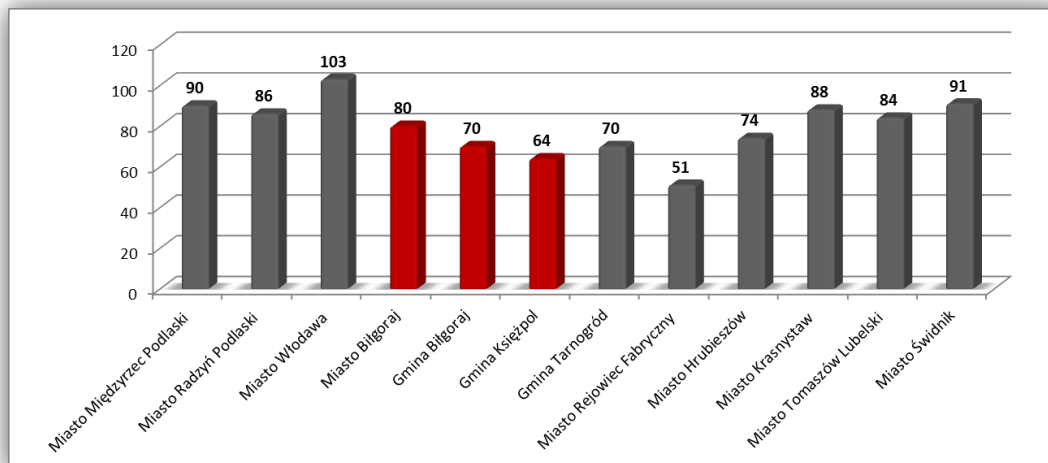
MOF Biłgoraj jest mało dynamicznie rozwijającym się obszarem w zakresie nowopowstałych podmiotów gospodarczych. Zgodnie ze wskaźnikiem nowo zarejestrowanych podmiotów na 10 000 ludności miasto Biłgoraj, którego wskaźnik wynosi 80 jednostek wypada niekorzystnie w porównaniu do innych miast województwa lubelskiego. Dość wysokim wskaźnikiem charakteryzuje się gmina

²<http://www.modelgroup.com/pl/about/locations/bi%C5%82goraj-pl>

³<http://www.pol-skone.pl/article/firma>

Biłgoraj, której wskaźnik porównywalny jest do gmin i miast takich jak: Tarnogród, Hrubieszów czy Rejowiec Fabryczny.

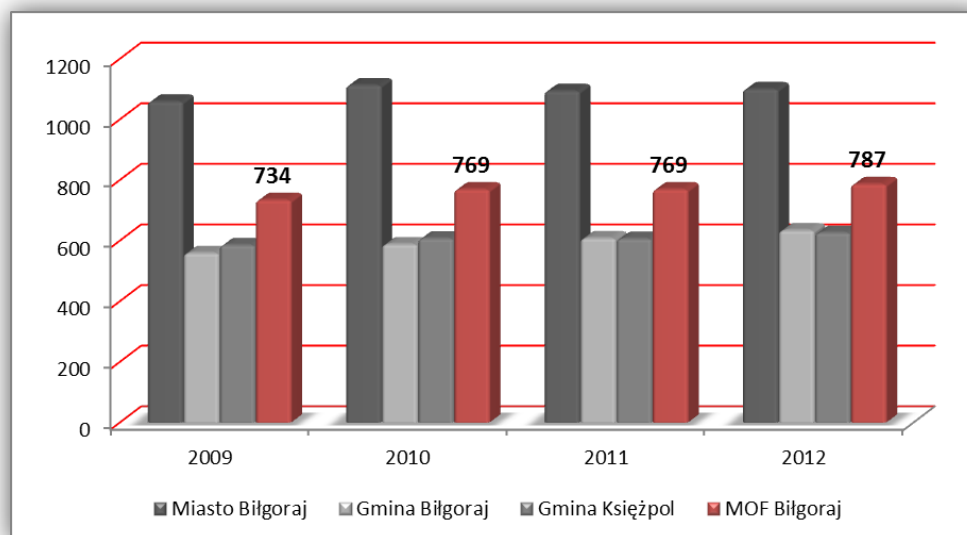
Wykres 3. Podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności

Źródło: BDL GUS

Poziom przedsiębiorczości Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj określono na podstawie wskaźnika przedsiębiorczości, liczonego jako liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców.

Wykres 4. Wskaźnik przedsiębiorczości

Źródło: BDL GUS

Wskaźnik przedsiębiorczości w 2012 roku w MOF Biłgoraj wynosił 787 podmiotów, jest on wyższy od średniej dla województwa lubelskiego (767 przedsiębiorstw) oraz od średniej dla powiatu biłgorajskiego – 701 podmiotów. Największym wskaźnikiem charakteryzuje się miasto Biłgoraj –

1 100 jednostek, gmina Biłgoraj i Księżpol cechują się podobnymi wartościami liczby podmiotów gospodarczych przypadających na 10 tys. mieszkańców.

2.2. Biogospodarka

Biogospodarka to termin obejmujący praktycznie wszystkie sektory i związane z nimi usługi, które produkują, przetwarzają lub wykorzystują zasoby biologiczne w jakiegokolwiek formie. Łączy intensywne badania w wielu dziedzinach nauki z innowacyjnym, wszechstronnym wykorzystaniem odnawialnych surowców powstających w świecie roślin, zwierząt i mikroorganizmów⁴.

Biogospodarka jako ponadsektorowa i interdyscyplinarna forma działań obejmuje również zagadnienia związane z odnawialnymi źródłami energii, a także procesy wytwórcze między innymi takich przemysłów, jak: włókienniczy, papierniczy oraz część chemicznego, kosmetycznego czy farmaceutycznego. Rozwój biogospodarki nierozzerwalnie powiązany jest z zastosowaniem podejścia innowacyjnego, a także wykreowaniem nowych wzorców efektywnego wykorzystania kapitału ludzkiego.

Miejski Obszar Funkcjonalny Miasta Biłgoraj posiada spory potencjał surowcowy, infrastrukturalny oraz zasobów ludzkich do rozwoju niektórych z sektorów biogospodarki. Obszar ten charakteryzuje się dobrze rozwiniętym leśnictwem i rolnictwem. Przemysłem rolno-spożywczym i przetwórstwem drewna oraz produkcją mebli zajmuje się 50% podmiotów z małych, średnich i dużych przedsiębiorstw. Specyfikacja przemysłu wynika z dużych zasobów surowcowych np.: duża powierzchnia lasów i gruntów rolnych.

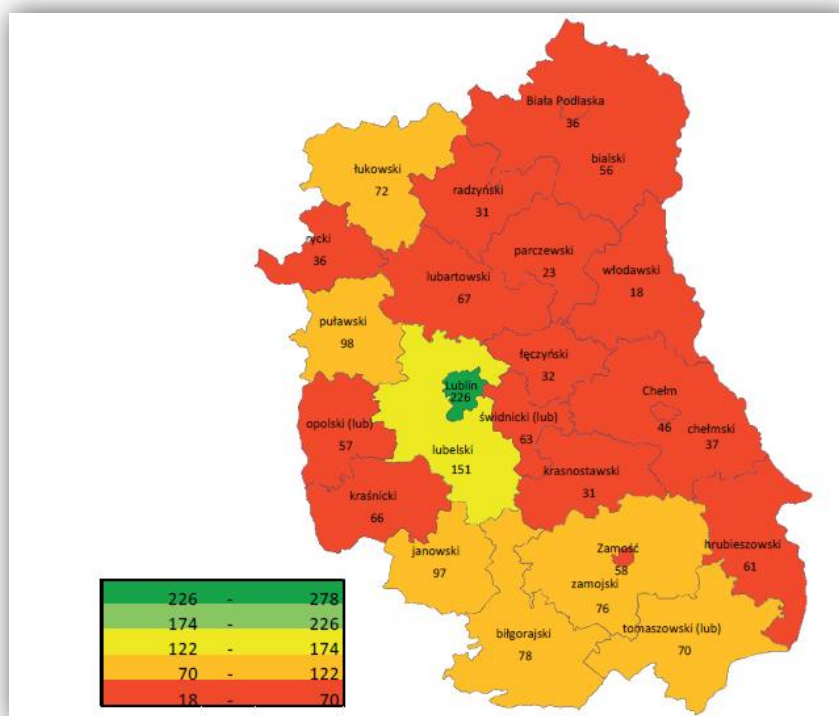
Rezultat analizy obszaru MOF Biłgoraj pod względem uwarunkowań rolniczych został przedstawiony w rozdziale 2.2.3 Gospodarka w Strategii Rozwoju MOF Biłgoraj – Dokument Ramowy. Do najważniejszych aspektów należy zaliczyć niewielką liczbę gospodarstw rolnych, których powierzchnia przekracza 50 ha oraz 13 gospodarstw, zajmujących się prowadzeniem chowu i hodowli trzody chlewnej powyżej 10 DJP (gmina Księżpol).

Pod względem rozkładu przestrzennego przedsiębiorstw działających w branży rolno-spożywczej powiat biłgorajski jawi się jako obszar dobrze wykorzystujący potencjał rolny. Również pod względem liczby podmiotów przetwórstwa rolno-spożywczego powiat biłgorajski zajmuje 5 pozycję w województwie (78 firm). Statystycznie, powiatami, które posiadają więcej firm z sektora rolno-spożywczego są powiaty: puławski, janowski, lubelski oraz miasto Lublin.

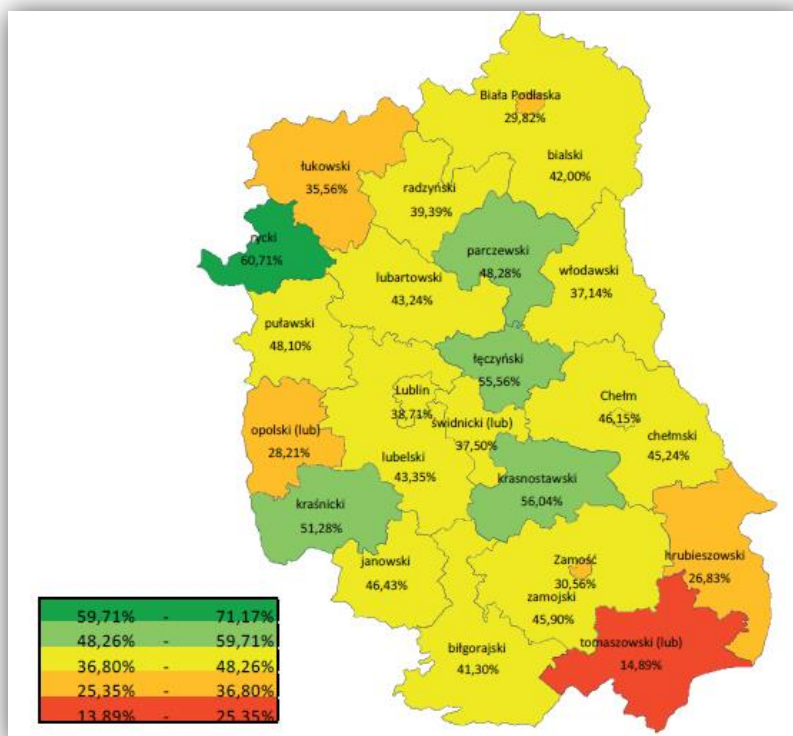
⁴ Biogospodarka – konkurencyjność i zrównoważone wykorzystanie zasobów, Eugeniusz K. Chylek, Monika Rzepecka

Ryc. 1. Rozkład przestrzenny liczebności przedsiębiorstw przetwórstwa spożywczego

Źródło: Raport końcowy z badania pogłębionego: Analiza potencjału absorpcyjnego podmiotów działających w branży przetwórstwa rolno-spożywczego w zakresie wdrażania nowych technologii i rozwiązań

Ryc. 2. Zakres stosowania technologii informatycznych w podziale na powiaty

Źródło: Raport końcowy z badania pogłębionego: Analiza potencjału absorpcyjnego podmiotów działających w branży przetwórstwa rolno-spożywczego w zakresie wdrażania nowych technologii i rozwiązań

2.3. Otoczenie biznesu

Pojęcie instytucji otoczenia biznesu obejmuje niemal wszystkie rodzaje podmiotów publicznych i prywatnych, które bezpośrednio lub pośrednio mają związek z zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej. Wśród przedmiotowych instytucji w Miejskim Obarze Funkcjonalnym Miasta Biłgoraj działają ośrodki rozwoju przedsiębiorczości i instytucje parabankowe, nie funkcjonują tu ośrodki o charakterze innowacyjnym.

Wsparcie dla przedsiębiorców na obszarze MOF oferują również instytucje finansowe, do których zaliczymy 11 oddziałów bankowych, w tym 9 na terenie miasta Biłgoraj i 2 w gminie Księżpol (miejscowości Księżpol i Majdan Nowy):

- Bank BPH S.A.;
- Bank Gospodarki Żywnościowej S.A.;
- Bank Pekao SA;
- Bank Spółdzielczy;
- BNP Paribas;
- Credit Agricole;
- Euro Bank;
- Getin Noble Bank S.A.;
- PKO Bank Polski;
- Bank Spółdzielczy w Księżpolu – Księżpol;
- Bank Spółdzielczy w Księżpolu - Filia w Majdanie Nowym.

Podmiotami, wspierającymi przedsiębiorców są również publiczne służby zatrudnienia. Na terenie MOF Biłgoraj jest to Powiatowy Urząd Pracy, który oferuje przedsiębiorcom pośrednictwo w zatrudnieniu oraz środki finansowe na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Znamiona Instytucji Otoczenia Biznesu nosi również Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Ziemia Biłgorajska”. Na obszarze MOF Biłgoraj funkcjonuje również jedna grupa producencka, zrzeszająca producentów tytoniu - Zrzeszenie Producentów Tytoniu „Pol -Tabac”. Funkcjonuje tu również Zespół Doradztwa Rolniczego w Biłgoraju oraz 12 podmiotów szkoleniowych, zgłoszonych do Rejestru Instytucji Szkoleniowych.

Instytucją pożyczkową i doradcą, zajmującą się promocją przedsiębiorczości i wspierającą tworzenie nowych miejsc pracy jest Biłgorajska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. (BARR S.A.). Jest to jedna z instytucji otoczenia biznesu działająca na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj, która powstała z inicjatywy Towarzystwa Gospodarczego i Burmistrza Miasta Biłgoraj po to, aby w sposób wszechstronny wspierać rozwój Biłgoraja i regionu.

Spółka Biłgorajska Agencja Rozwoju Regionalnego została zarejestrowana w dniu 11 kwietnia 1994 roku, a jej działalność opiera się głównie na wspieraniu rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw oraz przedsięwzięć, składających się na strategię rozwoju Lubelszczyzny, ukierunkowanych przede wszystkim na: tworzenie nowych miejsc pracy, wdrażanie produkcji nowoczesnych wyrobów i technologii, wprowadzanie nowych form zarządzania, wzrost efektywności i rentowności przedsięwzięć, promocję wyrobów i regionu. Biłgorajska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. podejmuje różne działania, promujące przedsiębiorczość, przeciwdziałające bezrobociu i tworzące

nowe miejsca pracy przy współpracy z innymi ośrodkami w Polsce w ramach Krajowego Systemu Usług dla MŚP. Do tych działań można zaliczyć:

- doradztwo w zakresie rozpoczynania i prowadzenia własnej działalności;
- udzielanie informacji w zakresie zewnętrznych źródeł finansowania, w tym w szczególności dostępnych instrumentów i form wsparcia w ramach funduszy UE;
- organizacja i prowadzenie szkoleń;
- udzielanie pożyczek gotówkowych i dotacji;
- pomoc w nawiązywaniu kontaktów handlowych;
- obsługa inwestorów zewnętrznych.

Akcjonariuszami Biłgorajskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. są:

- Miasto Biłgoraj,
- Gmina Biłgoraj,
- Powiat Biłgorajski,
- "AMBRA" S.A. w Woli Dużej k/Biłgoraja,
- Spółdzielnia Pracy Metalowców "BIŁMET",
- Spółdzielnia Mieszkaniowa "ŁADA",
- osoby fizyczne.

Do instytucji współpracujących z Biłgorajską Agencją Rozwoju Regionalnego S.A. należy zaliczyć:

- 1) Powiatowy Urząd Pracy w Biłgoraju,
- 2) Samorządy gmin,
- 3) Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości w Warszawie ,
- 4) Państwową Agencję Inwestycji Zagranicznych,
- 5) Krajowy System Usług dla MŚP,
- 6) Ministerstwo Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej,
- 7) Ministerstwo Rozwoju Regionalnego,
- 8) Lubelski Urząd Wojewódzki w Lublinie,
- 9) Starostwo powiatowe,
- 10) Urząd Marszałkowski w Lublinie,
- 11) Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie,
- 12) Fundusz Współpracy w Warszawie,
- 13) Lubelską Agencję Wspierania Przedsiębiorczości.

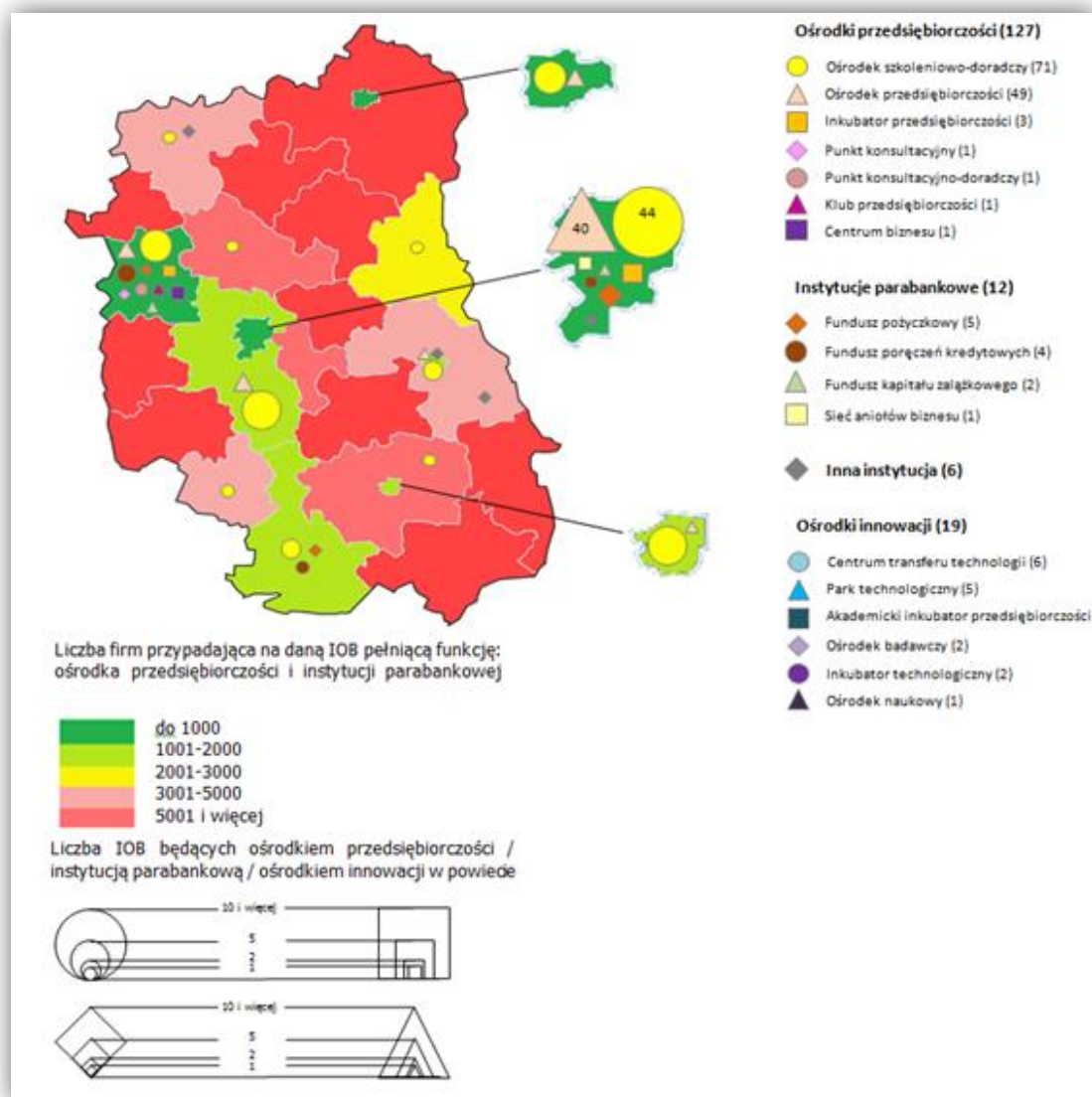
W ramach BARR S.A. funkcjonują następujące jednostki organizacyjne: centrum informacji i obsługi biznesu, ośrodek doradztwa i szkoleń, fundusz pożyczkowy oraz punkt konsultacyjny.

Funkcjonowanie instytucji otoczenia biznesu jest związane z sytuacją gospodarczą na danym obszarze, ich działalność jest powiązana z poziomem i dynamiką rozwoju gospodarczego. Rozwój instytucji otoczenia biznesu jest ważny i powinien być jednym z elementów polityki lokalnej i regionalnej. Podmioty otoczenia biznesu mają również wpływ na rozwój przedsiębiorczości (ze względu na świadczenie usług na rzecz przedsiębiorców) przyczyniając się m.in. do poprawy efektywności działalności gospodarczej, tworzenia nowych podmiotów oraz do rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego.

Liczba instytucji otoczenia biznesu, zgodnie z badaniami pogłębionymi pt. „Ocena barier i potrzeb instytucji otoczenia biznesu w kontekście rozwoju proinnowacyjnych usług na rzecz biznesu” przeprowadzonymi w ramach projektu pn. „Regionalny System Zarządzania Zmianą Gospodarczą”,

w województwie lubelskim stanowiła 164 podmioty, w tym: 127 to ośrodki przedsiębiorczości, 12 – instytucje parabankowe, 19 – ośrodki innowacyjne i 6 innych instytucji.

Ryc. 3. Liczba IOB (wg siedziby) pełniących określone funkcje w podziale na powiaty (ośrodki przedsiębiorczości i instytucje parabankowe oraz inne instytucje na tle liczby przedsiębiorców przypadających na 1 IOB)

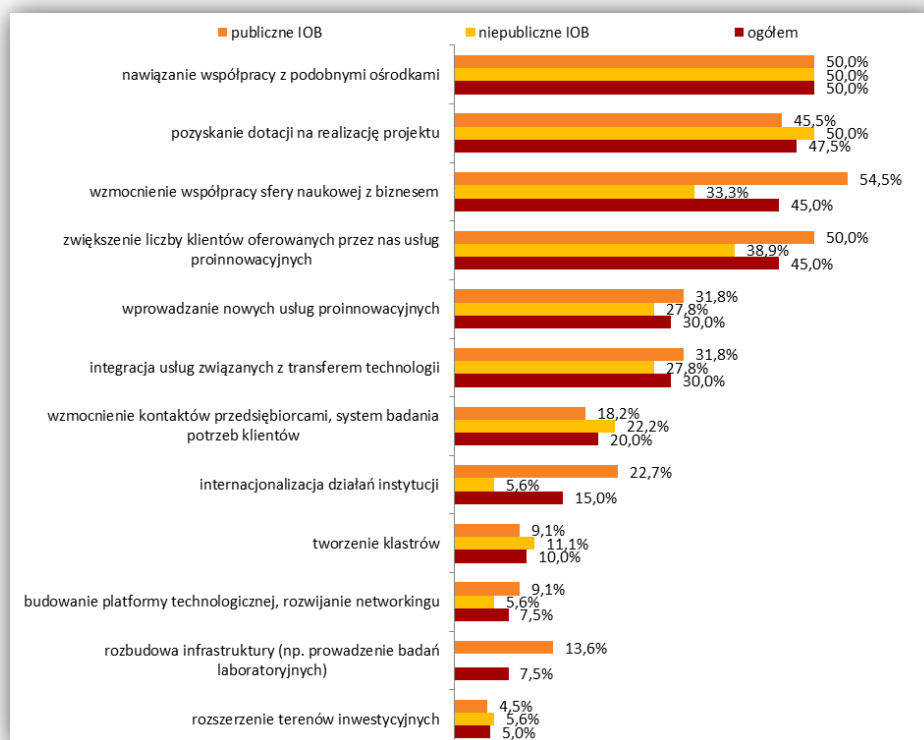

Źródło: RAPORT KOŃCOWY z badania pogłębionego "Ocena barier i potrzeb instytucji otoczenia biznesu w kontekście rozwoju proinnowacyjnych usług na rzecz biznesu"

Zgodnie z powyższą ryciną na terenie powiatu biłgorajskiego funkcjonują ośrodki szkoleniowo-doradcze oraz fundusz pożyczkowy i poręczeń kredytowych. W porównaniu do innych powiatów, powiat biłgorajski jawi się jako obszar o dostosowanej liczbie IOB do liczby przedsiębiorstw (jest to wielkość rzędu 2001-2000 podmiotów).

Podczas ankietyzacji IOB z obszaru województwa lubelskiego przeprowadzonej w ramach badania pogłębionego⁵ określono priorytety rozwojowe instytucji otoczenia biznesu (wykres nr 5).

Wykres 5. Priorytety rozwojowe instytucji otoczenia biznesu (N=40)

Źródło: RAPORT KOŃCOWY z badania pogłębionego "Ocena barier i potrzeb instytucji otoczenia biznesu w kontekście rozwoju proinnowacyjnych usług na rzecz biznesu"

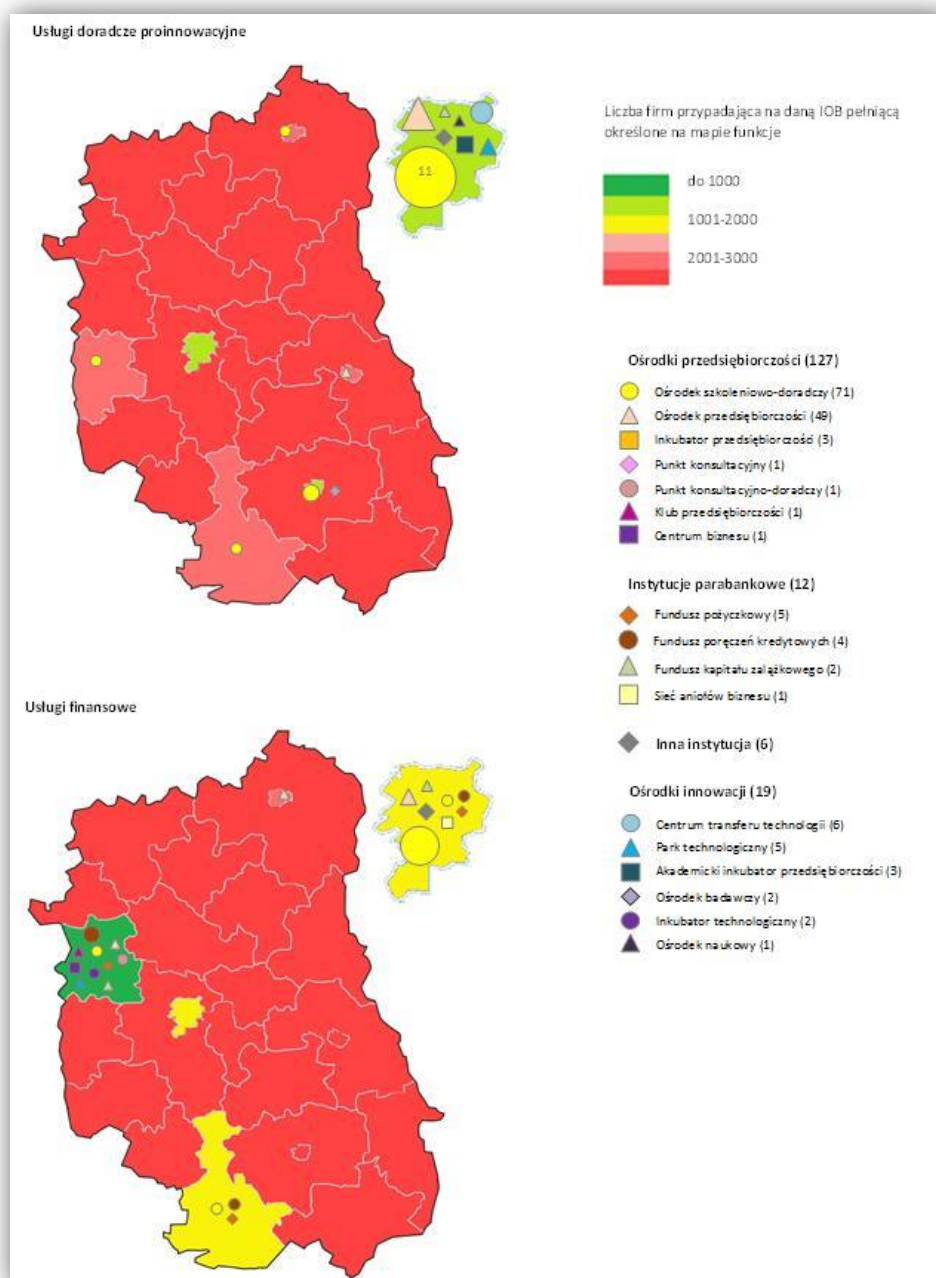
Najwięcej badanych instytucji otoczenia biznesu posiada określone priorytety rozwojowe dotyczące nawiązywania współpracy z podobnymi ośrodkami – 50% badanych podmiotów. Podobnie wzmocnienie współpracy sfery naukowej z biznesem i pozyskanie dotacji na realizację projektu jest częstym priorytetem rozwojowym zakładanym przez instytucje otoczenia biznesu – ponad 45%. Z przeprowadzonych badań wynika, że duża większość instytucji otoczenia biznesu prowadzi działania mające na celu podniesienie jakości oferowanych usług oraz poprawę efektywności funkcjonowania instytucji. Najczęściej podejmowane są działania z zakresu: podnoszenie kwalifikacji pracowników (doszkalanie, edukacja), rozwój własnej oferty usług oraz monitoring zadowolenia klientów w celu poprawy świadczonych usług. Istotniejszą rolę w tym kontekście odgrywiają również wizyty studyjne czy staże, nie tylko szkolenia.

W określeniu adekwatności oferty instytucji otoczenia biznesu z terenu województwa lubelskiego niezbędne było określenie rodzaju usług świadczonych przez IOB i ich dostępności w poszczególnych częściach regionu. Powiat biłgorajski wyróżnia się na tle województwa z zakresie usług finansowych. Ponadto biłgorajskie instytucje otoczenia biznesu oferują doradztwo proinwestycyjne oraz usługi informacyjne.

⁵ RAPORT KOŃCOWY z badania pogłębionego "Ocena barier i potrzeb instytucji otoczenia biznesu w kontekście rozwoju proinnowacyjnych usług na rzecz biznesu"

Ryc. 4. Liczba instytucji otoczenia biznesu pełniących określone funkcje i świadczone przez nie typy usług w podziale na powiaty na tle liczby przedsiębiorstw przypadających na dany typ ośrodka

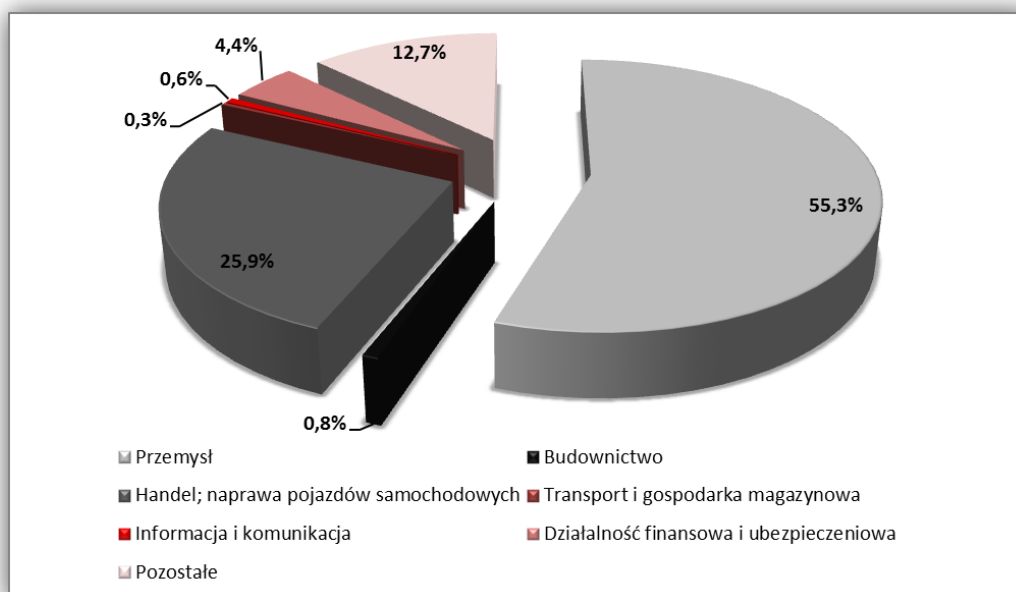
Źródło: RAPORT KOŃCOWY z badania pogłębionego "Ocena barier i potrzeb instytucji otoczenia biznesu w kontekście rozwoju proinnowacyjnych usług na rzecz biznesu"

2.4. Zdolność inwestycyjna przedsiębiorstw

Nakłady inwestycyjne są to nakłady finansowe lub rzeczowe, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych lub ulepszenie (przebudowa, rozbudowa, rekonstrukcja lub modernizacja) istniejących obiektów majątku trwałego, a także nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji. Nakłady inwestycyjne dzielą się na nakłady na środki trwałe oraz pozostałe nakłady. Możliwości inwestycyjne przedsiębiorstwa zależą od kapitału oraz kosztów jego pozyskania. Z obserwacji sektora przedsiębiorczości wynika, że 66,6% nakładów inwestycyjnych ponoszonych przez mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa jest finansowane środkami własnymi, a 16,7% z kredytów i pożyczek krajowych, oraz 16,7% ze środków zagranicznych (np. dotacji z UE).

Podmioty gospodarcze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj stanowią 58,5% wszystkich firm powiatu biłgorajskiego. Na obszarze MOF zlokalizowane są wszystkie firmy duże (zatrudniające powyżej 250 pracowników), działające na terenie powiatu, 78% przedsiębiorstw średnich i 47% podmiotów zatrudniających od 10 do 49 osób. W związku z powyższym przy określeniu nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw zarejestrowanych na obszarze MOF należy przyjąć że stanowią one 70% wszystkich nakładów inwestycyjnych firm z powiatu biłgorajskiego. W 2012 roku w powiecie biłgorajskim nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw (zatrudniających powyżej 9 osób) wynosiły 52 997 tys. zł., co stanowi jedynie 1,2% nakładów inwestycyjnych województwa lubelskiego.

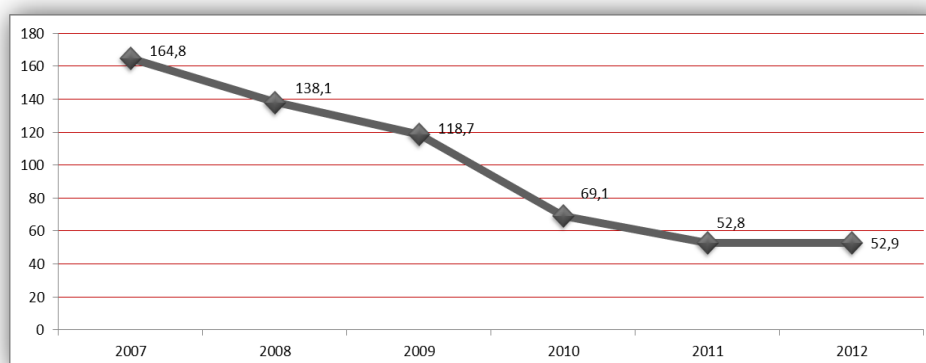
Wykres 6. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach powiatu biłgorajskiego

Źródło: BDL GUS

Ponad 29 mln zł. nakładów finansowych lub rzeczowych poniosły przedsiębiorstwa z sektora przemysłu, a 13,7 mln zł firmy zajmujące się handlem i naprawą pojazdów samochodowych. Wielkość nakładów w przedsiębiorstwach ulegała zmniejszeniu w latach 2007 - 2011, dopiero w 2012 roku wartość nakładów nieznacznie wzrosła. Na przestrzeni 6 lat wartość nakładów inwestycyjnych ponoszonych przez przedsiębiorstwa spadła o 111,9 mln zł, odzwierciedla to niepewną sytuację na rynku, co przełożyło się na zmniejszenie popytu na produkty i usługi a tym samym na gorszą sytuację finansową firm.

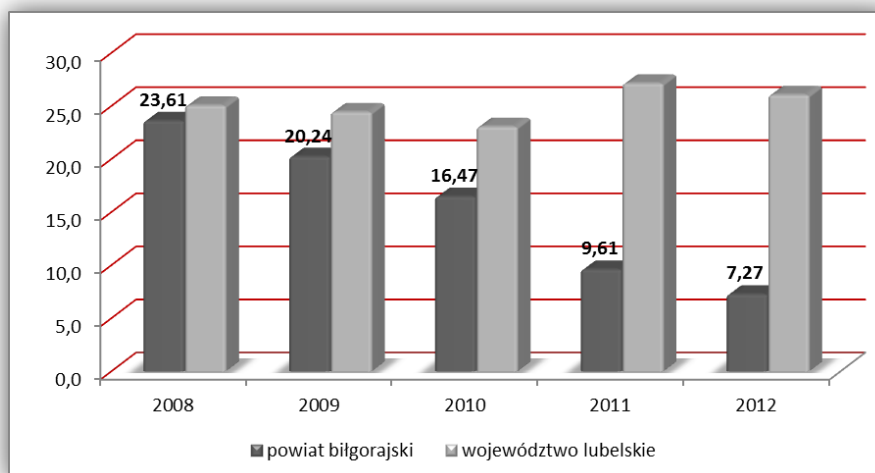
Wykres 7. Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw w powiecie biłgorajskim (w mln zł)

Źródło: BDL GUS

W celu określenia zdolności inwestycyjnej przedsiębiorstw obliczono wskaźnik przedstawiający średnie nakłady inwestycyjne na 1 przedsiębiorstwo zatrudniające powyżej 9 osób. Wielkość wskaźnika w latach 2008-2012 dla powiatu biłgorajskiego i województwa lubelskiego zobrazowano na wykresie poniżej.

Wykres 8. Nakłady inwestycyjne na 1 przedsiębiorstwo (w tys. zł)

Źródło: BDL GUS

Przedsiębiorstwa w powiecie biłgorajskim w 2008 roku ponosiły średnio 23,6 tys. zł rocznie na zakup wyposażenia i innych elementów związanych z realizacją inwestycji. W tym roku wartość nakładów była bliska średniej dla województwa lubelskiego (25,06 tys. zł) i największa na przestrzeni ostatnich 5 lat. W 2012 roku wartość nakładów na jedno przedsiębiorstwo (7,3 tys. zł) była niższa niż na przestrzeni kilku lat i odbiegała od średniej dla województwa lubelskiego o ponad 18 tys. zł.

Niskie nakłady inwestycyjne powiatu biłgorajskiego odzwierciedla również wskaźnik nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca, który wynosi 512 zł (średnia dla województwa lubelskiego – 1 995,0 zł) i jest jednym z najniższych w województwie lubelskim. Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca w powiecie biłgorajskim wynosi 14 899,3 zł, jest niższa niż wartość średnia dla województwa (21 409,1 zł), jednak w porównaniu do wskaźników dla innych powiatów z regionu jego wartość jest stosunkowo wysoka.

Tabela 4. Wskaźniki nakładów inwestycyjnych i wartości brutto środków trwałych

Nazwa powiatu:	parczewski	radzyński	włodawski	biłgorajski	lubartowski	janowski	kraśnicki	lukowski	opolski
nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca (zł)	781,0	655,0	1 147,0	512,0	1 382,0	835,0	840,0	627,0	1 053,0
wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca (zł)	7 629,0	9 804,6	8 023,8	14 899,3	9 473,6	6 829,2	26 467,1	8 413,8	10 347,0
nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym (zł)	1 258,1	1 060,6	1 804,4	812,3	2 225,5	1 354,4	1 353,4	1 021,0	1 690,4

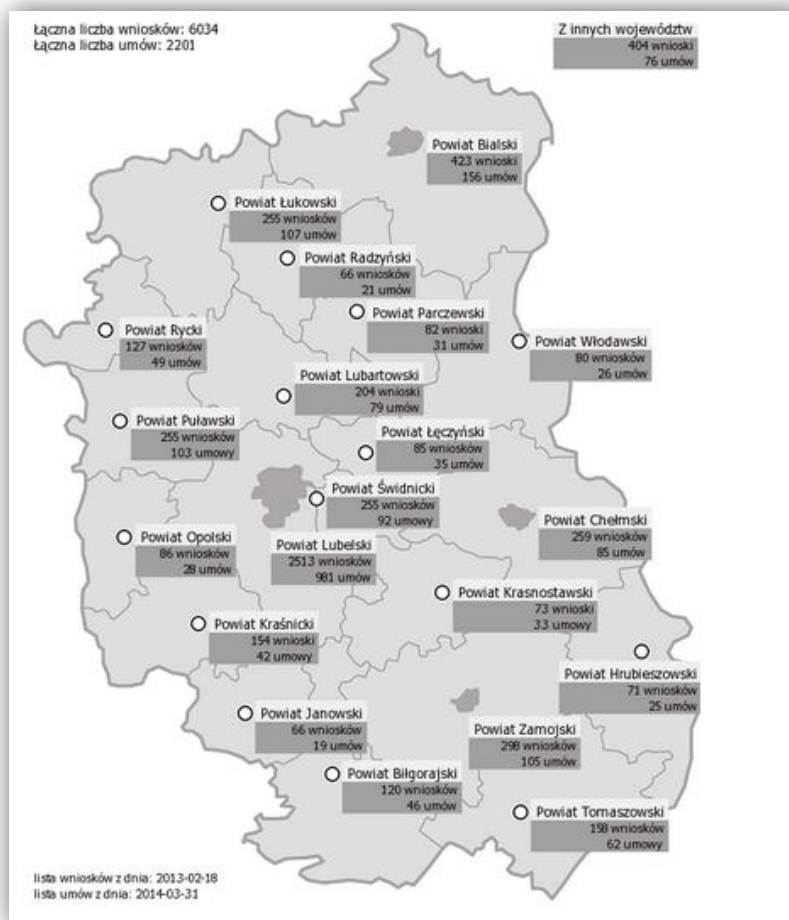
Źródło: BDL GUS

Fundusze unijne

Jednym ze sposobów pozyskiwania nakładów inwestycyjnych na rozwój działalności gospodarczej jest pozyskanie dofinansowania z dostępnych funduszy unijnych i krajowych. Przedsiębiorcy z Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj w latach 2007-2013 pozyskali 29,3 mln zł w ramach RPO WL, PO IG oraz POIŚ. W pozyskaniu funduszy unijnych najbardziej skuteczne były przedsiębiorstwa z terenu miasta Biłgoraj. Uzyskane dotacje firmy przeznaczały najczęściej na podniesienie konkurencyjności przedsiębiorstw oraz wprowadzenie innowacyjnych usług.

Największym zainteresowaniem podmiotów gospodarczych cieszyły się konkursy ogłaszane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego 2007- 2013. Według stanu z lutego 2014 roku z terenu powiatu biłgorajskiego złożonych zostało 120 wniosków i podpisanych 46 umów o dofinansowanie.

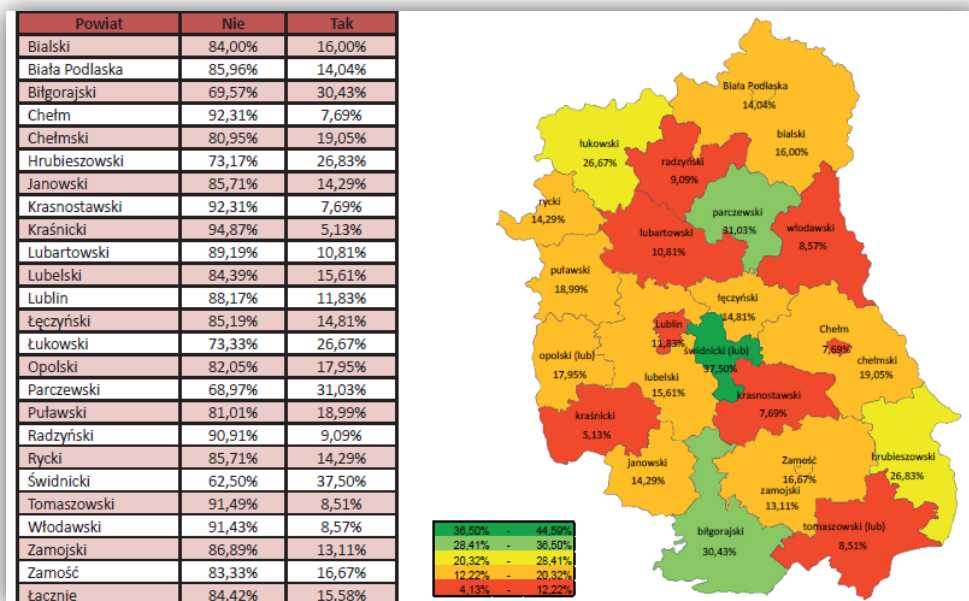
Ryc. 5. Mapa projektów współfinansowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-2014 w ramach osi I-II

Źródło: Lubelska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

Wśród pozyskanych dotacji na rozwój i utworzenie przedsiębiorstw sporą część stanowiły środki przeznaczone na wdrożenie innowacyjnych rozwiązań. Powiat biłgorajski razem z powiatem świdnickim i parczewskim zajmuje czołowe miejsce w województwie lubelskim w pozyskaniu funduszy unijnych na innowacyjne rozwiązania. Ponad 30% ankietowanych przedsiębiorstw wdrożyło w swoich zakładach pracy innowacje produktowe, procesowe lub marketingowe. Na poniższej rycinie przedstawiono wyniki badań, przeprowadzonych w województwie lubelskim.

Ryc. 6. Pozyskanie środków unijnych na innowacyjne rozwiązania w okresie 2007 – 2013 w podziale na powiaty

Źródło: Raport końcowy z badania pogłębionego: Analiza potencjału absorpcyjnego podmiotów działających w branży przetwórstwa rolno-spożywczego w zakresie wdrażania nowych technologii i rozwiązań

W okresie programowania 2007-2014 na obszarze MOF Biłgoraj przedsiębiorcy ubiegali się o środki unijne również do programów ogólnokrajowych. Umowy o dofinansowanie w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka podpisało 8 podmiotów gospodarczych (7 z terenu miasta Biłgoraj, 1 prowadzący działalność na obszarze gminy Księżpol). Jedno przedsiębiorstwo prowadzące działalność na terenie miasta Biłgoraj pozyskało dofinansowanie na budowę podoczyszczalni ścieków ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko.

Zgodnie z wykazem umów o dofinansowanie podpisanych do końca 2013 roku przedsiębiorcy na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj pozyskały 22,6 mln złotych realizując inwestycje, których koszty całkowite wynosiły 37,7 mln zł.

Tabela 5. Wykaz podpisanych umów o dofinansowanie stan na koniec 2013 roku

Tytuł projektu	Program Operacyjny <Nazwa>	Gmina	Wartość ogółem	Wydatki kwalifikowalne	Dofinansowanie	Dofinansowanie UE	Nazwa beneficjenta
Opracowanie Planu rozwoju eksportu dla firmy PPHU BEPEMA Edward Sadowy	PO IG	Biłgoraj - miasto	12 500,00	12 500,00	10 000,00	8 500,00	Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Uslugowe BEPEMA, Sadowy Edward
Droga do eksportu przedsiębiorstwa TimberOne	PO IG	Biłgoraj - miasto	10 000,00	10 000,00	8 000,00	6 800,00	TIMBERONE SPÓŁKA AKCYJNA
Wzrost konkurencyjności firmy Mostostal-Met Sp. z o.o. poprzez udział w Branżowym Programie Promocji	PO IG	Biłgoraj - miasto	663 573,96	539 491,00	404 618,25	343 925,51	Mostostal-Met sp. z o.o.
Stworzenie innowacyjnej platformy automatycznej wymiany danych między partnerami handlowymi a firmą F.H.U. ASTON	PO IG	Biłgoraj - miasto	259 850,00	259 850,00	146 015,00	124 112,75	F.H.U. ASTON Zbigniew Ciosmak
Wdrożenie dedykowanej platformy typu Business to Business szansą na rozwój Spółki Lider.	PO IG	Biłgoraj - miasto	262 550,00	262 550,00	178 235,00	151 499,75	Lider Z. Lekan, S. Małek, D. Matwis Spółka Jawna
Wdrożenie systemu B2B integrującego procesy biznesowe w branży usług monterskich przez firmę Komfort w Domu ITIS	PO IG	Biłgoraj - miasto	365 000,00	365 000,00	252 500,00	214 625,00	Komfort w domu ITIS Spółka z Ograniczoną Odpowiedzialnością Spółka Komandytowa
Rozbudowa platformy B2B szansą na dalszy rozwój i wzrost konkurencyjności przedsiębiorstwa ASTON.	PO IG	Biłgoraj - miasto	201 675,00	201 675,00	141 172,50	119 996,62	F.H.U. ASTON Zbigniew Ciosmak
Zapewnienie dostępu do Internetu na obszarach tzw. "czarnych dziur" powiatu biłgorajskiego.	PO IG	Księżpól	62 320,50	50 667,07	35 466,95	30 146,91	DMD - Tomasz Papuda
Budowa podczyszczalni ścieków przemysłowych w Model Opakowania Sp. z o.o.	PO IŚ	Czosnow	1 611 416,33	990 461,00	297 138,00	297 138,00	Model Opakowania Sp. z o.o.
Podniesienie konkurencyjności spółki SMH w skali regionu poprzez zakup innowacyjnych urządzeń do diagnozowania i badania jaskry celem zwiększenia wykrywania i podjęcia wczesnego leczenia tej choroby.	RPO WL	Biłgoraj - miasto	279 090,00	277 140,00	193 998,00	164 898,30	SMH S.C Stanisława Stańska-Onyszkiewicz, Marek Kopacz, Henryk Korona
Rozwój firmy ZYCHAR Bartłomiej Zych poprzez wprowadzenie innowacyjnych usług oraz produkcji zadaszeń typu Carport malowanych proszkowo	RPO WL	Biłgoraj	133 455,00	106 000,00	53 000,00	45 050,00	Zychar Bartłomiej Zych
Poprawa konkurencyjności przedsiębiorstwa Piotr Pysz OPTATIVUS na rynku międzynarodowym	RPO WL	Biłgoraj	171 702,93	171 702,93	109 889,87	93 406,38	Piotr Pysz Optativus
Dywersyfikacja działalności PW "ADMET" Adam Pięta	RPO WL	Biłgoraj	813 276,00	641 200,00	320 600,00	272 510,00	Przedsiębiorstwo Wielobranżowe "ADMET" Adam Pięta
Zwiększenie konkurencyjności "AUTOFAN" Paweł Stępień przez zakupy nowoczesnego wyposażenia do warsztatu naprawy samochodów i uruchomienie stacji kontroli pojazdów w Biłgoraju.	RPO WL	Biłgoraj - miasto	771 546,08	628 106,89	439 674,80	373 723,57	"AUTOFAN" Paweł Stępień
Zwiększenie konkurencyjności firmy FOTO WRONŚCY Maria Wrońska poprzez wdrożenie innowacyjnych technologii i wprowadzenie nowych usług.	RPO WL	Biłgoraj - miasto	350 262,00	287 100,00	200 970,00	170 824,50	FOTO WRONŚCY Maria Wrońska
Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstwa na rynku krajowym poprzez inwestycje w innowacyjne rozwiązania w branży ciesielsko - dekarckiej	RPO WL	Biłgoraj - miasto	743 656,79	605 516,26	302 758,13	257 344,41	P.H.U. "ERNI"-Kucharski Antoni
Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstwa na rynku krajowym poprzez inwestycje w innowacyjne rozwiązania dla przemysłu drzewnego	RPO WL	Biłgoraj	1 173 297,00	953 900,00	476 950,00	405 407,50	P.P.H.U. „STOREL” Andrzej Skubis
Zakup specjalistycznych maszyn - działających w obszarze robót ziemnych i drogowych – I etap planu rozwoju firmy 2008-2013	RPO WL	Biłgoraj - miasto	2 985 426,20	1 678 642,90	839 321,45	713 423,23	PPHU Piotr Potocki
"Innowacyjna technologia produkcji betonów szansą rozwoju przedsiębiorstwa"	RPO WL	Biłgoraj - miasto	2 440 000,00	2 000 000,00	1 400 000,00	1 190 000,00	Zakład Usług Betoniarskich Tadeusz Iwańczyk

Wzrost konkurencyjności Zakładu Produkcyjno - Usługowo - Handlowego KULANICA poprzez zastosowanie innowacyjnych maszyn i urządzeń oraz wprowadzenie nowych produktów na rynek.	RPO WL	Biłgoraj - miasto	1 976 400,00	1 620 000,00	1 134 000,00	963 900,00	Zakład Produkcyjno - Usługowo - Handlowy "KULANICA" Kulanica Marian
Wzrost konkurencyjności firmy Praktyka Lekarska KONSYLIIUM SC poprzez zakup innowacyjnego aparatu ultrasonograficznego	RPO WL	Biłgoraj - miasto	178 500,00	178 500,00	89 250,00	75 862,50	Praktyka Lekarska KONSYLIIUM
Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstwa poprzez zakup nowoczesnych urządzeń.	RPO WL	Biłgoraj - miasto	1 931 820,80	1 824 061,15	912 030,57	775 225,98	Mostostal-Met sp. z o.o.
Przeprowadzenie kompleksowych usprawnień termomodernizacyjnych	RPO WL	Biłgoraj - miasto	391 282,90	297 668,81	187 144,37	159 072,71	P.H.U. "OPAL" ARTUR KULANICA
"Termomodernizacja "hipermarketu" w Biłgoraju	RPO WL	Biłgoraj - miasto	352 185,90	286 330,00	199 657,90	169 709,21	Super Market - Roman Kowal
Rozbudowa i zróżnicowanie bazy turystycznej w powiecie biłgorajskim poprzez uruchomienie trzygwiazdkowego hotelu przez firmę RestArt	RPO WL	Biłgoraj - miasto	2 463 429,38	2 014 840,76	1 410 388,52	1 198 830,23	RestArt G. Borowy i Wspólnicy Spółka Jawna
"Wzrost konkurencyjności hotelu DoDo poprzez modernizację obiektu, rozszerzenie oferty oraz podniesienie jakości świadczonych usług"	RPO WL	Biłgoraj - miasto	2 360 025,27	1 863 834,63	931 917,30	792 129,70	Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowo-Handlowe Zdzisław Struk
Dokapitalizowanie Funduszu Pożyczkowego Biłgorajskiej Agencji Rozwoju Regionalnego SA	RPO WL	Biłgoraj	11 500 000,00	11 500 000,00	10 005 000,00	10 005 000,00	Biłgorajska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A
Poprawa konkurencyjności oferty firmy CDH sp. z o.o. przez wykorzystanie technologii ICT oraz wdrożenie innowacji znanych i stosowanych w skali międzynarodowej poniżej 5 lat.	RPO WL	Księżpol	590 400,00	480 000,00	336 000,00	285 600,00	"CDH" spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
Poprawa konkurencyjności firmy CDH sp. z o.o. przez realizację innowacyjnej inwestycji.	RPO WL	Księżpol	474 621,24	385 850,16	270 095,11	229 580,84	"CDH" spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
Wzrost konkurencyjności firmy na krajowym rynku producentów stolarki drzwiowej, dzięki unowocześnieniu oferty produktowej i technologicznej przez wdrożenie innowacyjnej inwestycji.	RPO WL	Dęblin	2 239 061,43	1 833 840,00	1 283 687,99	1 091 134,78	"PROSBUD" Zakład Stolarki Budowlanej Produkcyjno - Usługowo - Handlowy Krzysztof Żerebiec, Bronisław Żerebiec
Suma			37768324,71	32326428,56	22569479,71	20729378,38	

Źródło: Wykaz podpisanych umów dostępnych na stronie Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju (stan na 21.12.2013r.)

Potencjał inwestycyjny

Ważnym elementem lokalnej polityki samorządów MOF Biłgoraj jest pozyskanie strategicznych inwestorów, którzy wpłyną na aktywizację gospodarki i poprawią warunki życia mieszkańców. Tworzenie na terenie miasta Biłgoraj i gmin Biłgoraj i Księżpol dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości zapewni stabilność na rynku pracy i zwiększy zamożność mieszkańców.

Do czynników, które wpływają na atrakcyjność inwestycyjną obszaru należą:

- **Dostępność komunikacyjna** – rozwój przedsiębiorczości uzależniony jest od infrastruktury drogowej i kolejowej, duże znaczenie mają tu koszty dostawy towarów, koszty dojazdu pracowników, itp.;
- **Zasoby pracy** – decydujące znaczenie w rozwoju gospodarczym mają zasoby ludzkie, na które składają się osoby w wieku produkcyjnym, absolwenci szkół i uczelni wyższych, itp.;
- **Chłonność rynku** – wzrost sprzedaży produktów i usług uzależniony jest od zamożności mieszkańców oraz popytu na lokalne produkty;
- **Infrastruktura gospodarcza** – duży wpływ na rozwój firm mają pomioty świadczące usługi na rzecz przedsiębiorców (IOB) oraz obecność obszarów preferencyjnych do prowadzenia działalności gospodarczej (targowiska, tereny inwestycyjne);
- **Infrastruktura społeczna** – infrastruktura społeczna ma pośredni wpływ na rozwój gospodarczy, wpływa na rynek pracy, poprawia warunki życia mieszkańców (przede wszystkim: infrastruktura szkolna, kultury, ochrony zdrowia);
- **Poziom rozwoju gospodarczego** – wpływ na atrakcyjność inwestycyjną obszaru ma zdolność firm do tworzenia powiązań sieciowych oraz grup producentów rolnych;
- **Stan środowiska** – występowanie obszarów chronionych ogranicza rozwój działalności gospodarczej;
- **Poziom bezpieczeństwa publicznego** – obszary o wysokim poziomie przestępczości powodują powstanie kosztów związanych z ochroną mienia.

W celu stworzenia warunków sprzyjających zakładaniu nowych firm w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Miasta Biłgoraj realizowane są działania z zakresu poprawy infrastruktury technicznej, w tym głównie budowa i modernizacja dróg i linii kolejowych, rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, sieci gazowej, ciepłowniczej, elektrycznej oraz wytyczenie nowych terenów inwestycyjnych.

Ważne jest wypracowanie wspólnego mechanizmu współpracy między władzami samorządowymi a przedsiębiorcami. Istotne jest również prowadzenie działań, które ułatwią nowopowstałym firmom prowadzenie działalności na przedmiotowym obszarze, na przykład możliwość skorzystania ze zwolnienia z podatku od nieruchomości.

Oferta inwestycyjna Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj skierowana jest przede wszystkim do przedsiębiorstw z sektora drzewnego, jednak pozostaje ona również otwarta na potencjalnych inwestorów z innych branż. Najmilej widziani są inwestorzy, których przedsięwzięcia generują dużą liczbę nowych miejsc pracy.

Na obszarze MOF Biłgoraj wyznaczono 262 ha terenów inwestycyjnych w tym 38% to tereny uzbrojone. Tereny uzbrojone w media są całkowicie lub częściowo zagospodarowane. Najwięcej terenów inwestycyjnych wskazano w granicach miasta Biłgoraj. Jedynie gmina Księżpol nie posiada uzbrojonych terenów inwestycyjnych.

Tabela 6. Tereny inwestycyjne MOF Biłgoraj

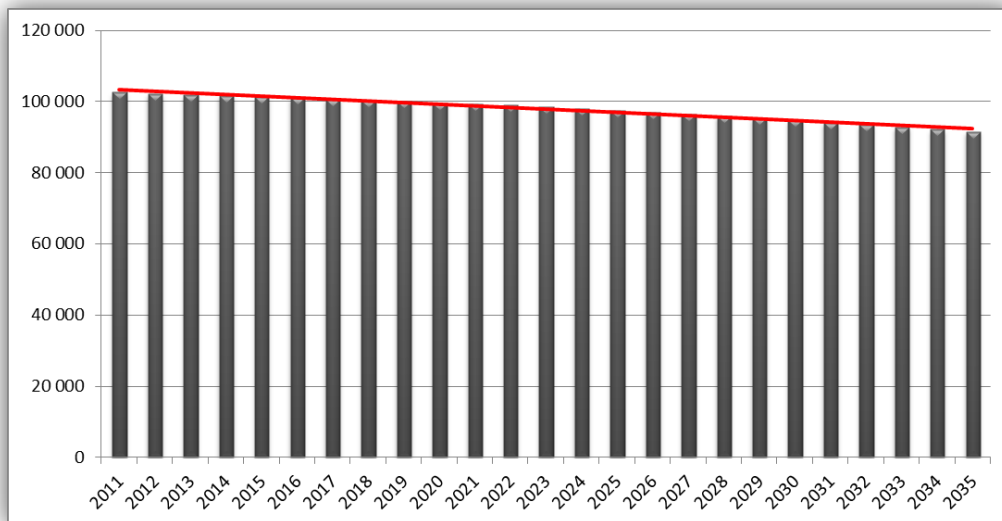
Lokalizacja		Powierzchnia	Tereny uzbrojone /nieuzbrojone
Gmina Biłgoraj	Gromada	ok. 49ha	nieuzbrojone
	Dąbrowica	ok. 12 ha + ok. 60ha*	nieuzbrojone
	Wola Duża	ok. 14 ha (teren zagospodarowany)	uzbrojone
	Hedwiżyn	ok. 5ha (teren zagospodarowany)	uzbrojone
	Suma	80 ha	* tereny planowane do przeznaczenia w MPZP pod tereny inwestycyjne. Planowany termin opracowania MPZP – do marca 2015r.
Miasto Biłgoraj	Miasto Biłgoraj: ul. Krzeszowska - ul. Graniczna	82 ha (tereny częściowo zagospodarowane)	uzbrojone
	Miasto Biłgoraj: teren pomiędzy linią kolejową a ul. Batorego	70 ha (grunty prywatne - teren przewidziany w studium)	nieuzbrojone
	Suma	152 ha	-
Gmina Księżpol	Majdan Nowy	ok. 23 ha	nieuzbrojone
	Księżpol	ok. 7 ha	nieuzbrojone
	Suma	30 ha	-

Źródło: Ankietyzacja obszaru MOF Biłgoraj

Miasto Biłgoraj, będące rdzeniem Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego, jest piątym ośrodkiem miejskim po Łukowie, Kraśniku, Świdniku i Puławach pod względem liczby mieszkańców (w statystyce tej nie uwzględniono miast na prawach powiatu) w granicach województwa lubelskiego. Gmina Biłgoraj pod względem liczby ludności zajmuje 7 pozycję wśród gmin wiejskich natomiast gmina Księżpol 48.

Aktualnie Miejski Obszar Funkcjonalny Miasta Biłgoraj zamieszkuje 47 110 ludności. Zgodnie z danymi Urzędu Statystycznego można wnioskować, że liczba ludności będzie się zmniejszać. Prognoza liczby ludności powiatu biłgorajskiego (wykres nr 9.) wskazuje systematyczne zmniejszenie liczby ludności, która w roku 2035 jest niższa o 10% niż wartość dla roku 2012 r.

Wykres 9. Prognoza liczby ludności powiatu biłgorajskiego

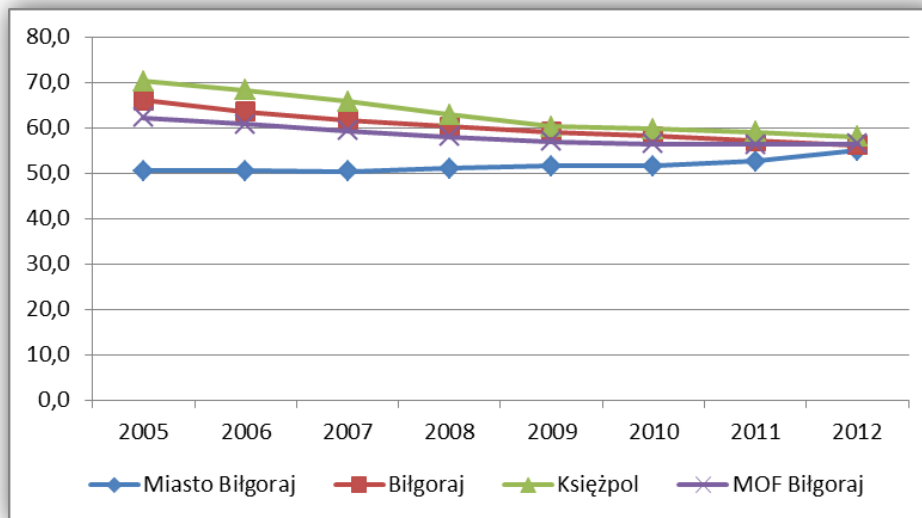

Źródło: BDL GUS

Dynamika ludności w istotny sposób przekłada się na struktury ludności, zwłaszcza na strukturę ludności według wieku i jej pochodną, strukturę według ekonomicznych kategorii wieku. Zmiany struktury ludności Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj wskazują na postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Uwidacznia się to poprzez spadający udział osób w wieku przedprodukcyjnym i rosnący wskaźnik osób w wieku emerytalnym. Liczba osób w wieku produkcyjnym w 2012 roku stanowiła 64,2% ogółu społeczeństwa, natomiast osób w wieku poprodukcyjnym 15,7%.

Analiza wskaźnika obciążenia demograficznego, tj. liczby ludności w wieku poprodukcyjnym (powyżej 67 roku życia) na 100 osób w wieku produkcyjnym, wykazała, iż na koniec 2012 roku wskaźnik ten osiągnął wartość 56,4 osoby. Od 2005 roku w przypadku gminy Biłgoraj i Księżpól zauważalny jest spadek wartości wskaźnika obciążenia demograficznego, ten korzystny trend nie dotyczy jednak miasta Biłgoraj, w którym wskaźnik obciążenia demograficznego wzrasta.

Wykres 10. Wskaźnik obciążenia demograficznego na terenie MOF Biłgoraj

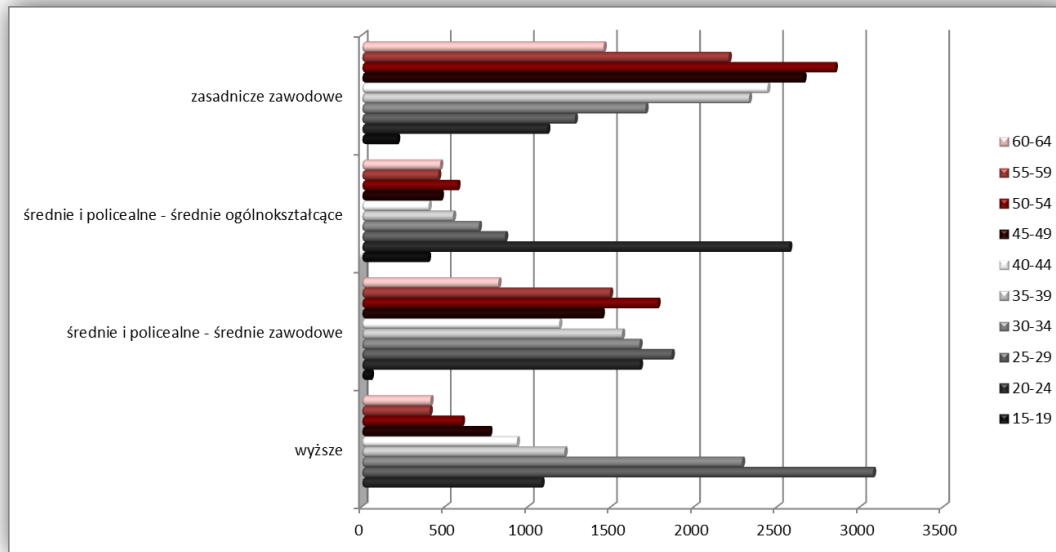

Źródło: BDL GUS

Prognozowanie wartości wskaźnika obciążenia demograficznego a tym samym przewidywanie liczby osób w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym ma duże znaczenie dla rozwoju gospodarczego MOF Biłgoraj. Wiedza na temat kształtowania się przyszłej liczby osób w wieku poprodukcyjnym pozwala przewidywać obciążenie systemu zabezpieczenia społecznego wypłatą świadczeń emerytalnych i rentowych. Liczba osób w wieku produkcyjnym oznacza posiadane zasoby czynnika pracy oraz wpływa bezpośrednio na stopę bezrobocia obszaru. Natomiast wiedza na temat liczby osób w wieku przedprodukcyjnym pozwala kształtować w gminach zasoby szkół, żłobków i przedszkoli. Wśród mieszkańców miejskiego obszaru funkcjonalnego dominuje grupa ludności będąca w wieku produkcyjnym - 64,2% ludności. Odsetek osób w wieku produkcyjnym od 2010 roku maleje, na korzyść osób w wieku poprodukcyjnym. Zmniejsza się również odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym.

Na atrakcyjność inwestycyjną Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj duży wpływ ma również jakość zasobów ludzkich. Na jakość kapitału społecznego duży wpływ ma poziom wykształcenia, który przebadano poniżej na poziomie powiatu biłgorajskiego (na podstawie danych ze Spisu Ludności w 2011 roku).

Wykres 11. Poziom wykształcenia poszczególnych grup wiekowych mieszkańców powiatu biłgorajskiego

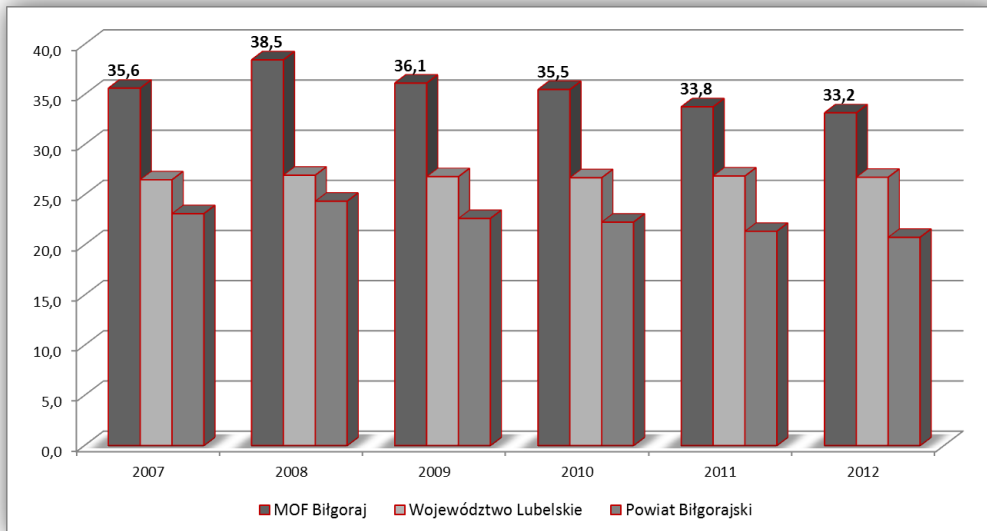

Źródło: BDL GUS

W powiecie biłgorajskim wykształceniem wyższym legitymuje się ponad 11 tys. osób, najwięcej osób wykształconych to osoby w wieku 20-24 lat. Ta grupa wiekowa charakteryzuje się również najwyższą liczbą osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym. Najmniej osób z wykształceniem wyższym występuje w grupie wiekowej 55-64 lat. Najwięcej osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym jest w wieku 55-59 lat.

O wysokiej atrakcyjności inwestycyjnej MOF Biłgoraj dodatkowo świadczą dostępne zasoby pracy, które dobrze obrazuje wskaźnik: liczba osób pracujących w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym. Poniżej przedstawiono wartość wskaźnika w latach 2007-2012 dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj, województwa lubelskiego i powiatu biłgorajskiego. W 2012 roku dla MOF Biłgoraj wynosił on 33,2 osób i był wyższy o 20% od średniej dla województwa lubelskiego i o 37% od średniej dla powiatu biłgorajskiego.

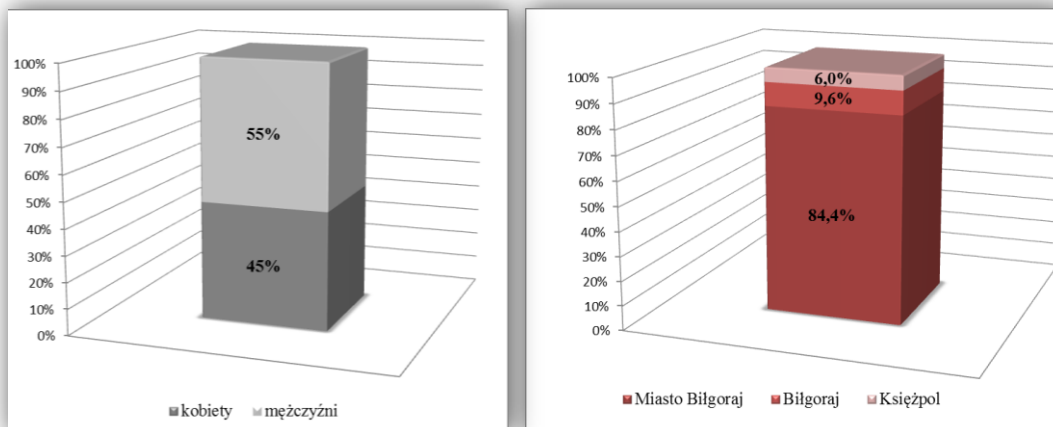
Wykres 12. Liczba osób pracujących w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym

Źródło: BDL GUS

W celu zdiagnozowania rynku pracy w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Miasta Biłgoraj przedstawiono strukturę zatrudnienia w podziale na jednostki samorządu terytorialnego oraz w podziale na kobiety i mężczyzn. Najwięcej osób pracuje w mieście Biłgoraj, niecałe 10% społeczeństwa pracuje w gminie Biłgoraj. Wśród zatrudnionych przeważają mężczyźni, jest ich o 10% więcej niż kobiet.

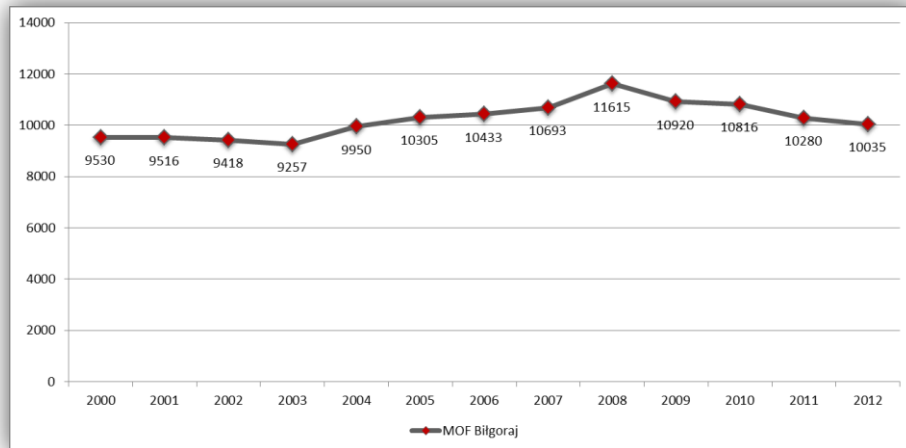
Wykres 13. Struktura zatrudnienia w MOF Biłgoraj

Źródło: BDL GUS

W 2012 roku w MOF Biłgoraj zatrudnionych było 10035 osób. Liczba zatrudnionych ulega wahaniu, od 2008 roku widoczna jest tendencja malejąca.

Wykres 14. Osoby zatrudnione w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Miasta Biłgoraj

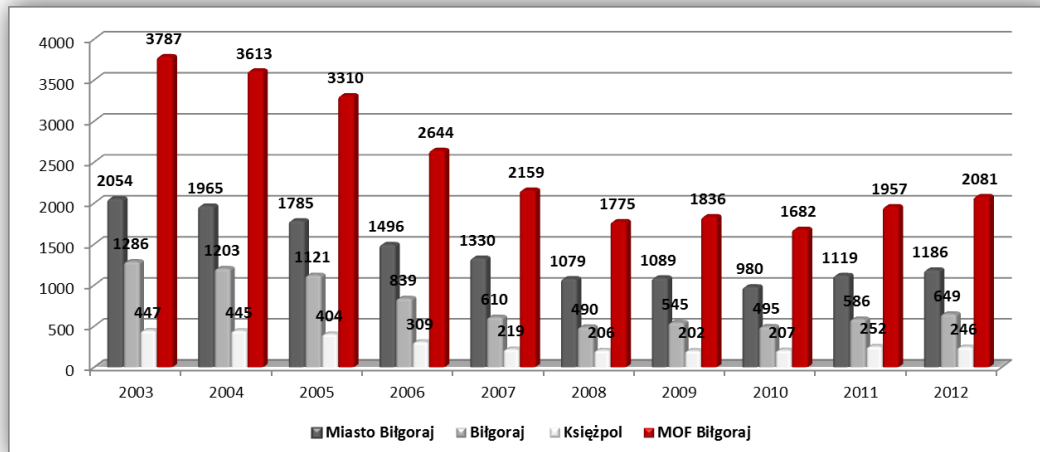
Źródło: BDL GUS

Bardzo ważnym elementem analizy rynku pracy jest liczba dostępnych ofert pracy. W powiecie biłgorajskim w 2012 roku do urzędu pracy wpłynęło jedynie 7 ofert zatrudnienia, w porównaniu do innych powiatów jest to mała wartość, dla powiatu hrubieszowskiego wynosiła 32 oferty, powiatu kraśnickiego - 139. Liczba ofert pracy związana jest z powstawaniem na obszarze powiatów nowych zakładów pracy, jednak nie ma to dużego przełożenia na liczbę osób bezrobotnych i liczbę osób zatrudnionych.

Powiat biłgorajski cechuje najniższa w województwie lubelskim stopa bezrobocia, która pod koniec 2013 roku wynosiła 9,4%, dla porównania powiat hrubieszowski charakteryzował się stopą bezrobocia w wysokości 20,7%, natomiast powiat kraśnicki - 15,9%.

Liczba osób bezrobotnych w 2012 r. w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Miasta Biłgoraj wynosiła 2081 osób, z czego 57% stanowiły osoby bezrobotne, zamieszkałe w mieście Biłgoraj. Poniżej przedstawiono zmianę liczby osób bezrobotnych na przestrzeni 10 lat.

Wykres 15. Liczba osób bezrobotnych w MOF Biłgoraj

Źródło: BDL GUS

Liczbę osób bezrobotnych w podziale na poszczególne jednostki Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj i podziałem na kobiety i mężczyzn przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 7. Liczba osób bezrobotnych w podziale na kobiety i mężczyzn

JEDNOSTKA	MĘŻCZYŹNI	%	KOBIETY	%	SUMA
Miasto Biłgoraj	580	48,90	606	51,10	1186
Biłgoraj	355	54,70	294	45,30	649
Księżpol	116	47,15	130	52,85	246
MOF Biłgoraj	1051	50,50	1030	49,50	2081

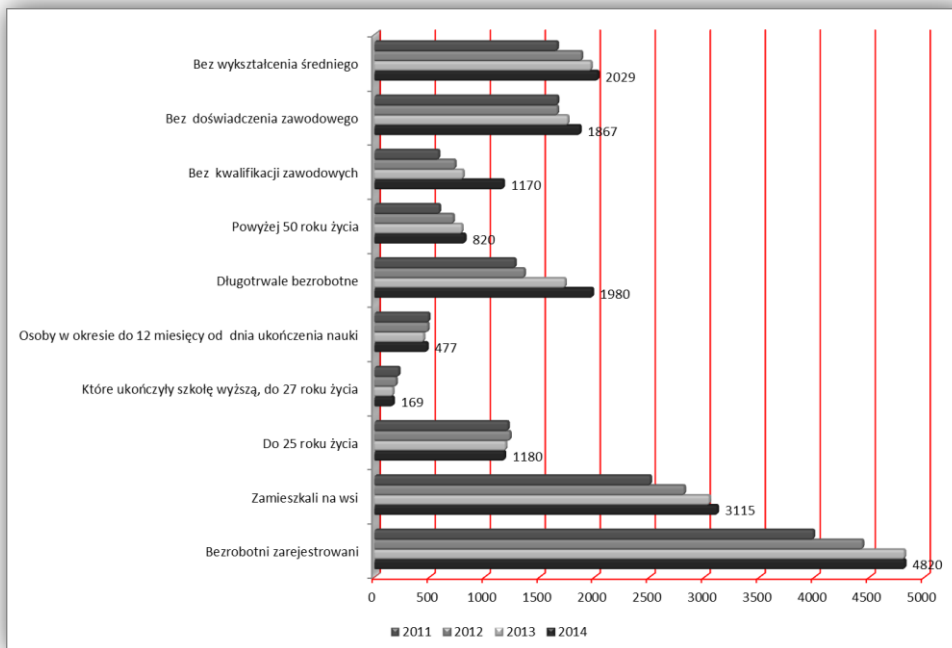
Źródło: BDL GUS

Sytuację na rynku pracy najlepiej odzwierciedla wskaźnik bezrobocia określany jako udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Najwyższym wskaźnikiem w 2012 roku charakteryzowała się gmina Biłgoraj, wynosił on 7,8% w porównaniu do wartości 6,7 dla miasta Biłgoraj i 5,7 dla gminy Księżpol. W porównaniu do roku 2011 wartość wskaźnika wzrosła w mieście i w gminie Biłgoraj (o 0,4 i 0,7 punktu procentowego) i spadała w gminie Księżpol (o 0,3 p.p.). W 2012 r. średnia wartość wskaźnika bezrobocia dla MOF Biłgoraj wynosiła 6,7% i była najwyższa od 2008 roku.

Zgodnie z danymi statystycznymi Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie stopa bezrobocia na koniec stycznia 2014 roku w powiecie biłgorajskim wynosiła 10,1%, natomiast wartość dla województwa lubelskiego stanowiła 15% a średnia dla kraju 14%. W styczniu 2014 roku zarejestrowanych było 4820 osób bezrobotnych, z czego 65% to osoby zamieszkałe na obszarach wiejskich. Liczba osób bezrobotnych w okresie 4 lat wzrosła o 17% (wyliczono na podstawie danych za miesiąc styczeń w latach 2011-2014), szczególnie widoczne jest to w liczbie osób długotrwale bezrobotnych, która w tym okresie wzrosła o 35,6%. Korzystne jest zjawisko zmniejszania się liczby bezrobotnych wśród ludzi młodych (do 25 roku życia) i osób które ukończyły szkołę wyższą do 27 roku życia. Wynika ono z większej aktywności tej grupy na rynku pracy lub z większej migracji tych osób w poszukiwaniu pracy (w tym również za granicą). Osoby powyżej 50 roku życia stanowią 17% osób bezrobotnych zarejestrowanych w powiecie biłgorajskim, ich liczba stale rośnie, w okresie 4 lat wzrosła o 231 osób.

Wykres 16. Struktura bezrobocia w powiecie biłgorajskim

Źródło: BDL GUS

Miejski Obszar Funkcjonalny Miasta Biłgoraj na tle układu komunikacyjnego województwa lubelskiego i Polski jest usytuowany dość korzystnie. Łączna długość infrastruktury drogowej wynosi 997,6 km, na tę wartość składa się długość dróg trzech kategorii, tj.: wojewódzkich, powiatowych i gminnych.

Drogi wojewódzkie, przebiegające przez badany obszar mają łączną długość 55,6 km. Najwięcej kilometrów dróg wojewódzkich wśród gmin wchodzących w skład MOF Biłgoraj posiada gmina wiejska Biłgoraj (33 km), następnie gmina Księżpol (12 km). Najmniejszą długość dróg wojewódzkich ze względu na małą powierzchnię gminy posiada miasto Biłgoraj (10,6 km). Do dróg wojewódzkich zlokalizowanych na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj należy zaliczyć:

- droga nr 835 (Lublin-Wysokie-Biłgoraj-Sieniawa-Przeworsk-Kańczuga-Dynów-Grabownica Starzeńska);
- droga nr 853 (Nowy Majdan-Tomaszów Lubelski);
- droga nr 858 (Zarzecze-Biłgoraj-Zwierzyniec-Szczebrzeszyn).

Najbliższą zlokalizowaną drogą krajową jest droga nr 74, przebiegająca przez teren gminy miejsko-wiejskiej Frampol, położonej na północ od badanego obszaru funkcjonalnego. Łączy ona Janów Lubelski z Zamościem i przejściem granicznym z Ukrainą w Zosinie.

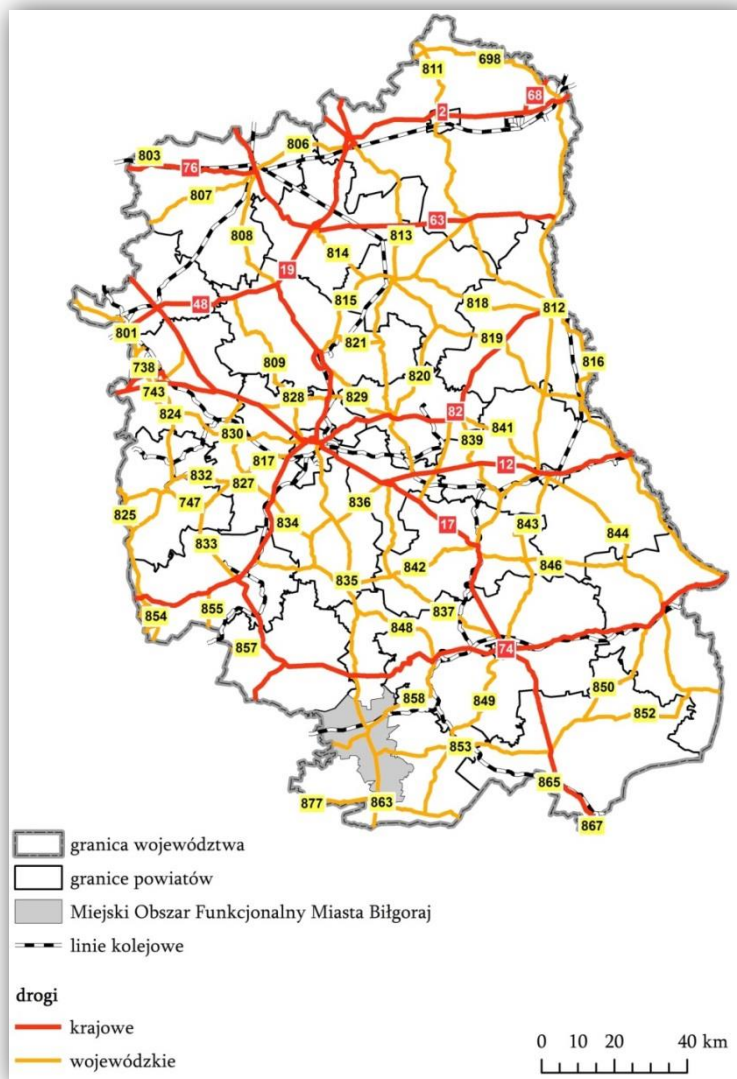
Kolejną kategorią dróg pod względem ilości zlokalizowanych na przedmiotowym terenie są drogi powiatowe, których łączna długość wynosi 203 km. Drogi gminne osiągają łączną długość 739 km.

Sieć kolejową na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj posiadają miasto i gmina Biłgoraj. Sieć kolejową MOF stanowi jedna linia kolejowa o zasięgu regionalnym oznaczona nr 66. Jest to linia dwutorowa niezelektryfikowana normalnotorowa, łącząca stację Zwierzyniec Towarowy ze stacją Stalowa Wola Południe. Równoległe z linią 66 przez MOF Biłgoraj przebiega linia hutnicza

szerokotorowa (LHS) nr 65 niezelektryfikowana, jednotorowa, przebiegająca od kolejowego przejścia granicznego w Hrubieszowie do stacji kolejowej Sławków LHS.

Biorąc pod uwagę kategorie dróg i ich jakość należy stwierdzić że Miejski Obszar Funkcjonalny Miasta Biłgoraj posiada niedostateczną dostępność komunikacyjną, co wpływa negatywnie na procesy inwestycyjne na tym obszarze.

Ryc. 7. Układ komunikacyjny województwa lubelskiego

Źródło: Opracowanie własne

Klasy to silne i wysoce konkurencyjne skupiska przedsiębiorstw o określonym profilu działalności wraz z otaczającymi instytucjami (naukowymi, usługowymi, administracyjnymi)⁶. Inicjatywy klastrowe są powszechnie uważane za ważne narzędzie podnoszenia konkurencyjności przedsiębiorstw, dlatego też cieszą się wzrastającym zainteresowaniem ze strony przedsiębiorstw jak i jednostek samorządu terytorialnego. Głównym zadaniem powstających organizacji i inicjatyw klastrowych jest zrzeszanie

⁶ Klasy w województwie lubelskim, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

podmiotów, które budują przewagę konkurencyjną i wspólnie radzą sobie z pojawiającymi się wyzwaniami⁷.

Podstawowymi jednostkami budującymi klastry są firmy, jednak istotna dla rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych jest również obecność różnego rodzaju instytucji, które mogą wspierać rozwój przedsiębiorstw (w tym ze sfery B+R).

W 2011 roku w województwie lubelskim odnotowano powstanie 16 inicjatyw klastrowych. Większość z nich zlokalizowana jest w Lublinie – 14 podmiotów. Ponadto odnotowano powstanie jednej inicjatywy w Świdniku (Lubelski Klastr Lotniczy) oraz w mieście Nałęczów (Kraina Lessowych Wąwozów).

Ryc. 8. Inicjatywy klastrowe w województwie lubelskim

Źródło: Klastry w województwie lubelskim

Na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj aktualnie nie zarejestrowano żadnego klastra. Pomimo to, niektóre z firm działających w MOF Biłgoraj przynależą do podmiotów klastrowych, zarejestrowanych na terenie województwa lubelskiego. Poniżej wskazano klastry, których członkami są przedsiębiorstwa, funkcjonujące w MOF Biłgoraj:

Dolina Ekologicznej Żywności - to pierwszy w kraju klastr zrzeszający różne podmioty działające na rzecz promowania i rozwoju żywności ekologicznej. Wśród członków klastra można wskazać:

- Zakład Mięsny Wasąg Przedsiębiorstwo, Hedwizyn 118, 23-400 Biłgoraj,

⁷ Tworzenie wartości w klastrze, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

- Przetwórstwo owoców i warzyw Ekologiczne gospodarstwo, Plusy 64 A, 23-415 Księżpol.

Klaster Restauratorów i Hotelarzy – klaster ten skupia przedsiębiorców prowadzących działalność w zakresie usług gastronomicznych i hotelowych oraz innych przedsiębiorstw, działających na rzecz gastronomii. Głównym celem stowarzyszenia jest podnoszenie konkurencyjności regionu, poprzez zwiększenie poziomu innowacyjności przedsiębiorstw, budowanie na poziomie regionu systemu partnerstwa i wypracowanie konsensusu w zakresie wspólnych działań strategicznych. Wśród członków klastra można wskazać:

- Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „Fox – Bis”, ul. Motorowa 34, 23-400 Biłgoraj.

Stowarzyszenie Lubelskie Drewno Regionalny Klaster w Lublinie – Celem stowarzyszenia jest wykorzystanie istniejących i funkcjonujących zrębów współpracy przedsiębiorstw, pomoc przedsiębiorcom i ich kooperacji, podwyższenie atrakcyjności regionu poprzez szereg działań w ramach współpracy przy rozwiązywaniu problemów zatrudnienia w sektorze usług budowlanych, a w szczególności związanych z branżą stolarską, a także wspieranie rozwoju obszarów wiejskich. Wśród członków klastra można wskazać:

- TimberOne S.A. ul. Bohaterów Monte Cassino 12, 23-400 Biłgoraj.

Inicjatywy klastrowe są odzwierciedleniem wewnętrznych potencjałów województwa lubelskiego i dotyczą wiodących specjalizacji gospodarczych tj.: żywność wysokiej jakości, rolnictwo ekologiczne, usługi outsourcingowe, usługi informatyczne i biznesowe, usługi przemysłów kultury oraz rozwój odnawialnych źródeł energii.

Prognozuje się wzrost inicjatyw klastrowych, co jest związane z dostępnością funduszy unijnych skierowanych na realizację projektów służących tworzeniu i rozwojowi współpracy sieciowej. Wśród wielu korzyści dla gospodarki z funkcjonowania klastrów wymienić należy⁸:

- kształtowanie rynku wyspecjalizowanych czynników produkcji, z których najważniejsze znaczenie ma wiedza oraz wysokiej jakości kapitał ludzki,
- rozwój infrastruktury naukowej w regionie oraz większego jej wykorzystania przez podmioty gospodarcze,
- stymulowanie przepływu wiedzy, procesów uczenia się oraz absorpcji i generowania nowych innowacji, dzięki przestrzennej bliskości oraz interakcjom między różnymi podmiotami działającymi w ramach struktur klastrowych,
- tworzenie kultury innowacyjności i przedsiębiorczości w regionie,
- rozwój rozbudowanych sieci produkcji składających się z wyspecjalizowanych poddostawców i kooperantów, co jest ciekawym przykładem systemu organizacji produkcji w oparciu o sektor MŚP jakkolwiek często jest on kupiony wokół jednego lub kilku dużych przedsiębiorstw,
- powstawanie w regionie nowych podmiotów gospodarczych,
- włączanie w struktury klastrowe MŚP, co prowadzi do ich wyższej specjalizacji efektywności funkcjonowania, dzięki pośredniej realizacji korzyści skali,
- tworzenie atrakcyjnego rynku pracy, przyciągającego wykwalifikowanych pracowników,
- zwiększanie atrakcyjności lokalizacyjnej dla bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ),
- pozytywne oddziaływanie na środowisko przyrodnicze, dzięki podejmowaniu przez współpracujące podmioty inwestycji i inicjatyw na rzecz ochrony środowiska oraz tworzenie i wdrażanie innowacji ekologicznych (ang.eco-innovation).

⁸ Kierunki rozwoju klastrów w Polsce, Ministerstwo Gospodarki, Departament Rozwoju Gospodarki

Inicjatywy klastrowe niosą z sobą bezpośrednie korzyści dla samych przedsiębiorstw, należą do nich:

- wzrost produktywności dzięki dostępowi do wyspecjalizowanych czynników produkcji i redukcji kosztów dostępu do wspólnych zasobów (takich jak: lokalny rynek pracy, infrastruktura badawcza, infrastruktura komunikacyjna itp.),
- zmniejszenie kosztów transportu,
- wzrost stopnia specjalizacji,
- korzyści zewnętrzne w zakresie dyfuzji technologii i przepływów wiedzy wynikające z bezpośrednich kontaktów między przedstawicielami klastra, prowadzących do znaczącego obniżenia całkowitych kosztów transakcji w różnych obszarach, w tym w zakresie transferu wiedzy i technologii,
- możliwość podejmowania wspólnych działań marketingowych,
- możliwość korzystania przedsiębiorstw, w szczególności MŚP, z pomocy biznesowej oferowanej przez koordynatora klastra.

2.5. Polityka władz samorządowych wobec przedsiębiorstw

Działania na rzecz rozwoju przedsiębiorczości powinny stać się jednym z priorytetów dla samorządów gminnych. Gmina ma możliwość stworzenia korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości na swoim terenie. Niezbędne jest w tym przypadku przeprowadzenie szczegółowej analizy diagnostycznej sytuacji przedsiębiorstw na danym obszarze oraz opracowanie planów rozwoju, co stanowi jeden z głównych celów niniejszego opracowania.

Samorządy gminne mają możliwość tworzenia dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości, podniesienia ich konkurencyjności oraz prowadzenia działań promocyjnych. Poniżej przedstawiono katalog działań samorządów lokalnych, które przyczyniają się do rozwoju przedsiębiorczości:

- przystosowanie placówek edukacyjnych do zaspokojenia aktualnych i prognozowanych potrzeb lokalnego rynku pracy;
- powołanie organizacji wspierających lokalny rozwój gospodarczy, jako organizacji non profit,
- utworzenie jednostki do spraw rozwoju przedsiębiorczości złożonej z przedstawicieli tego sektora;
- zapewnienie udziału przedsiębiorców w tworzeniu planów polityki gospodarczej i zagospodarowania przestrzennego;
- utworzenie inkubatorów przedsiębiorczości,
- uruchomienie centrum edukacyjno-informacyjnego dla przedsiębiorców i osób rozpoczynających prowadzenie działalności gospodarczej,
- organizowanie różnego rodzaju konkursów popularyzujących przedsiębiorczość wśród różnych grup społecznych, np. przedsiębiorca roku,
- przygotowanie uzbrojonych terenów pod inwestycje przedsiębiorców,
- wzbudzanie idei przedsiębiorczości w społeczności lokalnej.
- preferencje przy zakupie, dzierżawie oraz użytkowaniu gruntów oraz najmie lokali użytkowych a także poradnictwo w zakresie lokalizacji inwestycji;
- współdziałanie w organizacji różnych form szkoleń w zakresie nowoczesnych technik zarządzania,

- stworzenie banku informacji o możliwościach finansowania MSP, ułatwienie dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania MŚP z wykorzystaniem funduszy poręczeń kredytowych,
- udzielanie pomocy w pozyskiwaniu środków finansowych, m.in. z funduszy celowych, z funduszy przedakcesyjnych,
- wdrożenie elastycznego systemu w zakresie regulowania zobowiązań z tytułu lokalnych podatków i opłat,
- promocja osiągnięć miejscowych przedsiębiorców przy zastosowaniu różnych form prezentacji, tj. biuletyny, katalogi, tablice informacyjne,
- prezentowanie dokonań z wykorzystaniem Internetu na stronach WWW samorządu terytorialnego, wspomaganie udziału przedsiębiorców w wystawach, targach i innych działaniach promocyjnych.
- stworzenie możliwości zapewnienia przedsiębiorcom profesjonalnej obsługi przez wykwalifikowaną kadrę urzędników,
- upowszechnianie wiedzy o regulacjach obowiązujących na wspólnym rynku europejskim poprzez różne formy szkoleniowe,
- tworzenie silnego lobbingu danego obszaru,
- udzielanie pomocy w nawiązywaniu kontaktów zagranicznych.

Aktualnie w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Miasta Biłgoraj politykę podatkową przyjazną dla przedsiębiorców prowadzi jedynie Miasto Biłgoraj. Na podstawie Uchwały Rady Miasta Biłgoraj wprowadzono zwolnienia od podatku od nieruchomości w związku z nową inwestycją oraz w związku z utworzeniem nowych miejsc pracy w wyniku nowej inwestycji. Zgodnie z Uchwałą zwolnienie od podatku od nieruchomości związanych z realizacją nowych inwestycji zajęte na prowadzenie działalności gospodarczej w wysokości 80% wymiaru rocznego podatku od nieruchomości przez okres 36 miesięcy. Zwolnienie, o którym mowa powyżej może zostać przedłużone na okres kolejnych 24 miesięcy, jeżeli:

- mikroprzedsiębiorca utworzy co najmniej 2 nowe miejsca pracy;
- mały przedsiębiorca utworzy co najmniej 5 nowych miejsc pracy;
- średni przedsiębiorca utworzy co najmniej 8 nowych miejsc pracy;
- duży przedsiębiorca utworzy co najmniej 15 nowych miejsc pracy.

Obowiązywanie niniejszej uchwały upływa z dniem 31 grudnia 2020 r. Przez nową inwestycję należy rozumieć nowowytbudowane budynki i budowle lub ich część, przeznaczone do prowadzenia działalności gospodarczej, których budowa została zakończona po 1 stycznia 2014 r.

2.6. Analiza ankiet identyfikujących główne bariery i szanse rozwoju przedsiębiorczości

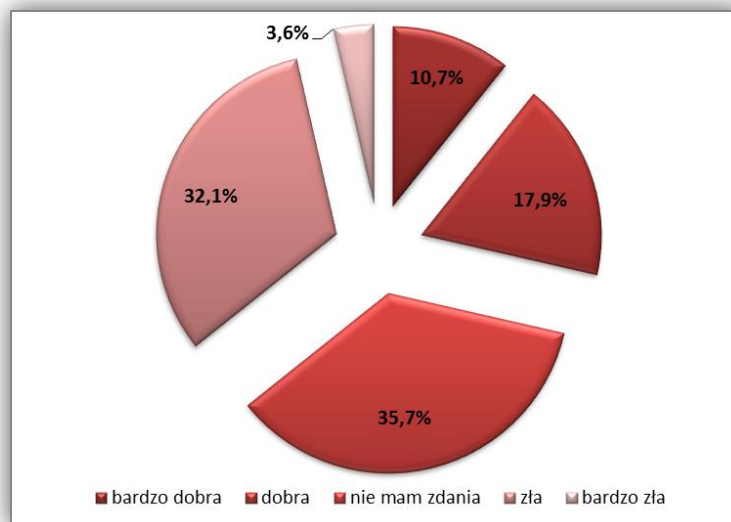
W procesie konsultacji poszczególnych części niniejszego dokumentu przedsiębiorcy funkcjonujący na obszarze MOF Biłgoraj zostali poproszeni o wypełnienie ankiet identyfikujących główne bariery i szanse rozwoju przedsiębiorczości. W ankietyzacji udział wzięło 28 przedsiębiorców. 53% respondentów stanowiły podmioty prowadzące działalność gospodarczą w gminie Biłgoraj, a 32% z terenu miasta Biłgoraj, pozostali przedsiębiorcy reprezentowali gminę Księżpol.

Ankietowani, czyli 20 przedsiębiorców (74%) to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, 4 przedstawiciele spółek handlowych, 2 spółki cywilne i jedna spółdzielnia. 68% z nich to mikroprzedsiębiorcy, ankietę wypełniło jedno przedsiębiorstwo średnie (zatrudniające od 50 do 249 pracowników) i 8 małych (zatrudniających od 10-49 pracowników).

Respondenci zapytani o rodzaj prowadzonej działalności w 8 przypadkach wskazali działalność usługową oraz działalność produkcyjną (w tym były firmy zajmujące się produkcją drewna, pieczywa oraz hodowlą drobiu). Aż 51% przedsiębiorców biorących udział w ankietyzacji prowadzi swoją działalność powyżej 15 lat, co może stanowić dowód na stabilność tego rynku.

W odpowiedzi na pytanie „Jak ocenia Państwo działania samorządu na rzecz lokalnych przedsiębiorców” najwięcej osób, bo 36% odpowiedziało że nie ma zdania na ten temat, jednak aż 32% respondentów wskazało odpowiedź „Źle”. Bardzo dobrze działania samorządów na rzecz przedsiębiorczości oceniło jedynie 11% ankietowanych.

Wykres 17. Ocena działalności samorządu na rzecz lokalnych przedsiębiorców

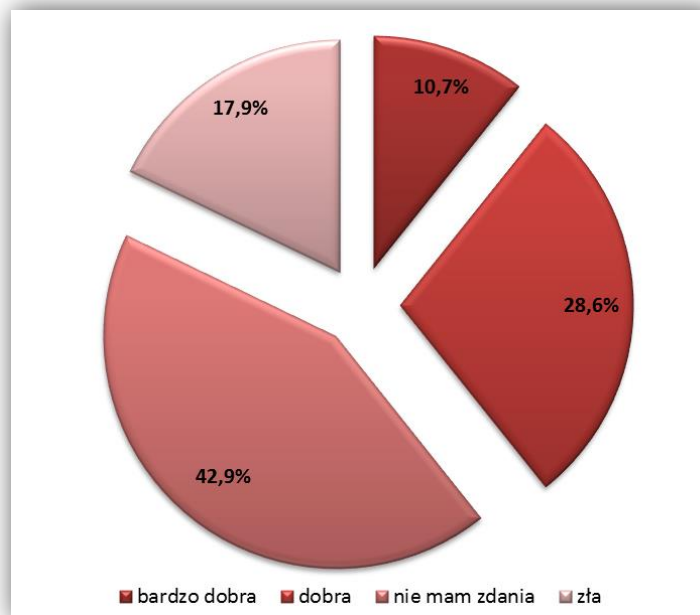

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

Respondenci mieli możliwość również ocenić działalność Biłgorajskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. Najwięcej bo 43% przedsiębiorców nie ma zdania na ten temat. Bardzo dobrze prace BARRu oceniło 3 ankietowanych, natomiast według 8 agencja dobrze prowadzi działania na rzecz

przedsiębiorców. Źle pracę Biłgorajskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. oceniło 17,9% pytaných przedsiębiorców.

Wykres 18. Ocena działalności BARR S.A. na rzecz przedsiębiorców

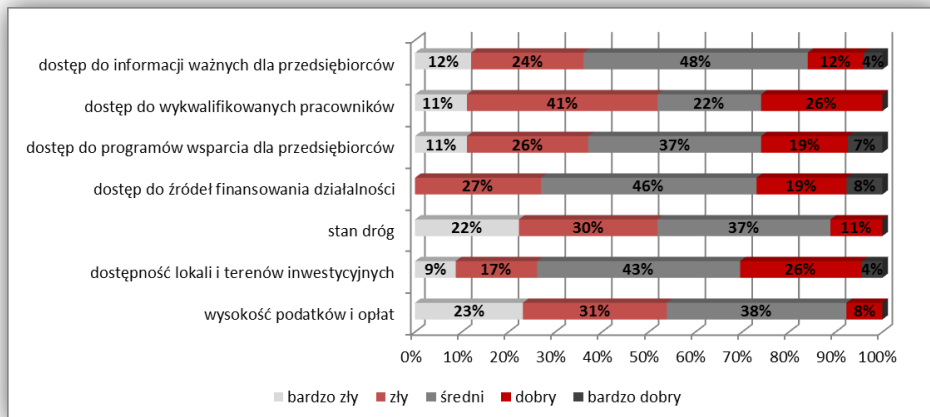
Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

46% przedsiębiorców uznało Miejski Obszar Funkcjonalny Miasta Biłgoraj za bardzo dobre miejsce do prowadzenia działalności gospodarczej. Respondenci, jako powody swojej oceny wskazali np. sprawną administrację, życzliwe i pomocne społeczeństwo, duże perspektywy rozwoju oraz dużą liczbę inwestycji, poprawiających atrakcyjność obszaru, wykwalifikowaną siłę roboczą. Pięciu z ankietowanych uznało obszar MOF Biłgoraj za miejsce mało atrakcyjne do prowadzenia działalności.

Ponad 20% respondentów oceniło Miejski Obszar Funkcjonalny Miasta Biłgoraj bardzo źle pod względem stanu dróg oraz wysokości podatków i opłat. 41% uznało że występują tu złe warunki do prowadzenia działalności gospodarczej pod względem dostępu do wykwalifikowanych pracowników. Dobrze oceniono dostępność lokali i terenów inwestycyjnych (26%). Dość dobrze oceniono również dostępność do źródeł finansowania działalności.

Wykres 19. Ocena warunków prowadzenia działalności gospodarczej w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Miasta Biłgoraj

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

Wśród głównych przeszkód w prowadzeniu działalności gospodarczej najczęściej padała odpowiedź – wysokie opłaty i podatki lokalne oraz brak dostępu do informacji ważnych dla przedsiębiorców (np. o możliwości pozyskania funduszy unijnych). Poniżej w tabeli przedstawiono wyniki ankietacji:

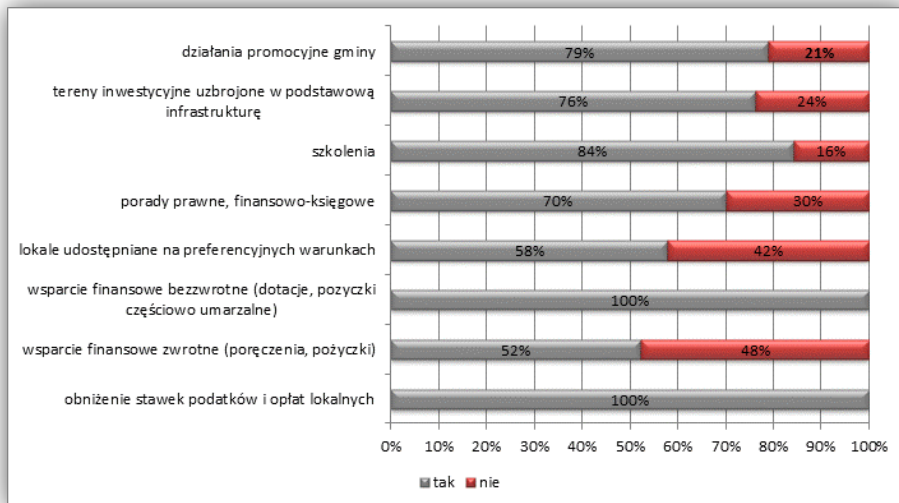
Tabela 8. Przeszkody w prowadzeniu działalności gospodarczej

Przeszkody w prowadzeniu działalności gospodarczej	Liczba odpowiedzi
Wysokie opłaty i podatki lokalne	19
Brak dostępu do informacji ważnych dla przedsiębiorców (np. o możliwości pozyskania funduszy unijnych)	12
Brak programów wsparcia dla przedsiębiorców	10
Brak dostępnych wykwalifikowanych pracowników	9
Brak dostępu do terenów pod inwestycje	8
Zły stan dróg i brak innej infrastruktury technicznej	8
Zły stan infrastruktury technicznej (wodno-kanalizacyjnej, energetycznej, internet)	7
Brak dostępu (lub dostęp ograniczony) do pożyczek i kredytów na rozwój działalności firmy	3
Trudność w znalezieniu lokali do prowadzenia/rozszerzenia działalności	1
Koszty działalności nałożone przez państwo	1
Wysoka składka ZUS	1
Inne	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

W odpowiedzi na pytanie „Z których spośród następujących form wsparcia przedsiębiorców przez samorządy wchodzących w skład MOF Biłgoraj chciałoby Państwo skorzystać?” respondenci wskazali przede wszystkim obniżenie stawek podatków i opłat lokalnych oraz wsparcie finansowe bezzwrotne. Najmniejszym zainteresowaniem ze strony właścicieli firm cieszyło się wsparcie w formie finansowania zwrotnego oraz udostępnienie lokali o preferencyjnych warunkach.

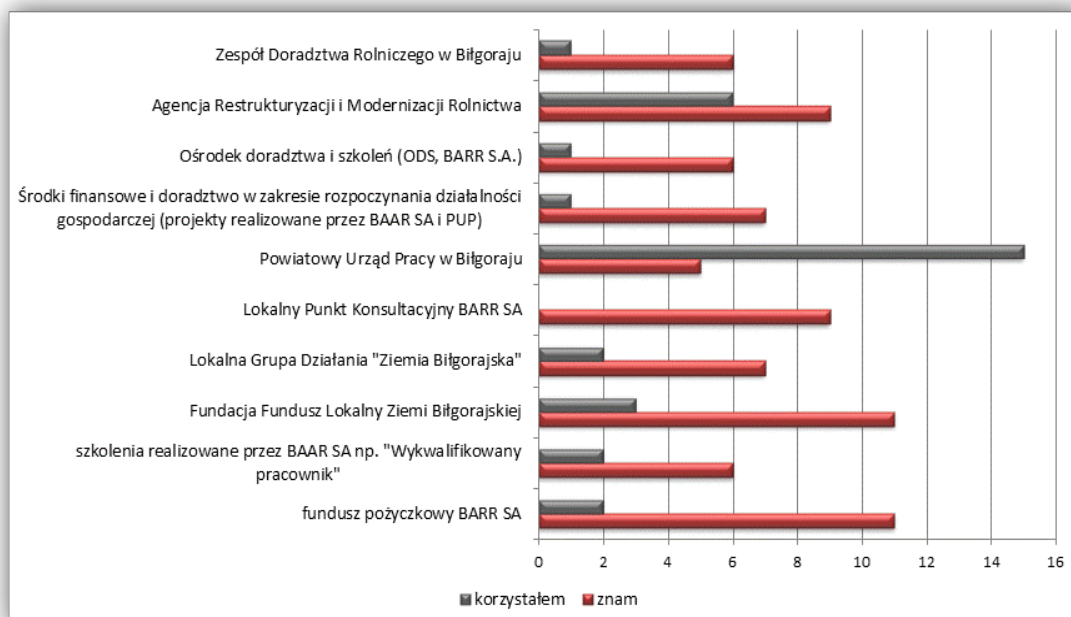
Wykres 20. Formy wsparcia przedsiębiorców przez samorzady wchodzących w skład MOF Biłgoraj, z których chcieliby skorzystać przedsiębiorcy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

Najczęściej przedsiębiorcy z terenu Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj korzystają z oferty Powiatowego Urzędu Pracy oraz Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, najrzadziej natomiast z Lokalnego Punktu Konsultacji Biłgorajskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. Sporym zainteresowaniem wśród przedsiębiorców cieszyła się oferta Fundacja Fundusz Lokalnych Inicjatyw Ziemi Biłgorajskiej.

Wykres 21. Instytucje, działania i programy wspierające przedsiębiorstwa na obszarze MOF Biłgoraj

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

Aż 68% ankietowanych przedsiębiorców zadeklarowało realizację innowacyjnych inwestycji opierających się na bliskiej współpracy z instytucjami badawczo-rozwojowymi (współpraca B+R). Respondenci wśród odpowiedzi wskazali zainteresowanie nawiązaniem współpracy z instytucjami badawczo-rozwojowymi z zakresie produkcji materiałów budowlanych, tworzyw sztucznych oraz wdrażanie nowych technologii i innowacji.

Na pytanie „Czy Państwa przedsiębiorstwo prowadziło już prace badawczo – rozwojowe ?” odpowiedzi pozytywnej udzieliło jedno przedsiębiorstwo. Również 68% respondentów wyraziło chęć współpracy w ramach inicjatywy klastrowej. Osoby te zainteresowane były utworzeniem klastrów w branży turystyki i rekreacji (6), przetwórstwa drzewnego i produkcji mebli (4) oraz w branży elektrycznej, budowlanej, branży elektroniki i telekomunikacji, metalowej, przetwórstwa rolno-spożywczego.

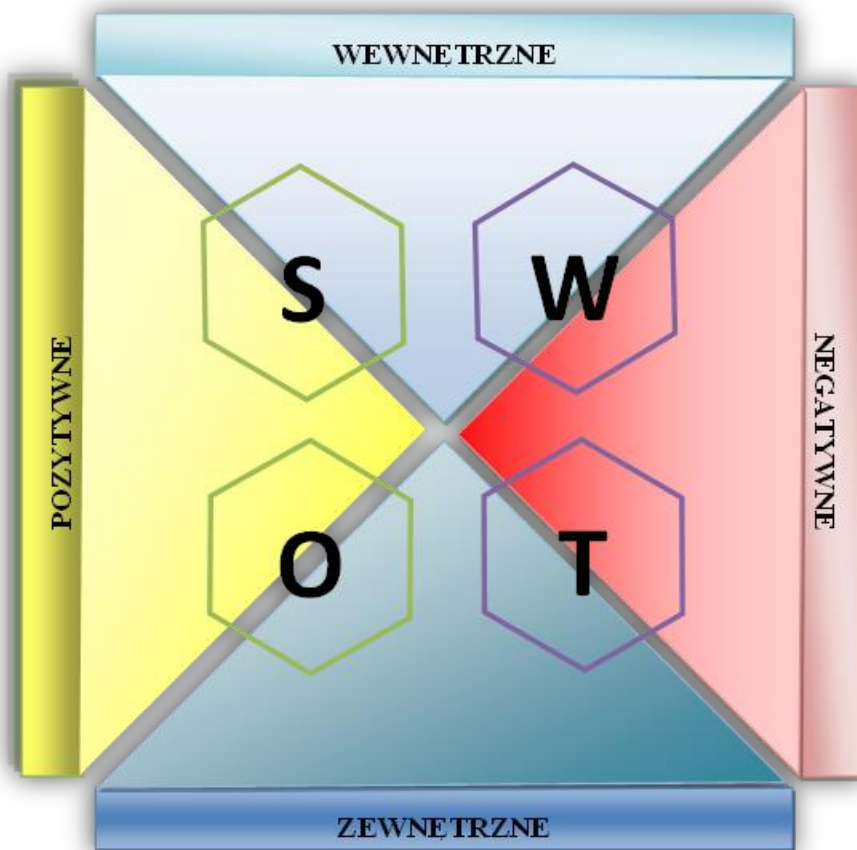
12 z 28 przedsiębiorstw, które wzięły udział w ankietyzacji korzystało wcześniej ze środków unijnych na rozpoczęcie i rozwój działalności gospodarczej.

Przedsiębiorcy z terenu Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj w formularzach ankiety wskazali szereg działań, jakie powinny podejmować urzędy gmin i IOB w zakresie rozwoju przedsiębiorczości. Poniżej przedstawiono propozycję współpracy:

- Pomoc w pisaniu wniosków i wybór właściwego programu; informacje o aktualnych programach;
- Lepszy przepływ informacji, w tym związanych z możliwością pozyskania funduszy UE;
- Współpraca szerszego grona przedsiębiorców;
- Wspólne działania związane z promocją gminy, przedsiębiorczości i turystyki;
- Wsparcie lokalnych przedsiębiorców, w tym finansowa, prawna, itp.
- Komunikacji społecznej w zakresie działalności gospodarczej;
- Uproszczenie procedur przy zakładaniu działalności gospodarczej;
- Platformy informatycznej dostępnej w formie elektronicznej;
- Doradztwo, wspieranie inicjatyw społecznych;
- Szkolenia, współpraca, wymiana wiedzy między przedsiębiorcami, otwartość na nowe perspektywy i rozwiązania, większa przychylność ze strony urzędników;
- Indywidualne podejście do przedsiębiorców;
- Pomoc w doszkalananiu pracowników;
- Informacje o planowanych inwestycjach infrastrukturalnych;
- Wspólne działania w celu przyspieszenia rozwoju regionu.

3. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT jest podsumowaniem mocnych i słabych stron Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj, wynikających z uwarunkowań wewnętrznych oraz szans i zagrożeń, które są pochodną uwarunkowań zewnętrznych.

Nazwa SWOT jest skrótem pochodzącym od pierwszych liter angielskich słów:

- **Strengths** (mocne strony) – analiza uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią silne strony obszaru i które należy wykorzystać sprzyjąc będą jego rozwojowi (należy utrzymać je jako mocne i na nich oprzeć przyszły rozwój);
- **Weaknesses** (słabe strony) – analiza uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią słabe strony obszaru i które niewyeliminowane utrudnią będą jego rozwój (ich oddziaływanie należy minimalizować);
- **Opportunities** (szanse) – analiza uwarunkowań zewnętrznych, które nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności obszaru, ale które mogą być traktowane jako szanse i przy odpowiednio podjętych przez nią działaniach, wykorzystane jako czynniki sprzyjające rozwojowi powiatu;
- **Threats** (zagrożenia) – analiza uwarunkowań zewnętrznych, które także nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności obszaru, ale które mogą stanowić zagrożenie dla jego rozwoju (należy unikać ich negatywnego oddziaływania na rozwój obszaru).

Poniżej przedstawiono analizę gospodarczą obszaru MOF Biłgoraj w podziale na mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Dość dobrze rozwinięty system usług służących wspieraniu przedsiębiorczości (Instytucji Otoczenia Biznesu); • Funkcjonujące fundusze pożyczkowe i instytucje szkoleniowe; • Znaczna liczba podmiotów gospodarczych, wzrost liczby podmiotów nowopowstałych; • Dobrze widoczna specyfika gospodarki lokalnej opartej o przetwórstwo drewna i produkcję mebli; • Istniejące zasoby siły roboczej: wykwalifikowanej i wykształconej; • Rdzeń obszaru stanowi prężnie rozwijające się gospodarczo miasto Biłgoraj; • Dostosowana oferta edukacyjna do potrzeb rynku pracy; • Duży potencjał do rozwoju turystycznego, w tym w oparciu o inicjatywy klastrowe; • Duża aktywność JST i przedsiębiorców w pozyskiwaniu funduszy unijnych; • Dość dobre warunki do rozwoju rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego; • Funkcjonujące duże zakłady produkcyjne; • Niskie wymagania finansowe pracowników o wysokich kwalifikacjach zawodowych; • Czyste środowisko naturalne; • Niskie bezrobocie; • Korzystna polityka podatkowa Miasta Biłgoraj; 	<ul style="list-style-type: none"> • Niedostateczna dostępność komunikacyjna - położenie przy drogach wojewódzkich o niskim standardzie; • Malejące nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw działających na obszarze MOF Biłgoraj; • Brak inicjatyw klastrowych na obszarze MOF Biłgoraj; • Niska atrakcyjność inwestycyjna zgodnie z raportem z 2011 r. Atrakcyjność Inwestycyjna Województwa i Podregionów Polski, przeprowadzonym przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową; • Niekorzystna oferta terenów pod inwestycje – tereny nieuźbrożone; • Słabe wykorzystanie walorów turystycznych i kulturowych; • Niedostateczny obieg informacji gospodarczych, brak platform komunikacji, punktów informacyjnych; • Brak koordynacji działań w dziedzinie przedsiębiorczości; • Niska chłonność lokalnego rynku zbytu; • Brak lub niewystarczające narzędzia wspierania przedsiębiorczości w działalności jednostek samorządu terytorialnego (gmina Biłgoraj i Księżpol); • Dość duża odległość od stolicy województwa – w której obecne są ośrodki akademickie i naukowo-badawcze; • Dotychczasowe niewielkie nakłady na promocję obszaru i co z tym związane brak ugruntowanej i silnej marki gospodarczej; • Niewielki udział przedsięwzięć innowacyjnych w ogóle podmiotów prowadzących działalność gospodarczą; • Brak programu promocji firm MOF Biłgoraj; • Brak lub niedostateczna komunikacja pomiędzy przedsiębiorcami a samorządem lokalnym na temat podstawowych informacji również tych związanych z funduszami unijnymi; • Niewystarczające działania promocyjne zarówno z zakresu turystyki jak i gospodarki.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Powstanie inicjatyw klastrowych; • Tworzenie nowych terenów inwestycyjnych i poprawa dostępności już istniejących; • Rozwój działalności gospodarczej w oparciu o działalność innowacyjną; • Poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru dzięki budowie obwodnicy miasta Biłgoraj i przeklasyfikowanie drogi 835 na drogę krajową; • Dostępność znacznej ilości środków unijnych w nowej perspektywie unijnej; • Stworzenie zintegrowanych produktów turystycznych; • Współpraca z województwem podkarpackim. 	<ul style="list-style-type: none"> • Słabnąca pozycja gospodarcza województwa lubelskiego postrzeganego, jako obszar o niskiej atrakcyjności inwestycyjnej; • Pogłębiający się proces emigracji lepiej wykształconych i młodszych osób do dużych aglomeracji miejskich lub za granicę; • dalsze pogłębianie się dystansu rozwojowego MOF i województwa względem najdynamiczniej rozwijających się regionów w kraju • Spowolnienie gospodarcze w Polsce i UE • Nie wykorzystanie szansy pozyskania funduszy europejskich na realizację inwestycji związanych z przedsiębiorczością.

Jednym z decydujących czynników rozwoju przedsiębiorczości jest dostępność komunikacyjna. Zły stan lub brak podstawowej infrastruktury drogowej, wodno-kanalizacyjnej, energetycznej to podstawowy czynnik hamujący przejście do następnego stadium rozwoju. Znajduje to potwierdzenie w wynikach badań ankietowych przeprowadzonych na potrzeby Planu Rozwoju Przedsiębiorczości Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj. Słabo zostały ocenione również tereny inwestycyjne, gdyż w MOF brak jest terenów uzbrojonych z dobrą dostępnością komunikacyjną.

Ważna dla przedsiębiorców jest profesjonalna obsługa ze strony urzędów administracji, m.in. skrócenie terminów oczekiwania na decyzje, a także ułatwienie kontaktu z władzami publicznymi. Koniecznym jest przygotowanie pakietów oferty dla potencjalnych inwestorów oraz prowadzenie skutecznej polityki informacyjnej, zarówno zewnętrznej, jak i wewnętrznej.

Promocję gospodarczą Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego ocenić należy relatywnie jako niedoskonałą. Biorąc pod uwagę atuty obszaru, znaczenie turystyki i przedsiębiorczości, promocja odgrywa kluczową rolę. Jako relatywnie słabą ocenić należy również współpracę przedsiębiorców z samorządami, jednak dużym atutem jest współpraca pomiędzy jednostkami budującymi Miejski Obszar Funkcjonalny. Rozwój przedsiębiorczości wymaga zacieśnienia współpracy pomiędzy wymienionymi podmiotami i zdecydowane wzmocnienie działań lobbingsowych, zarówno na poziomie powiatowym, wojewódzkim, jak i centralnym.

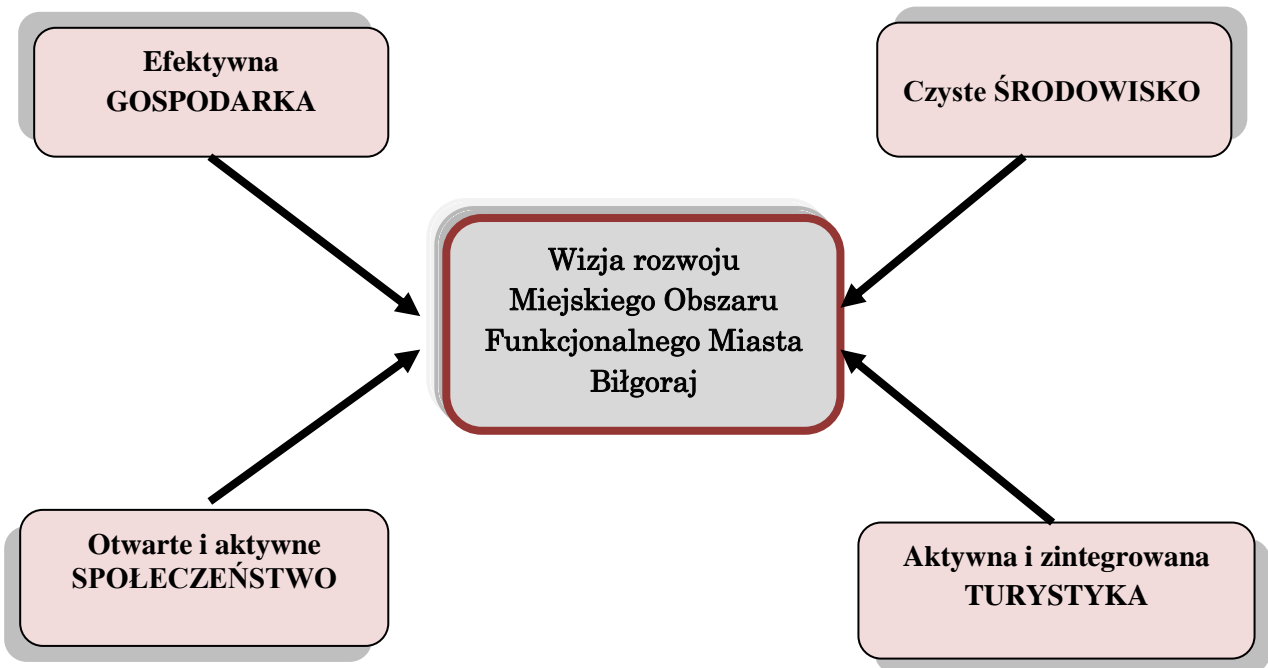
Jednym z ważnych elementów jest utrzymanie korelacji pomiędzy ofertą dydaktyczną i potrzebami rynku pracy. Należy w tym względzie zacieśniać współpracę i komunikację pomiędzy przedsiębiorcami, szkołami i uczelniami, jednostkami badawczymi oraz władzami lokalnymi. Ponadto na rynku lokalnym/regionalnym zauważalny jest brak analiz i prognoz, związanych z potrzebami rynku pracy, trendami jego rozwoju. W zakresie edukacji ważnym jest również uruchomienie dodatkowych zajęć z zakresu tworzenia i rozwoju firm.

4. WIZJA I MISJA OBSZARU W ASPEKcie ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Wizja:

Miejski Obszar Funkcjonalny Miasta Biłgoraj 2020 roku widzimy jako atrakcyjny, nowoczesny, dynamicznie rozwijający się obszar z gospodarką opartą na zrównoważonym rozwoju, a także jako obszar o wysokiej jakości życia oraz wyjątkowych walorach środowiskowych

Zaprezentowana wizja Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj wymaga realizacji działań w ramach czterech obszarów strategicznych, zarówno tych związanych z sektorem gospodarczym, jak i z jakością środowiska naturalnego oraz jakością życia.

Wizja MOF Biłgoraj jest opisem wizerunku przedmiotu dokumentu *Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj – Dokument Ramowy*, do osiągnięcia którego należy dążyć poprzez realizację wyznaczonych działań. Przedmiotowa wizja obejmuje również sferę przedsiębiorczości, na potrzeby niniejszego dokumentu doprecyzowano jej zakres.

W 2020 roku Miejski Obszar Funkcjonalny Miasta Biłgoraj będzie:

- miejscem atrakcyjnym do rozpoczynania i prowadzenia działalności gospodarczej,
- miejscem współpracy i partnerstwa podmiotów gospodarczych i władz samorządowych,

- miejscem prężnie działających instytucji otoczenia biznesu, oferujących instrumenty wsparcia finansowego i doradczego dla przedsiębiorstw;
- miejscem funkcjonowania innowacyjnych i konkurencyjnych przedsiębiorstw;
- miejscem powstawania inicjatyw klastrowych i firm funkcjonujących w łańcuchach wartości dodanej;
- miejscem o rozpoznawalnej marce gospodarczej i szerokiej promocji;
- miejscem budującym silną pozycję na rynku w oparciu o produkty lokalne i zasoby naturalne;
- miejscem atrakcyjnym dla turystów z szeroką ofertą produktów turystycznych.

Powyższą wizję sformułowano w oparciu o wyobrażenia przedsiębiorców, działających na obszarze MOF Biłgoraj, przedstawicieli instytucji otoczenia biznesu i przedstawicieli władz samorządowych uwzględniających ich potrzeby, aspiracje, ale także posiadany potencjał i jego wykorzystanie.

Misja rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego wskazuje na cel nadrzędny, do jakiego należy dążyć realizując poszczególne elementy strategii i planów rozwoju. Misja formułowana jest w sposób ogólny i adresowana jest do ogółu osób zamieszkujących obszar MOF, przedsiębiorców oraz jednostek samorządowych. W ramowym dokumencie rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj przyjęto następujące sformułowanie misji rozwoju:

Misją Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj jest tworzenie warunków poprawiających jakość życia mieszkańców poprzez zrównoważony rozwój lokalnej gospodarki oraz lepszą jakość i dostępność usług publicznych

Dla osiągnięcia przedmiotowej misji istotną rolę odgrywa również realizację obszarów strategicznych i celów operacyjnych Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj – Dokument Ramowy. W przedmiotowym dokumencie doprecyzowano misję MOF Biłgoraj:

Misją MOF Biłgoraj w zakresie przedsiębiorczości jest dążenie do najpełniejszego wykorzystania zasobów naturalnych na potrzeby rozwoju gospodarczego w myśl zrównoważonego rozwoju oraz wzrost konkurencyjności firm i inicjatyw klastrowych.

Cele rozwoju gospodarczego MOF Biłgoraj zostały wyznaczone w strategii ramowej i koncentrują się przede wszystkim w obszarze strategicznym Efektywna Gospodarka oraz niektóre z celów przypisanych do pozostałych obszarów.

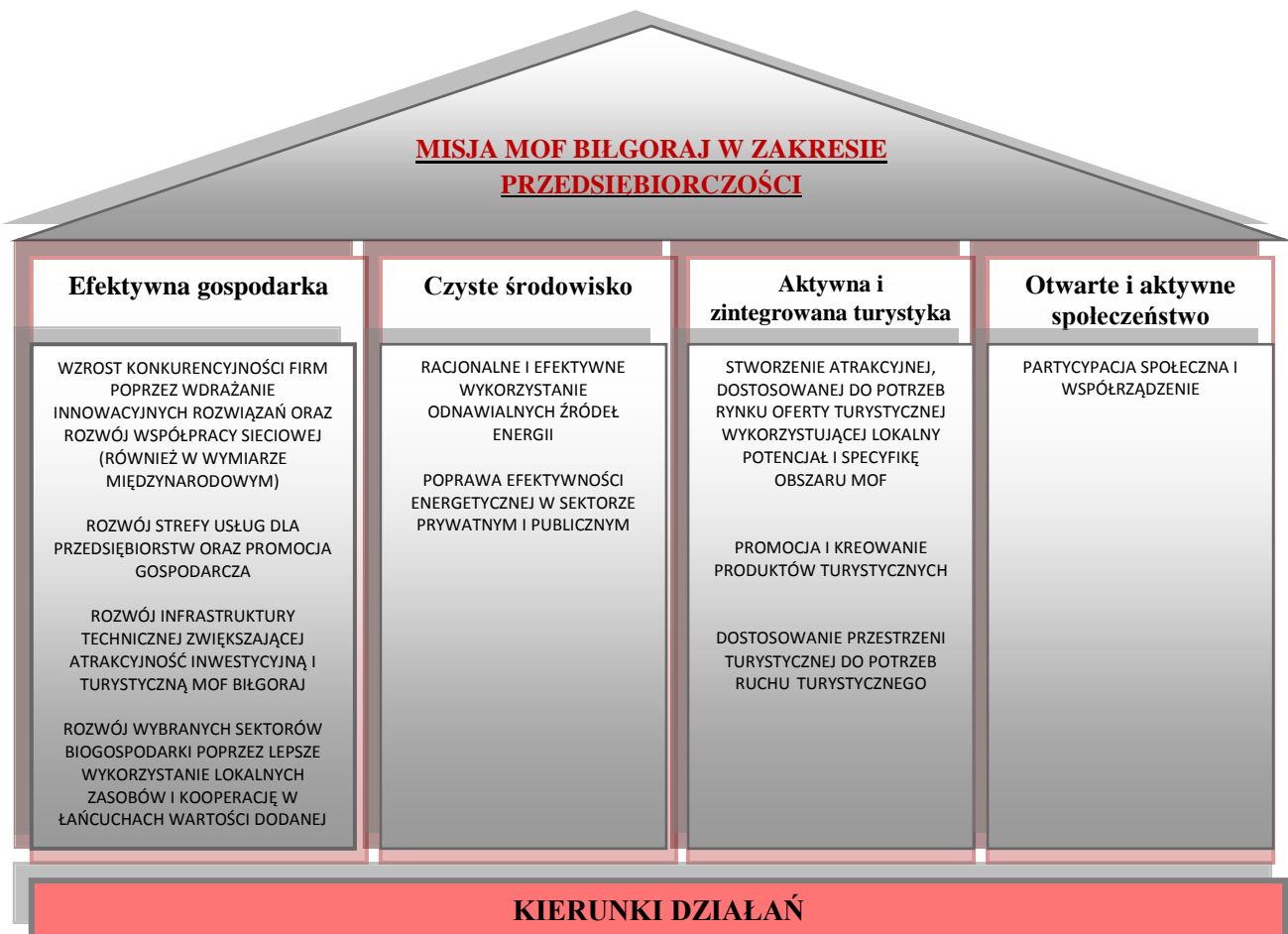

5. OBSZARY STRATEGICZNE I CELE OPERACYJNE MOF BIŁGORAJ

Wyznaczone w *Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj – Dokument Ramowy* obszary strategiczne stanowią priorytetowe płaszczyzny interwencji, w ramach których będą podejmowane działania, służące rozwojowi MOF Biłgoraj w długofalowej perspektywie. Cele operacyjne, wynikające z przyjętej wizji stanowią odpowiedź na główne wyzwania rozwojowe, przed którymi stoi społeczność lokalna i samorządowe jednostki terytorialne w perspektywie do 2020 roku.

Bezpośrednio z rozwojem gospodarczym i potencjałem inwestycyjnym Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj komplementarne są niektóre z wyznaczonych celów operacyjnych w ramach czterech obszarów strategicznych.

W mniejszym dokumencie przedstawiono również szczegółowy opis celów operacyjnych ze wskazaniem zakresu interwencji oraz możliwe zewnętrzne źródła finansowania w nowej perspektywie finansowej Unii Europejskiej 2014-2020. Poniżej przedstawiono matrycę celów operacyjnych i obszarów strategicznych, wpływających na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej w MOF Biłgoraj.

CEL 1. WZROST KONKURENCYJNOŚCI FIRM POPRZEZ WDRAŻANIE INNOWACYJNYCH ROZWIĄZAŃ ORAZ ROZWÓJ WSPÓLPRACY SIECIOWEJ

Rozwój innowacyjnej gospodarki na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj oparty jest przede wszystkim na efektywnej współpracy sfery nauki i przedsiębiorczości. Z jednej strony koniecznym jest rozpoznanie potrzeb przedsiębiorców, a z drugiej możliwości sfery nauki. Wypracowanie odpowiednich rozwiązań pozwoli na trwały rozwój sieci współpracy biznesu z nauką.

Wśród działań operacyjnych, jakie będą podejmowane w zamiarze osiągnięcia celu 1.: *Wzrost konkurencyjności firm poprzez wdrażanie innowacyjnych rozwiązań oraz rozwój współpracy sieciowej w zakresie współpracy badawczo-rozwojowej* wymienić należy:

- Zwiększenie aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw (w szczególności dużych i średnich) poprzez zachęcanie ich do skorzystania z prac badawczo-rozwojowych (zarówno tych w oparciu o własne zaplecze jak i zewnętrznych usług) oraz działania informacyjne prowadzone przez gminy oraz IOB;
- Rozpowszechnienie wyników projektu pośród przedsiębiorców celem promocji tego typu działań, a także na uczelniach wyższych oraz jednostkach naukowo-badawczych w celu ukierunkowania prowadzonych prac naukowych oraz badawczych;
- Utworzenie planów promocji osiągnięć badawczo-rozwojowych skierowanych głównie do MŚP (informacje o możliwościach wdrożeniowych, ośrodkach wsparcia technologicznego, sytuacji rynkowej w kraju i na świecie w obszarze danej technologii).
- Ułatwienie kontaktów sektora MŚP z jednostkami naukowo-badawczymi.

Poniżej przedstawiano katalog źródeł finansowania inwestycji w zakresie współpracy B+R w nowej perspektywie finansowej w latach 2014-2020:

Źródła finansowanie inwestycji w zakresie współpracy B+R

Program Operacyjny Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020:

- Oś priorytetowa I: Wsparcie prowadzenia prac B+R przez przedsiębiorstwa oraz konsorcja naukowo-przemysłowe.

Wsparcie w ramach I osi priorytetowej skierowane jest do przedsiębiorstw rozpoczynających lub rozwijających działalność B+R, które planują realizację projektów badawczo-rozwojowych samodzielnie bądź we współpracy z zewnętrznymi podmiotami, w tym z innymi przedsiębiorstwami oraz jednostkami naukowymi. Wsparcie będzie obejmowało realizację badań naukowych (w tym badań podstawowych, stosowanych lub przemysłowych) oraz prac konstrukcyjnych technologiczno-projektowych i doświadczalnych, polegających na zastosowaniu istniejącej już wiedzy, uzyskanej dzięki pracom badawczym lub jako wynik doświadczenia praktycznego, do opracowania nowych lub istotnie ulepszonych rozwiązań, łącznie z przygotowaniem prototypów doświadczalnych oraz instalacji pilotażowych. Przedsiębiorca może przeprowadzić prace badawcze samodzielnie i przy wykorzystaniu własnych zasobów lub może współpracować w tym zakresie z podmiotem zewnętrznym (jednostką naukową, innym przedsiębiorcą, siecią naukową, konsorcjum naukowo-przemysłowym itp.). Wsparciem objąć może również prace badawczo-rozwojowe związane z wytworzeniem instalacji pilotażowej/demonstracyjnej. W ramach tego etapu prac B+R dokonana zostanie weryfikacja nowego rozwiązania w warunkach zbliżonych do rzeczywistych i operacyjnych, a następnie implementacja tego rozwiązania w docelowym systemie i jego wykorzystanie w warunkach rzeczywistych.

Typy beneficjentów: przedsiębiorstwa, konsorcja przedsiębiorstw, konsorcja przedsiębiorstw i jednostek naukowych (w tym spółek celowych jednostek naukowych).

- Oś priorytetowa II: Wsparcie innowacji w przedsiębiorstwach.

Wsparcie ukierunkowane jest na projekty, polegające na rozwoju technologii (opracowanej przez przedsiębiorcę lub nabytej), która nie została jeszcze skomercjalizowana i wykorzystana w praktyce. Finansowanie obejmuje w szczególności koszty przeprowadzenia kolejnych etapów prac badawczo-rozwojowych. W ramach projektu finansowane jest także wdrożenie technologii (posiadającej postać wyników prac B+R) oraz uruchomienie na jej podstawie produkcji towarów lub świadczenie usług. Efektem realizacji projektu jest udoskonalona technologia, która została wprowadzona na rynek. Wsparcie dotyczy również wdrażania nowych technologii, wymagających prowadzenia prac B+R ze środków Funduszu Kredytu Technologicznego w formie częściowej spłaty kredytu udzielanego przez banki komercyjne. Kredyt może zostać wykorzystany na zakup nowej technologii oraz na koszty wdrożenia nowej technologii, prowadzące do uruchomienia na jej podstawie wytwarzania nowych lub znacząco ulepszonych towarów, procesów lub usług. Wsparcie w ramach II osi obejmuje również fundusze typu venture capital, sieci aniołów biznesu oraz inkubatorów technologicznych oraz fundusz gwarancyjny dla wsparcia innowacyjnych przedsiębiorstw.

Typy beneficjentów: fundusze venture capital, sieci aniołów biznesu oraz ich spółki (wehikuly inwestycyjne), MŚP, inkubatory technologiczne, koordynator funduszu gwarancyjnego.

- Oś priorytetowa III: Wsparcie otoczenia i potencjału innowacyjnych przedsiębiorstw, typy projektów realizowanych: tworzenie warunków infrastrukturalnych dla prowadzenia działalności B+R przez przedsiębiorstwa (tworzenie i rozwój infrastruktury B+R przedsiębiorstw, poprzez inwestycje w aparaturę, sprzęt, technologie i inną niezbędną infrastrukturę, która służy tworzeniu innowacyjnych produktów i usług.) Stymulowanie współpracy nauki z biznesem – bony na innowacje (zakup usługi polegającej na opracowaniu nowego produktu lub usługi, projektu wzorniczego, nowej technologii produkcji albo na znaczącym ulepszeniu wyrobu lub technologii produkcji). Wsparcie przedsiębiorstw i jednostek naukowych w przygotowaniu do udziału w programach międzynarodowych. Wsparcie współpracy nauki i biznesu, kształtowanie i promocja innowacyjności jako źródła konkurencyjności gospodarki

Typy beneficjentów: przedsiębiorstwa, w tym MŚP, konsorcja przedsiębiorstw, jednostki naukowe, instytucje otoczenia biznesu, klastry, jednostki administracji publicznej, w tym ich jednostki organizacyjne, lub wyłonione podmioty odpowiadające za realizację działań o charakterze systemowym.

Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020

- Oś Priorytetowa I Innowacyjna Polska Wschodnia, Priorytet inwestycyjny 1.2.
Wsparciem objęte zostaną projekty służące wzmocnieniu zdolności innowacyjnej przedsiębiorstw i transferu technologii, głównie w ramach inteligentnych specjalizacji. W ramach realizowanych projektów dopuszczalny będzie zakup oraz montaż maszyn, jak i urządzeń technicznych, narzędzi, przyrządów oraz wyposażenia, o ile służyć to będzie wdrażaniu innowacji, będących przedmiotem przeprowadzanych prac B+R.

Typy beneficjentów: przedsiębiorcy i ich konsorcja, ponadregionalne inicjatywy klastrowe, konsorcja członków ponadregionalnych inicjatyw klastrowych, ośrodki innowacji (typu parki naukowo-technologiczne, parki naukowe, parki technologiczne, inkubatory technologiczne, centra transferu technologii).

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

- Oś Priorytetowa 1 Badania i innowacje; Priorytet 1.1.
Wsparcie ukierunkowane jest na inwestycje związane ze stworzeniem infrastruktury wspierającej proces komercjalizacji wiedzy i integracji środowiska naukowego z otoczeniem gospodarczym i promowaniem wyników badań naukowych w środowisku przedsiębiorstw.

Typy beneficjentów: jednostki naukowe.

- Oś Priorytetowa 1 Badania i innowacje; Priorytet 1.2.
W ramach priorytetu planuje się wsparcie inwestycji polegających na prowadzeniu prac badawczo-rozwojowych przez sektor MŚP w celu opracowania nowych produktów/usług, procesów lub też wprowadzenia znaczących ulepszeń do istniejących produktów/usług, procesów (badania przemysłowe, eksperymentalne prace rozwojowe). Wsparcie ma charakter kompleksowy, tj. obejmuje również działania związane z wdrożeniem wyników przeprowadzonych prac B+R.

Typy beneficjentów: przedsiębiorcy MŚP

Rozwój przedsiębiorczości w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Miasta Biłgoraj w dużej mierze uzależniony jest od promowania postaw przedsiębiorczych i ułatwienia gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów. Do najważniejszych czynników wpływających na niski stopień uprzemysłowienia oraz nasycenia przedsiębiorczością należy zaliczyć niską zdolność do konkurowania i finansowania własnego rozwoju przedsiębiorstw. Utrudnia to gospodarze wykorzystywanie nowych pomysłów oraz

tworzenie i rozwój nowych podmiotów gospodarczych. Niepokojącym zjawiskiem jest również znikoma ilość podmiotów gospodarczych posiadających kapitał zagraniczny.

Wśród działań operacyjnych, jakie będą podejmowane w zamiarze osiągnięcia celu 1.: *Wzrost konkurencyjności firm poprzez wdrażanie innowacyjnych rozwiązań oraz rozwój współpracy sieciowej w zakresie podnoszenia konkurencyjności przedsiębiorstw wymienić należy:*

- Rozwój bazy produktowej i usługowej przedsiębiorstw poprzez lepszy dostęp do kapitału inwestycyjnego w postaci instrumentów finansowych zwrotnych i dotacji;
- Promocja oferty przedstawionej przez sieci inwestorów prywatnych, w tym sieci aniołów biznesu (działania informacyjne i promocyjne skierowane zarówno do potencjalnych lub obecnych inwestorów, jak i przedsiębiorców);
- Utrzymanie i rozwój platform wymiany doświadczeń w zakresie potencjalnych inwestycji, przeznaczonych dla potencjalnych i obecnych inwestorów (w tym konferencje, seminaria, warsztaty);
- Usługi doradcze dla MŚP w zakresie przygotowania dokumentacji i analiz niezbędnych do pozyskania zewnętrznego inwestora i źródeł finansowania;
- Wsparcie przedsiębiorczości i samozatrudnienia kierowanego do osób fizycznych, planujących rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej, które obejmuje pomoc bezzwrotną (w formie dotacji) oraz pomoc zwrotną (w formie preferencyjnie oprocentowanych pożyczek);
- Wsparcie jednorazowe dla bezrobotnych na podjęcie działalności gospodarczej, w tym na pokrycie kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa związanego z podjęciem tej działalności;
- Wzmocnienie i rozwój usług doradczych w zakresie rozpoczynania i prowadzenia działalności gospodarczej we wszystkich jej aspektach i na wszystkich etapach życia przedsiębiorstwa;
- Udział przedsiębiorstw działających w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Miasta Biłgoraj w zagranicznych misjach gospodarczych organizowanych przez samorządy,
- Rozwój usług doradczych z zakresu regulacji na temat podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej w wybranych krajach, informacje na temat przepisów podatkowych oraz informacji na temat innych regulacji w tym dotyczących licencji, zezwoleń;
- Przeprowadzenie analizy rynków zagranicznych;
- itp.

Poniżej przedstawiano katalog źródeł finansowania inwestycji w zakresie współpracy B+R w nowej perspektywie finansowej w latach 2014-2020:

Źródła finansowanie inwestycji w zakresie podniesienia konkurencyjności

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

- Oś Priorytetowa 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw, Priorytet 3.1.
Wsparcie obejmuje rozwijanie zaawansowanych wyspecjalizowanych i udoskonalonych usług doradczych dostosowanych do potrzeb przedsiębiorstw, w tym podmiotów działających w sektorze rolno-spożywcym. Wsparcie uzyskują inkubatory przedsiębiorczości, oferujące specjalistyczne usługi doradcze w zakresie min. początkowej fazy rozwoju przedsiębiorstwa, gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów oraz strategii i monitorowania biznesu. W ramach priorytetu zostaną skupione również działania na stworzeniu/doposażeniu infrastruktury przedsiębiorstw nowopowstałych w celu zwiększenia skali prowadzonej działalności gospodarczej i/lub wprowadzenia do oferty nowych lub ulepszonych produktów/usług. Ponadto wsparcie obejmuje powstanie odpowiedniej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego poprzez uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych, uzbrojenie terenów inwestycyjnych w media, budowę lub modernizację układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego, kampanie promocyjne.

Typy beneficjentów: nowopowstałe mikroprzedsiębiorstwa, instytucje otoczenia biznesu oraz jednostki samorządu terytorialnego.

- Oś Priorytetowa 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw, Priorytet 3.2.
Wsparcie obejmuje inwestycje związane z promocją przedsiębiorstw na rynkach krajowych i międzynarodowych (współfinansowanie kosztów udziału przedsiębiorstw z sektora MŚP w targach, wystawach, misjach itp.) Dodatkowo przedsiębiorstwa z sektora MŚP będą miały możliwość skorzystania z doradztwa ukierunkowanego na opracowanie i wdrożenie nowych modeli biznesowych.
Typy beneficjentów: przedsiębiorstwa z sektora MŚP oraz instytucje otoczenia biznesu.
- Oś Priorytetowa 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw, Priorytet 3.3.
Działania w ramach priorytetu polegają na stworzeniu/doposażeniu infrastruktury przedsiębiorstw w celu wprowadzenia zasadniczej zmiany procesu produkcyjnego oraz nowych lub ulepszonych produktów/usług. Położony zostanie większy nacisk na tworzenie odpowiednich sieci kooperacji przedsiębiorstw.
Typy beneficjentów: przedsiębiorstwa z sektora MŚP, klastry oraz instytucje otoczenia biznesu.

Program Operacyjny Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020:

- Oś priorytetowa III: Wsparcie otoczenia i potencjału innowacyjnych przedsiębiorstw.
Typy projektów realizowanych: wsparcie rozwoju otwartych innowacji (inicjowanie współpracy przedsiębiorstw np. pełniących funkcję brokera innowacji, tworzenie platform współpracy, które przyczynią się do pobudzenia i ułatwienia transferu technologii oraz know-how pomiędzy dużymi firmami a sektorem MŚP); wsparcie ochrony własności przemysłowej przedsiębiorstw; wsparcie internacjonalizacji innowacyjnych przedsiębiorstw.
Typy beneficjentów: przedsiębiorstwa, w tym MŚP, konsorcja przedsiębiorstw, jednostki naukowe, instytucje otoczenia biznesu, klastry, jednostki administracji publicznej, w tym ich jednostki organizacyjne, lub wyłonione podmioty odpowiadające za realizację działań o charakterze systemowym.

Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020

- Oś Priorytetowa I Innowacyjna Polska Wschodnia, priorytet inwestycyjny 3.2.
Wsparcie dla MŚP chcących rozpocząć lub rozszerzyć działalność eksportową poprzez doprowadzenie zainteresowanego podmiotu do etapu negocjacji handlowych, pomocy w ich przeprowadzeniu, jak również pomocy na późniejszym etapie związanej m.in. z usługami PR i marketingowymi, pomocą przy uzyskaniu certyfikatów, doradztwem prawnym i handlowym.
Typy beneficjentów: przedsiębiorcy, ponadregionalne inicjatywy klastrowe

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020

- Działanie Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej;
Pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej na rzecz działalności pozarolniczej na obszarach wiejskich (Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej).
Typy beneficjentów: Osoby fizyczne.
- Działanie Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej.
Rozwój przedsiębiorczości – rozwój usług rolniczych.
Typy beneficjentów: Osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, prowadząca działalność gospodarczą w zakresie usług rolniczych jako mikro- lub małe przedsiębiorstwo przez co najmniej dwa lata przed złożeniem wniosku o przyznanie pomocy.
- Działanie Inwestycje w środki trwałe.
Pomoc na inwestycje w przetwórstwo/marketing i rozwój produktów rolnych (przetwórstwo i marketing produktów rolnych).
Typy beneficjentów: Osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, która posiada zarejestrowaną działalność w zakresie przetwórstwa lub wprowadzania do obrotu produktów rolnych lub działa jako przedsiębiorca wykonujący działalność jako mikro, małe lub średnie przedsiębiorstwo.

Istotnym elementem stymulującym rozwój przedsiębiorczości na obszarze MOF jest rozwój inicjatyw klastrowych. Wsparcie kooperacji w ramach inicjatyw klastrowych otwiera przedsiębiorstwom nowe szanse rozwojowe, wynikające m.in. ze zwiększonych możliwości przepływu wiedzy z podmiotów naukowo-badawczych oraz włączania w procesy produkcyjne innowacyjnych rozwiązań technologicznych. Współpraca w klastrach pozytywnie wpływa na innowacyjność, produktywność i konkurencyjność przedsiębiorstw.

Wśród działań operacyjnych jakie będą podejmowane w zamiarze osiągnięcia celu: *Wzrost konkurencyjności firm poprzez wdrażanie innowacyjnych rozwiązań oraz rozwój współpracy sieciowej* w zakresie rozwoju współpracy sieciowej wymienić należy:

- Opracowanie i wdrożenie modelu inicjatywy klastrowej w zakresie formy prawnej, organizacji, sposobu finansowania i komunikacji;
- Inicjowanie i realizacja projektów badawczo-rozwojowych w ramach partnerstwa również z wykorzystaniem środków zewnętrznych;
- Promowanie podejścia innowacyjnego w strefie biznesu;
- Realizacja projektów doradczych i szkoleniowych podnoszących kwalifikacji pracowników i zarządu;
- Prowadzenie szerokiej promocji produktów i usług w celu rozpowszechnienia inicjatywy klastrowej oraz pozyskanie nowych członków klastra;
- Opracowanie strategii rozwoju klastrów z terenu MOF Biłgoraj;

Poniżej przedstawiano katalog źródeł finansowania inwestycji w zakresie współpracy sieciowej w nowej perspektywie finansowej w latach 2014-2020:

Źródła finansowanie inwestycji w zakresie współpracy sieciowej

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020:

- Oś Priorytetowa 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw, Priorytet 3.3.
Działania w ramach priorytetu zostaną skupione na stworzeniu/doposażeniu infrastruktury przedsiębiorstw w celu wprowadzenia zasadniczej zmiany procesu produkcyjnego oraz nowych lub ulepszonych produktów/usług. W celu zwiększenia konkurencyjności przedsiębiorstw położony zostanie większy nacisk na tworzenie odpowiednich sieci kooperacji przedsiębiorstw.
Typy beneficjentów: przedsiębiorstwa z sektora MŚP, klastry oraz instytucje otoczenia biznesu.

Program Operacyjny Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020:

- Oś priorytetowa I: Wsparcie prowadzenia prac B+R przez przedsiębiorstwa oraz konsorcja naukowo-przemysłowe.
Typy beneficjentów: przedsiębiorstwa, konsorcja przedsiębiorstw, konsorcja przedsiębiorstw i jednostek naukowych (w tym spółek celowych jednostek naukowych).

Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020:

- Oś Priorytetowa II Przedsiębiorcza Polska Wschodnia, Priorytet inwestycyjny 3.3.
Wsparcie skierowane jest na wzmocnienie ponadregionalnych powiązań kooperacyjnych przedsiębiorstw (inicjatyw klastrowych). Wspierane będą projekty, których celem będzie podniesienie poziomu konkurencyjności członków struktur klastrowych, obejmujące swoim zakresem m.in.: przedsięwzięcia inwestycyjne, wzmacniające konkurencyjność klastra, jak i poszczególnych jego członków, wspólne działania marketingowe oraz organizację i rozwijanie efektywnego kosztowo łańcucha dostaw.
Typy beneficjentów: inicjatywy klastrowe, konsorcja członków inicjatyw klastrowych;
- Oś Priorytetowa II Przedsiębiorcza polska wschodnia, Priorytet inwestycyjny 3.2.
W ramach działania wsparciem objęte zostaną działania związane z internacjonalizacją klastrów w zakresie B+R+I (m.in. z tworzeniem sieci międzynarodowych powiązań kooperacyjnych, wymianą specjalistów, udział w międzynarodowych zespołach badawczych, opracowaniem międzynarodowych projektów, prowadzących do przygotowania i złożenia wspólnych wniosków do programów międzynarodowych, organizację lub udział członków inicjatywy klastrowej w międzynarodowych seminariach, konferencjach, giełdach technologii lub warsztatach, związanych tematycznie z profilem działalności klastra) mające na celu wymianę doświadczeń, intensyfikację transferu technologii oraz przepływ wiedzy i informacji pomiędzy ośrodkami przemysłowymi i naukowymi zlokalizowanymi w różnych krajach i regionach.
Typy beneficjentów: przedsiębiorcy, ponadregionalne inicjatywy klastrowe.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020:

- Działanie Współpraca,
Poddziałanie: Wsparcie na rzecz rozwoju nowych produktów, praktyk, procesów i technologii w sektorze

rolno-spożywczym poprzez współpracę w ramach grup operacyjnych na rzecz innowacji EPI (Współpraca w ramach grup EPI). Wsparcie dotyczy w szczególności: a) tworzenia i funkcjonowania grup operacyjnych na rzecz innowacji (EPI); b) rozwoju nowych produktów, praktyk, procesów i technologii w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym; c) projektów pilotażowych dotyczących wdrożenia do praktyki rozwiązań uzyskanych w wyniku realizacji operacji z zakresu wskazanego w pkt. b).

Typy beneficjentów: Grupy operacyjne na rzecz innowacji zrzeszające podmioty współpracujące w rolnictwie i łańcuchu żywnościowym lub leśnictwie, w tym organizacje międzybranżowe, przyczyniające się do osiągnięcia celów i priorytetów polityki rozwoju obszarów wiejskich poprzez opracowywanie i wdrażanie praktycznych rozwiązań zidentyfikowanych problemów.

Zaprezentowany katalog działań nie ma charakteru zamkniętego i będzie mógł być uzupełniany o nowe elementy w zależności od potrzeb przedsiębiorców, jednostek samorządowych oraz instytucji otoczenia biznesu.

CEL 2. ROZWÓJ STREFY USŁUG DLA PRZEDSIĘBIORCÓW ORAZ PROMOCJA GOSPODARCZA

Instytucje otoczenia biznesu określane są jako ośrodki innowacji i przedsiębiorczości, klasyfikuje się je w trzech grupach: ośrodki przedsiębiorczości, ośrodki innowacji oraz parabankowe instytucje finansowe. Działalność ośrodków innowacji i przedsiębiorczości polega na wspieraniu przedsiębiorstw lub potencjalnych przedsiębiorców w trzech zasadniczych obszarach. Pierwszy obszar dotyczy wsparcia finansowego (parabanki, instytucje finansowe, fundusze pożyczkowe, fundusze poręczeń kredytowych, fundusze kapitału zaangażowanego, sieci aniołów biznesu), drugi obszar to zapewnienie materialnych lub formalnych warunków zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej (inkubatory i parki technologiczne). Trzeci obszar dotyczy wszelkiego rodzaju usług o charakterze miękkim (udzielanie informacji, doradztwo, szkolenia, centra transferu technologii, wsparcie transferu technologii, itp.) oferowanych firmom i potencjalnym przedsiębiorcom. O sukcesie funkcjonowania instytucji otoczenia biznesu decyduje wykwalifikowany personel, jakość oferty/usług oraz poziom środków finansowych i stabilność instytucjonalna.

Wśród działań operacyjnych jakie będą podejmowane w zamiarze osiągnięcia celu: *Rozwój strefy usług dla przedsiębiorców oraz promocja gospodarcza* w zakresie wsparcia instytucji otoczenia biznesu, w tym w szczególności Biłgorajskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A., wymienić należy:

- Działania promocyjne i informacyjnej skierowane zarówno do potencjalnych lub obecnych inwestorów, jak i przedsiębiorców w zakresie usług oferowanych przez IOB w tym sieci inwestorów prywatnych;
- Wsparcie finansowe i instytucjonalne dla powstawania nowych i rozwój istniejących instytucji otoczenia biznesu;
- Rozwój i utrzymanie platform wymiany doświadczeń w zakresie potencjalnych inwestycji, przeznaczonych dla potencjalnych i obecnych inwestorów (w tym konferencje, seminaria, warsztaty);
- Usługi doradcze dla MŚP w zakresie przygotowania dokumentacji i analiz niezbędnych do pozyskania zewnętrznego inwestora i zewnętrznych środków finansowych;
- Rozwój i promocja Krajowego Sytemu Usług dla Przedsiębiorców.

Poniżej przedstawiano katalog źródeł finansowania inwestycji w zakresie rozwoju IOB w nowej perspektywie finansowej w latach 2014-2020:

Źródła finansowanie inwestycji w zakresie wsparcia instytucji otoczenia biznesu

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

- Oś Priorytetowa 1 Badania i innowacje Priorytet 1.2.
W ramach priorytetu planuje się wsparcie inwestycji polegających na prowadzeniu prac badawczo-rozwojowych przez sektor MŚP w celu opracowania nowych produktów/usług, procesów lub też wprowadzenia znaczących ulepszeń do istniejących produktów/usług, procesów.
Typy beneficjentów: przedsiębiorstwa z sektora MŚP oraz instytucje otoczenia biznesu.
- Oś Priorytetowa 2 Cyfrowe Lubelskie, Priorytet 2.1.
Operacje wspierane w omawianym priorytecie będą polegały na tworzeniu i rozwoju produktów i usług opartych na TIK, związanych z działalnością MŚP i sprzedażą produktów i usług w Internecie (handel elektroniczny), tworzeniu i udostępnianiu usług elektronicznych oraz wprowadzaniu procesów modernizacyjnych, odpowiadających potrzebom przedsiębiorców.
Typy beneficjentów: przedsiębiorstwa z sektora MŚP oraz instytucje otoczenia biznesu.
- Oś Priorytetowa 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw, Priorytet 3.1.
W ramach pomocy przewidziano wsparcie w formie specjalistycznego doradztwa ze strony instytucji otoczenia biznesu oraz w zakresie oferowania odpowiedniej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego poprzez uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych, uzbrojenie terenów inwestycyjnych w media, budowę lub modernizację układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego, kampanie promocyjne.
Typy beneficjentów: nowopowstałe mikroprzedsiębiorstwa, instytucje otoczenia biznesu oraz jednostki samorządu terytorialnego.
- Oś Priorytetowa 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw, Priorytet 3.2.
W ramach priorytetu zaplanowano wsparcie w zakresie możliwości skorzystania z doradztwa ukierunkowanego na opracowanie i wdrożenie nowych modeli biznesowych. Interwencja w ramach priorytetu stanowi odpowiedź na zidentyfikowane problemy przedsiębiorstw z sektora MŚP – niską konkurencyjność oraz przestarzałe modele biznesowe.
Typy beneficjentów: przedsiębiorstwa z sektora MŚP oraz instytucje otoczenia biznesu.
- Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw, Priorytet 3.3.
W ramach priorytetu zaplanowane zostało wsparcie finansowe funduszy pożyczkowych oraz poręczeń kredytowych, prowadzące do ułatwienia przedsiębiorcom korzystania z zewnętrznych, pozabankowych źródeł finansowania inwestycji.
Typy beneficjentów: przedsiębiorstwa z sektora MŚP, klastry oraz instytucje otoczenia biznesu.
- Oś Priorytetowa 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw, Priorytet 3.4.
Główne działania w ramach priorytetu zostaną skupione na profesjonalizacji usług IOB, w tym na wsparciu usług doradczych i szkoleniowych dla podmiotów zarządzających parkami przemysłowymi, inkubatorami przedsiębiorczości i innymi instytucjami o podobnym charakterze. Dodatkowo w ramach priorytetu inwestycyjnego przewiduje się wsparcie na zakup podstawowego wyposażenia IOB.
Typy beneficjentów: instytucje otoczenia biznesu.

Program Operacyjny Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020

- Oś priorytetowa III: Wsparcie otoczenia i potencjału innowacyjnych przedsiębiorstw, rozwój i profesjonalizacja proinnowacyjnych usług IOB.
Finansowanie obejmuje: diagnozowanie i stałe monitorowanie popytu na proinnowacyjne usługi IOB, świadczenie usług proinnowacyjnych na rzecz przedsiębiorstw, przygotowanie koncepcji świadczenia usług o charakterze proinnowacyjnym, w tym testowanie nowych rodzajów usług, rozwój kadr instytucji otoczenia biznesu, służący podniesieniu jakości świadczonych usług, zwiększeniu ich efektywności lub ukierunkowaniu działalności IOB na rozwój inteligentnych specjalizacji, niezbędne do realizacji usług proinnowacyjnych inwestycje w infrastrukturę i aparaturę badawczo-rozwojową, w szczególności w podmiotach takich jak: parki naukowo-technologiczne oraz inkubatory technologiczne.
Typy beneficjentów: przedsiębiorstwa, w tym MŚP, konsorcja przedsiębiorstw, jednostki naukowe, instytucje otoczenia biznesu, klastry, jednostki administracji publicznej, w tym ich jednostki organizacyjne, lub wyłonione podmioty odpowiadające za realizację działań o charakterze systemowym.

Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020

- Oś priorytetowa I Innowacyjna Polska Wschodnia, Priorytet inwestycyjny 1.2.
Zwiększenie potencjału instytucji otoczenia biznesu do świadczenia usług na rzecz przedsiębiorstw w zakresie działalności innowacyjnej, B+R i wdrożeniowej. Zakres działań obejmować będzie poszerzenie wachlarza i

profesjonalizacją usług ośrodków innowacji (np. w zakresie praktycznego wprowadzania innowacji takich, jak audyt innowacyjności w powiązaniu ze specjalistycznym doradztwem lub usługi asystentów lub brokerów innowacji dla przedsiębiorstw, zaawansowanych usług proinnowacyjnych, tj. wsparcia transferu technologii, tworzenia firm technologicznych, stymulowania współpracy przedsiębiorstw z jednostkami B+R, wsparcia prowadzenia B+R w firmach). Rozwój usług następować będzie poprzez stymulowanie rynku tych usług. Działania skierowane będą również na projekty obejmujące swoim zakresem zakup niezbędnego wyposażenia i rozbudowę infrastruktury ośrodków innowacji pod warunkiem, że wiązać się to będzie z rozwojem usług dedykowanych przedsiębiorstwom (np. usług pomiarowych, usług diagnostycznych, usług certyfikacyjnych).

Typy beneficjentów: przedsiębiorcy i ich konsorcja, ponadregionalne inicjatywy klastrowe, konsorcja członków ponadregionalnych inicjatyw klastrowych, ośrodki innowacji (typu parki naukowo-technologiczne, parki naukowe, parki technologiczne, inkubatory technologiczne, centra transferu technologii).

Dzięki działaniom marketingowym, prowadzonym przez przedsiębiorstwa, jaki i samorządy lokalne możliwe jest wypromowanie atrakcyjności Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj i województwa lubelskiego. Marketing gospodarczy bezpośrednio wpływa również na rozpowszechnianie informacji o MOF Biłgoraj i regionie oraz możliwościach inwestycyjnych, współpracy i kooperacji. Istotne jest tu wypracowanie spójnego systemu informacji gospodarczej dla przedsiębiorców i potencjalnych inwestorów oraz jednostek samorządu terytorialnego. Ważne jest również kreowanie dobrego wizerunku obszaru i produktów lokalnych pod kątem potencjalnych inwestorów, kontrahentów i turystów.

Wśród działań operacyjnych jakie będą podejmowane w zamiarze osiągnięcia celu: *Rozwój strefy usług dla przedsiębiorców oraz promocja gospodarcza w zakresie wsparcia instytucji otoczenia biznesu*, w tym w szczególności Biłgorajskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A., wymienić należy:

- Organizację imprez oraz kampanii promocyjnych i marketingowych;
- Uczestnictwo przedsiębiorców w targach, imprezach targowo – wystawienniczych w charakterze wystawcy;
- Udział w branżowych misjach gospodarczych mających na celu wyszukiwanie i dobór partnerów na rynkach docelowych;
- Przygotowanie materiałów promocyjnych na temat własnej działalności oraz możliwości pozyskania funduszy unijnych;
- Budowę, rozwój i obsługę spójnego systemu promocji MOF Biłgoraj, jako miejsca inwestycji poprzez systemy informacji gospodarczej oraz zintegrowane bazy danych przestrzennych gromadzonych przez administrację publiczną.

Poniżej przedstawiano katalog źródeł finansowania inwestycji w zakresie współpracy sieciowej w nowej perspektywie finansowej w latach 2014-2020:

Źródła finansowanie inwestycji w zakresie promocji gospodarczej

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

- Oś Priorytetowa 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw, Priorytet inwestycyjny 3.2.
Interwencja będzie polegała w głównej mierze na współfinansowaniu kosztów udziału przedsiębiorstw z sektora MŚP w targach, wystawach, misjach itp.; przewidziane zostało również wsparcie działań marketingowych mających na celu kreowanie dobrego wizerunku regionu pod kątem potencjalnych inwestorów i kontrahentów.
Typy beneficjentów: instytucje otoczenia biznesu oraz jednostki samorządu terytorialnego.
- Oś Priorytetowa 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw, Priorytet inwestycyjny 3.1.
Wsparcie zostanie skierowane na działania związane z organizacją terenów inwestycyjnych oraz kompleksowe ich zagospodarowanie obejmujące m.in. uporządkowanie i przygotowanie w celu nadania im

nowych funkcji gospodarczych, uzbrojenie terenów inwestycyjnych w media, budowę lub modernizację układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego. Dodatkowo w ramach priorytetu przewidziane zostały działania miękkie, związane z promocją gospodarczą przygotowanych terenów inwestycyjnych.

Typy beneficjentów: inkubatory przedsiębiorczości, spółki typu spin-off i spin-out oraz jednostki samorządu terytorialnego.

Program Operacyjny Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020

- Oś priorytetowa III: Wsparcie otoczenia i potencjału innowacyjnych przedsiębiorstw, Rozwój i profesjonalizacja proinnowacyjnych usług IOB, wsparciem objęte są projekty z zakresu internacjonalizacji oraz rozwoju współpracy z podmiotami zewnętrznymi (w tym projekty związane z marketingiem, brandingiem, sieciowaniem krajowym i międzynarodowym).

Typy beneficjentów: przedsiębiorstwa, w tym MŚP, konsorcja przedsiębiorstw, jednostki naukowe, instytucje otoczenia biznesu, klastry, jednostki administracji publicznej, w tym ich jednostki organizacyjne, lub wyłonione podmioty odpowiadające za realizację działań o charakterze systemowym.

Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020

- Oś priorytetowa II Przedsiębiorcza Polska Wschodnia, Priorytet inwestycyjny 3.2.

Wsparcie MŚP chcących rozpocząć lub rozszerzyć działalność eksportową poprzez doprowadzenie zainteresowanego podmiotu do etapu negocjacji handlowych, pomocy w ich przeprowadzeniu, jak również pomocy na późniejszym etapie związanej m.in. z usługami PR i marketingowymi, pomocą przy uzyskaniu certyfikatów, doradztwem prawnym i handlowym.

Typy beneficjentów: przedsiębiorcy, ponadregionalne inicjatywy klastrów.

Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020

- Oś priorytetowa II Przedsiębiorcza Polska Wschodnia, Priorytet inwestycyjny 3.3.

Wspierane będą projekty, których celem będzie podniesienie poziomu konkurencyjności członków struktur klastrów, obejmujące swoim zakresem m.in.: przedsięwzięcia inwestycyjne, wzmacniające konkurencyjność klastra, jak i poszczególnych jego członków, wspólne działania marketingowe oraz organizację i rozwijanie efektywnego kosztowo łańcucha dostaw.

Typy beneficjentów: inicjatywy klastrów, konsorcja członków inicjatyw klastrów.

Zaprezentowany katalog działań nie ma charakteru zamkniętego i będzie mógł być uzupełniany o nowe elementy w zależności od potrzeb przedsiębiorców, jednostek samorządowych oraz instytucji otoczenia biznesu.

CEL 3. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ ZWIĘKSZAJĄCEJ ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNĄ I TURYSTYCZNĄ MOF BIŁGORAJ

Jednym z najważniejszych czynników stymulujących rozwój i wpływających na konkurencyjność danego obszaru jest istniejąca infrastruktura techniczna. Niedorozwój infrastruktury technicznej stanowi istotny czynnik hamujący lokalny rozwój gospodarczy. Istotą poprawy konkurencyjności i efektywności lokalnej gospodarki jest dobry stan infrastruktury technicznej. Z przeprowadzonych analiz wynika, że poziom wyposażenia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj w podstawową infrastrukturę techniczną jest niewystarczający. Głównie dotyczy to infrastruktury drogowej oraz wodno-kanalizacyjnej. Brak lub niska jakość tej infrastruktury wpływa negatywnie nie tylko na stan życia mieszkańców, ale również skutecznie hamuje rozwój lokalnej gospodarki, obniża zdolność do tworzenia nowych miejsc pracy i zmniejsza atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną. Niska atrakcyjność praktycznie uniemożliwia przyciąganie inwestycji zewnętrznych, a jest to jeden z warunków modernizacji struktury lokalnej gospodarki i przyspieszenia procesów rozwojowych w MOF Biłgoraj.

Wśród działań operacyjnych jakie będą podejmowane w zamiarze osiągnięcia celu: *Rozwój infrastruktury technicznej zwiększającej atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną MOF Biłgoraj* należy wymienić:

- Niwelowanie barier komunikacyjnych i architektonicznych w dostępie do usług społecznych, w szczególności dla osób niepełnosprawnych, m.in. w placówkach, ośrodkach wsparcia i obiektach użyteczności publicznej;
- Budowa i remont dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich oraz mostów;
- Budowa ścieżek rowerowych;
- Budowa chodników, poboczy, parkingów, placów;
- Rozbudowa i remont infrastruktury kolejowej;
- Rozwój infrastruktury badawczo-rozwojowej;
- Uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych;
- Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w media;
- Budowa lub modernizacja układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego.

Poniżej przedstawiano katalog źródeł finansowania inwestycji w zakresie współpracy sieciowej w nowej perspektywie finansowej w latach 2014-2020:

Źródła finansowanie inwestycji w zakresie rozwoju infrastruktury inwestycyjnej i turystycznej

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

- Oś Priorytetowa 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw, Priorytet inwestycyjny 3.1.
Wsparcie zostanie skierowane na działania związane z organizacją terenów inwestycyjnych oraz kompleksowe ich zagospodarowanie obejmujące m.in. uporządkowanie i przygotowanie w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych, uzbrojenie terenów inwestycyjnych w media, budowę lub modernizację układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego. Dodatkowo w ramach priorytetu przewidziane zostały działania miękkie, związane z promocją gospodarczą przygotowanych terenów inwestycyjnych.
Typy beneficjentów: inkubatory przedsiębiorczości, spółki typu spin-off i spin-out oraz jednostki samorządu terytorialnego.
- Oś Priorytetowa 2 Cyfrowe Lubelskie, Priorytet inwestycyjny 2.3.
Wsparcie obejmować będzie w szczególności działania ukierunkowane na rozwój elektronicznej administracji i rozwój usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną oraz działania w zakresie tworzenia i rozwijania zasobów treści cyfrowych.
Typy beneficjentów: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną, szkoły wyższe, jednostki naukowe, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, publiczne podmioty lecznicze działające w publicznym systemie ochrony zdrowia, Straż Pożarna, Policja.
- Oś Priorytetowa 5 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna, Priorytet inwestycyjny 4.3.
Wsparcie obejmuje w ramach oszczędności energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym będzie obejmować wsparcie dla głębokiej termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej, w tym będących w zasobie JST (m.in. szpitali, szkół) oraz budynków mieszkalnych, w tym zmiany wyposażania tych obiektów w urządzenia o najwyższej, uzasadnionej ekonomicznie, klasie efektywności energetycznej (np. ocieplenie obiektów, wymiana drzwi i okien, modernizacja systemów grzewczych wraz z wymianą źródła ciepła, modernizacja systemów wentylacji, klimatyzacji). W ramach kompleksowej głębokiej termomodernizacji budynków wspierana będzie także generacja rozproszona, tj. budowa lokalnych, małych źródeł energii produkujących zarówno energię elektryczną, jak i ciepło na potrzeby lokalne.
Typy beneficjentów: Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, partnerzy społeczni i gospodarczy, jednostki naukowe, szkoły wyższe, spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki, samorządu terytorialnego lub ich związki, organizacje pozarządowe, jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, Towarzystwa Budownictwa Społecznego.
- Oś Priorytetowa 6 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów, Priorytet inwestycyjny 6.1.

W zakresie gospodarki odpadami wspierane będą działania w zakresie zapobiegania oraz ograniczania wytwarzania odpadów komunalnych, wdrażania technologii odzysku, w tym recyklingu, wdrażania technologii ostatecznego unieszkodliwiania odpadów komunalnych z wyłączeniem termicznej utylizacji odpadów. Wsparcie pozwoli również na likwidację zagrożeń wynikających ze składowania odpadów oraz rekultywację wysypisk.

Typy beneficjentów: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki, podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne, jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska.

- Oś Priorytetowa 6 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów, Priorytet inwestycyjny 6.2.

Wsparcie w zakresie gospodarki wodnościekowej obejmuje kompleksowe przedsięwzięcia skoncentrowane na budowie i modernizacji sieci kanalizacyjnych dla ścieków komunalnych w aglomeracjach do 10 tys. RLM, a także na budowie i modernizacji oczyszczalni ścieków komunalnych oraz budowie i modernizacji systemów zaopatrzenia w wodę, w tym również wyposażenia w systemy zmniejszające straty w dostawach i zmniejszające ryzyko wystąpienia awarii. Dodatkowo jako element projektu mogą być także realizowane projekty dotyczące kanalizacji deszczowej.

Typy beneficjentów: Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki, podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne, spółki wodne, jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska.

- Oś Priorytetowa 7 Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego, Priorytet inwestycyjny 6.3.

W ramach priorytetu wsparciem objęte będą projekty z zakresu ochrony i zachowania zabytków o znaczeniu regionalnym i lokalnym. Do realizacji przewidziano między innymi działania związane z renowacją, restauracją, rewitalizacją, rewitalizacją i zabezpieczeniem obiektów wpisanych do rejestru zabytków i zespołów tych obiektów wraz z ich otoczeniem. Wsparcie będzie dotyczyło również projektów poprawiających dostępność do obiektów i dóbr kultury oraz miejsc atrakcyjnych turystycznie, a także służących rozwojowi aktywnych form turystyki, tworzeniu i rozwijaniu kompleksowego systemu informacji i promocji turystycznej i kulturalnej. Przewidziane do realizacji działania obejmą między innymi remonty i przebudowę instytucji kultury, a także jako element projektu – zakup i remont trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej.

Typy beneficjentów: Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, parki narodowe i krajobrazowe, PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe, spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki, podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne, kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska, kultury, turystyki.

- Oś Priorytetowa 7 Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego, Priorytet inwestycyjny 6.4.

Wsparcie obejmuje odbudowę zdegradowanych siedlisk, przywracania właściwych stosunków wodnych siedlisk wodno-błotnych, modernizacji małej infrastruktury służącej udostępnianiu dla turystów obszarów chronionych, tworzenia geoparków. Wsparcie będą mogły uzyskać również operacje dotyczące ochrony gatunków chronionych, reintrodukcji gatunków, budowy centrów przetrzymywania gatunków CITES i ośrodków rehabilitacji zwierząt oraz budowy lub rozbudowy obiektów dla zwierząt i roślin w ogrodach zoologicznych lub w ogrodach botanicznych.

Typy beneficjentów: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, parki narodowe i krajobrazowe, podmioty sprawujące nadzór lub zarządzające obszarami chronionymi, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne, jednostki naukowe, szkoły wyższe, organizacje pozarządowe, instytucje oświatowe, ośrodki edukacji ekologicznej, jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska.

- Oś Priorytetowa 8 Mobilność regionalna i ekologiczny transport, Priorytet inwestycyjny 7.2.

Wsparcie polega głównie na przebudowie dróg istniejących, prowadzące do wzrostu ich nośności. W szczególności wsparcie uzyskują inwestycje poprawiające dostępność do dróg znajdujących się w sieci TEN-T. Przewiduje się także realizację przedsięwzięć związanych z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym w sieci dróg wojewódzkich, polegających na likwidacji miejsc niebezpiecznych oraz przedsięwzięć związanych z podniesieniem sprawności układu sieci drogowej. Dodatkowo w celu zapewnienie dostępności komunikacyjnej społeczności lokalnej do miejsc/obiektów pełniących funkcje

społeczne, gospodarcze i kulturalne oraz poprawy stanu bezpieczeństwa lokalnej infrastruktury komunikacyjnej i bezpieczeństwa w miejscach szczególnie niebezpiecznych realizowane będą projekty z zakresu modernizacji dróg lokalnych (gminnych) przy współudziale Lokalnych Grup Działania.

Typy beneficjentów: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia.

Oś Priorytetowa 8 Mobilność regionalna i ekologiczny transport, Priorytet inwestycyjny 7.4.

W ramach priorytetu przewiduje się wsparcie transportu kolejowego, w szczególności w zakresie poprawy jakości taboru dla rozwoju połączeń regionalnych, w tym w zakresie wymiany taboru na niskoemisyjny. Dodatkowo w celu poprawy spójności województwa w ramach priorytetu możliwe będzie wsparcie inwestycji z zakresu budowy, modernizacji oraz rehabilitacji sieci kolejowej na potrzeby transportu towarowego oraz pasażerskiego wraz z infrastrukturą dworcową.

Typy beneficjentów: Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, zarządcy infrastruktury kolejowej.

- Oś Priorytetowa 13. Infrastruktura społeczna, Priorytet inwestycyjny 9.1.

W ramach priorytetu wsparcie uzyskają: 1. publiczne podmioty lecznicze wykonujące działalność leczniczą w zakresie: stacjonarnych i całodobowych świadczeń zdrowotnych (szpitale, zakłady opiekuńczo-lecznicze, zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze, zakłady rehabilitacji leczniczej) oraz specjalistycznej opieki ambulatoryjnej oraz psychiatrycznej opieki ambulatoryjnej (w tym leczenia uzależnień), 2. podmioty świadczące usługi społeczne, w tym m.in. ośrodki wsparcia, placówki wsparcia dziennego, ośrodki interwencji kryzysowej, specjalistyczne ośrodki wsparcia, centra aktywizacji lokalnej, ośrodki diagnostyczno-terapeutyczne.

Typy beneficjentów: Publiczne podmioty lecznicze oraz ich podmioty tworzące, jednostki samorządu terytorialnego, związki, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, organizacje pozarządowe, spółki prawa handlowego, w których udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia.

- Oś Priorytetowa 13. Infrastruktura społeczna, Priorytet inwestycyjny 9.2.

Działania w zakresie kompleksowej rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich, realizowane w oparciu o lokalne plany rewitalizacji obejmujące kwestie w wymiarze społecznym, fizycznym, gospodarczym i przestrzennym, zgodne z założeniami narodowego planu rewitalizacji.

Typy beneficjentów: jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki, porozumienia i stowarzyszenia, samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne, spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki, organizacje pozarządowe, jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną niewymienione wyżej, przedsiębiorcy z sektora MŚP.

- Oś Priorytetowa 13. Infrastruktura społeczna. Priorytet inwestycyjny 10.4.

W ramach działań przewidzianych do wsparcia w ramach priorytetu w zakresie poprawy dostępności do edukacji oraz wsparcia inwestycyjnego szkół i placówek oświatowych będą podejmowane działania związane z adaptacją, rozbudową i modernizacją obiektów na potrzeby prowadzenia działalności edukacyjnej wraz z zapleczem socjalnym i zakupem niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia.

Typy beneficjentów: organy prowadzące szkół i placówek oświatowych w tym ich związki i porozumienia, organy prowadzące przedszkola lub inne formy wychowania przedszkolnego, Ochotnicze Hufce Pracy, jednostki JST posiadające osobowość prawną, organizacje pozarządowe, placówki kształcenia zawodowego, praktycznego, ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego, szkoły dla dorosłych.

Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020

- Oś priorytetowa II Przedsiębiorcza Polska Wschodnia, Priorytet inwestycyjny 3.3.

Wsparcie obejmuje działania na rzecz podniesienia konkurencyjności MŚP z makroregionu Polski Wschodniej poprzez tworzenie i rozwój sieciowych produktów turystycznych (w tym m.in. w oparciu o potencjał kulturowy) o znaczeniu co najmniej ponadregionalnym. Wsparciem objęte zostaną projekty inwestycyjne polegające na tworzeniu nowych i rozwoju już istniejących produktów turystycznych o znaczeniu co najmniej ponadregionalnym. Projekty inwestycyjne, w zakresie produktów i usług turystycznych, powinny być realizowane w oparciu o zasady rozwoju zrównoważonego.

Typy beneficjentów: inicjatywy klastrowe, konsorcja członków inicjatyw klastrowych

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020

- Działanie Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich.

Wsparcie w ramach tego działania obejmuje: operacje dotyczące zaopatrzenia w wodę lub odprowadzania

i oczyszczania ścieków komunalnych, budowa lub modernizacja dróg lokalnych, ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego, inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne oraz kształtowanie przestrzeni publicznej, inwestycje w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów i usług.

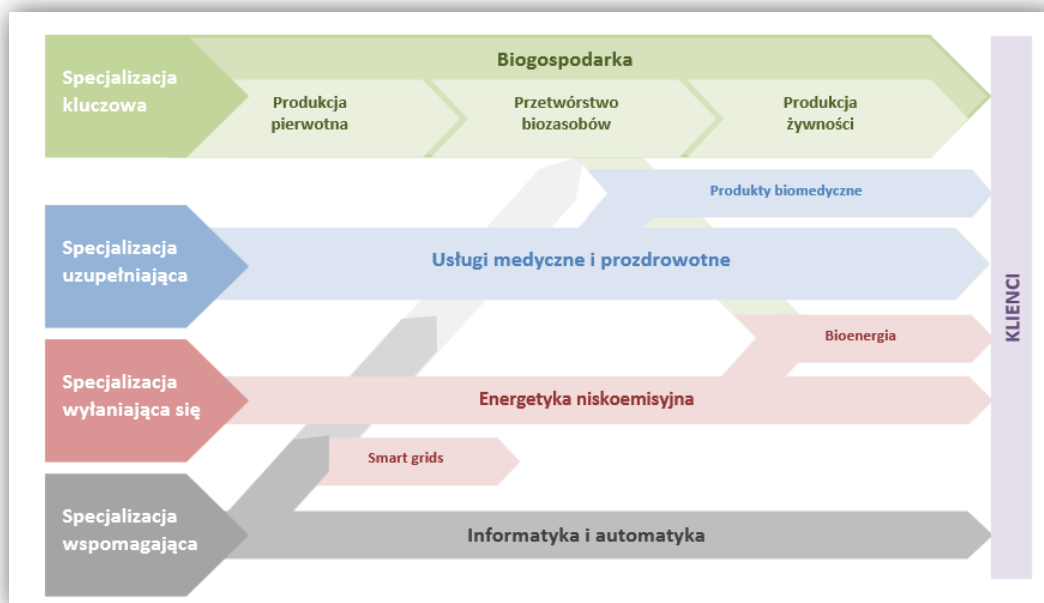
Typy beneficjentów: jednostki JST

Zaprezentowany katalog działań nie ma charakteru zamkniętego i będzie mógł być uzupełniany o nowe elementy w zależności od potrzeb przedsiębiorców i jednostek samorządowych.

CEL 4. ROZWÓJ WYBRANYCH SEKTORÓW BIOGOSPODARKI POPRZEC LEPSZE WYKORZYSTANIE LOKALNYCH ZASOBÓW I KOOPERACJĘ W ŁAŃCUCHACH WARTOŚCI DODANEJ

Kluczową specjalizacją województwa lubelskiego jak i Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj jest biogospodarka. Biogospodarka obejmuje wybrane dziedziny nauki i gospodarki, związane z wytwarzaniem i przetwarzaniem zasobów pochodzenia biologicznego (biozasobów) na cele np. spożywcze, gospodarstwa domowego, energetyczne i medyczne.

Ryc. 9. Inteligentne specjalizacje województwa lubelskiego

Źródło: PROJEKT Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 roku, Lublin, maj 2013

Oferowane wsparcie ma przyczynić się do generowania przez sektor MŚP większej liczby miejsc pracy. Wsparcie dla publicznych jednostek B+R będzie oferowane pod warunkiem komercyjnego celu

przedsięwzięcia. W nowym okresie programowania 2014-2020 preferowane będą projekty z zakresu regionalnych inteligentnych specjalizacji. W związku z powyższym elementem decydującym o uzyskaniu dofinansowania ze środków unijnych będzie rodzaj prowadzonej działalności (w sektorze biogospodarki).

Wśród działań operacyjnych jakie będą podejmowane w zamiarze osiągnięcia celu: *Rozwój wybranych sektorów biogospodarki poprzez lepsze wykorzystanie lokalnych zasobów i kooperację w łańcuchach wartości dodanej* należy wymienić:

- Poprawę konkurencyjności głównych producentów w drodze lepszego ich zintegrowania z łańcuchem rolno-spożywczym poprzez systemy jakości, dodawanie wartości do produktów rolnych, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy i organizacje producentów oraz organizacje międzybranżowe;
- Działania upowszechniające dobre praktyki lub innowacyjne rozwiązania dotyczące produkcji rolnej lub leśnej, lub przetwórstwa rolno-spożywczego;
- Poprawę wyników gospodarczych wszystkich gospodarstw rolnych i ułatwianie restrukturyzacji i modernizacji gospodarstw rolnych, szczególnie z myślą o zwiększeniu uczestnictwa w rynku i zorientowania na rynek oraz zróżnicowania produkcji rolnej;
- Tworzenie grup i organizacji producentów.

Poniżej przedstawiano katalog źródeł finansowania inwestycji w zakresie biogospodarki w nowej perspektywie finansowej w latach 2014-2020:

Źródła finansowanie inwestycji w zakresie rozwoju sektorów biogospodarki i kooperacji w łańcuchach wartości dodanej

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

- Oś Priorytetowa 1 Badania i innowacje; Priorytet 1.1.
Wsparcie ukierunkowane jest na inwestycje związane ze stworzeniem infrastruktury wspierającej proces komercjalizacji wiedzy i integracji środowiska naukowego z otoczeniem gospodarczym i promowaniem wyników badań naukowych w środowisku przedsiębiorstw.
Typy beneficjentów: jednostki naukowe.
- Oś Priorytetowa 1 Badania i innowacje; Priorytet 1.2.
W ramach priorytetu planuje się wsparcie inwestycji polegających na prowadzeniu prac badawczo-rozwojowych przez sektor MŚP w celu opracowania nowych produktów/usług, procesów lub też wprowadzenia znaczących ulepszeń do istniejących produktów/usług, procesów (badania przemysłowe, eksperymentalne prace rozwojowe). Wsparcie ma charakter kompleksowy, tj. obejmuje również działania związane z wdrożeniem wyników przeprowadzonych prac B+R.
Typy beneficjentów: przedsiębiorcy MŚP.
- Oś Priorytetowa 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw, Priorytet 3.1.
Wsparcie obejmuje rozwijanie zaawansowanych wyspecjalizowanych i udoskonalonych usług doradczych dostosowanych do potrzeb przedsiębiorstw, w tym podmiotów działających w sektorze rolno-spożywczym. Wsparcie uzyskują inkubatory przedsiębiorczości, oferujące specjalistyczne usługi doradcze w zakresie min. początkowej fazy rozwoju przedsiębiorstwa, gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów oraz strategii i monitorowania biznesu. W ramach priorytetu zostaną skupione również działania na stworzeniu/doposażeniu infrastruktury przedsiębiorstw nowopowstałych w celu zwiększenia skali prowadzonej działalności gospodarczej i/lub wprowadzenia do oferty nowych lub ulepszonych produktów/usług. Ponadto wsparcie obejmuje powstanie odpowiedniej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego poprzez uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych, uzbrojenie terenów inwestycyjnych w media, budowę lub modernizację układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego, kampanie promocyjne.
Typy beneficjentów: nowopowstałe mikroprzedsiębiorstwa, instytucje otoczenia biznesu oraz jednostki samorządu terytorialnego.
- Oś Priorytetowa 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw, Priorytet 3.2.
Wsparcie obejmuje inwestycje związane z promocją przedsiębiorstw na rynkach krajowych

i międzynarodowych (współfinansowanie kosztów udziału przedsiębiorstw z sektora MŚP w targach, wystawach, misjach, itp.) Dodatkowo przedsiębiorstwa z sektora MŚP będą miały możliwość skorzystania z doradztwa ukierunkowanego na opracowanie i wdrożenie nowych modeli biznesowych.

Typy beneficjentów: przedsiębiorstwa z sektora MŚP oraz instytucje otoczenia biznesu.

- Oś Priorytetowa 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw, Priorytet 3.3.

Działania w ramach priorytetu polegają na stworzeniu/doposażeniu infrastruktury przedsiębiorstw w celu wprowadzenia zasadniczej zmiany procesu produkcyjnego oraz nowych lub ulepszonych produktów/usług. Położony zostanie większy nacisk na tworzenie odpowiednich sieci kooperacji przedsiębiorstw.

Typy beneficjentów: przedsiębiorstwa z sektora MŚP, klastry oraz instytucje otoczenia biznesu.

Program Operacyjny Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020

- Oś priorytetowa I: Wsparcie prowadzenia prac B+R przez przedsiębiorstwa oraz konsorcja naukowo-przemysłowe.

Wsparcie w ramach I osi priorytetowej skierowane jest do przedsiębiorstw rozpoczynających lub rozwijających działalność B+R, które planują realizację projektów badawczo-rozwojowych samodzielnie bądź we współpracy z zewnętrznymi podmiotami, w tym z innymi przedsiębiorstwami oraz jednostkami naukowymi. Wsparcie będzie obejmowało realizację badań naukowych (w tym badań podstawowych, stosowanych lub przemysłowych) oraz prac konstrukcyjnych technologiczno-projektowych i doświadczalnych, polegających na zastosowaniu istniejącej już wiedzy, uzyskanej dzięki pracom badawczym lub jako wynik doświadczenia praktycznego, do opracowania nowych lub istotnie ulepszonych rozwiązań, łącznie z przygotowaniem prototypów doświadczalnych oraz instalacji pilotażowych. Przedsiębiorca może przeprowadzić prace badawcze samodzielnie i przy wykorzystaniu własnych zasobów lub może współpracować w tym zakresie z podmiotem zewnętrznym (jednostką naukową, innym przedsiębiorcą, siecią naukową, konsorcjum naukowo-przemysłowym itp.). Wsparcie objąć może również prace badawczo-rozwojowe związane z wytworzeniem instalacji pilotażowej/demonstracyjnej. W ramach tego etapu prac B+R dokonana zostanie weryfikacja nowego rozwiązania w warunkach zbliżonych do rzeczywistych i operacyjnych, a następnie implementacja tego rozwiązania w docelowym systemie i jego wykorzystanie w warunkach rzeczywistych.

Typy beneficjentów: przedsiębiorstwa, konsorcja przedsiębiorstw, konsorcja przedsiębiorstw i jednostek naukowych (w tym spółek celowych jednostek naukowych).

- Oś priorytetowa II: Wsparcie innowacji w przedsiębiorstwach.

Wsparcie ukierunkowane jest na projekty, polegające na rozwoju technologii (opracowanej przez przedsiębiorcę lub nabytej), która nie została jeszcze skomercjalizowana i wykorzystana w praktyce. Finansowanie obejmuje w szczególności koszty przeprowadzenia kolejnych etapów prac badawczo-rozwojowych. W ramach projektu finansowane jest także wdrożenie technologii (posiadającej postać wyników prac B+R) oraz uruchomienie na jej podstawie produkcji towarów lub świadczenie usług. Efektem realizacji projektów jest udoskonalona technologia, która została wprowadzona na rynek. Wsparcie dotyczy również wdrażania nowych technologii, wymagających prowadzenia prac B+R ze środków Funduszu Kredytu Technologicznego w formie częściowej spłaty kredytu udzielanego przez banki komercyjne. Kredyt może zostać wykorzystany na zakup nowej technologii oraz na koszty wdrożenia nowej technologii, prowadzące do uruchomienia na jej podstawie wytwarzania nowych lub znacząco ulepszonych towarów, procesów lub usług. Wsparcie w ramach II osi obejmuje również fundusze typu venture capital, sieci aniołów biznesu oraz inkubatorów technologicznych oraz fundusz gwarancyjny dla wsparcia innowacyjnych przedsiębiorstw.

Typy beneficjentów: fundusze venture capital, sieci aniołów biznesu oraz ich spółki (wehikuly inwestycyjne), MŚP, inkubatory technologiczne, koordynator funduszu gwarancyjnego.

- Oś priorytetowa III: Wsparcie otoczenia i potencjału innowacyjnych przedsiębiorstw.

Typy projektów realizowanych: tworzenie warunków infrastrukturalnych dla prowadzenia działalności B+R przez przedsiębiorstwa (tworzenie i rozwój infrastruktury B+R przedsiębiorstw, poprzez inwestycje w aparaturę, sprzęt, technologie i inną niezbędną infrastrukturę, która służy tworzeniu innowacyjnych produktów i usług.) Stymulowanie współpracy nauki z biznesem – bony na innowacje (zakup usługi polegającej na opracowaniu nowego produktu lub usługi, projektu wzorniczego, nowej technologii produkcji albo na znaczącym ulepszeniu wyrobu lub technologii produkcji). Wsparcie przedsiębiorstw i jednostek naukowych w przygotowaniu do udziału w programach międzynarodowych. Wsparcie współpracy nauki i biznesu, kształtowanie i promocja innowacyjności jako źródła konkurencyjności gospodarki

Typy beneficjentów: przedsiębiorstwa, w tym MŚP, konsorcja przedsiębiorstw, jednostki naukowe, instytucje otoczenia biznesu, klastry, jednostki administracji publicznej, w tym ich jednostki organizacyjne, lub wyłonione podmioty odpowiadające za realizację działań o charakterze systemowym.

Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020

- Oś Priorytetowa I Innowacyjna Polska Wschodnia, priorytet inwestycyjny 3.2.
Wsparcie dla MŚP chcących rozpocząć lub rozszerzyć działalność eksportową poprzez doprowadzenie zainteresowanego podmiotu do etapu negocjacji handlowych, pomocy w ich przeprowadzeniu, jak również pomocy na późniejszym etapie związanej m.in. z usługami PR i marketingowymi, pomocą przy uzyskaniu certyfikatów, doradztwem prawnym i handlowym.

Typy beneficjentów: przedsiębiorcy, ponadregionalne inicjatywy klastrowe

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020

- Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej, Poddziałanie: Rozwój przedsiębiorczości – rozwój usług rolniczych.

Wsparcie działalności gospodarczej dotyczącej świadczenia usług rolniczych. Realizacja działania tworzy warunki dla konkurencyjnego i nowoczesnego rolnictwa oraz dla dywersyfikacji działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, przyczyniając się tym samym do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich.

Typy beneficjentów: osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, prowadząca działalność gospodarczą w zakresie usług rolniczych jako mikro- lub małe przedsiębiorstwo przez co najmniej dwa lata przed złożeniem wniosku o przyznanie pomocy.

- Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej, Poddziałanie: Tworzenie grup i organizacji producentów w sektorze rolnym i leśnym.

Typy beneficjentów: grupy producentów rolnych, które powstaną od dnia 1 stycznia 2014 r., działające jako przedsiębiorcy, składające się z osób fizycznych i które spełnią dodatkowe warunki kwalifikowalności.

- Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej, Poddziałanie: Pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej na rzecz rozwoju małych gospodarstw (Restrukturyzacja małych gospodarstw).

Typy beneficjentów: rolnik będący osobą fizyczną ubezpieczoną na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników z mocy ustawy i w pełnym zakresie jako rolnik, prowadzącą wyłącznie działalność rolniczą.

- Inwestycje w środki trwałe, Poddziałanie: Pomoc na inwestycje w gospodarstwach rolnych (Modernizacja gospodarstw rolnych),

Typy beneficjentów: rolnik prowadzący działalność rolniczą w celach zarobkowych lub grupa takich rolników. W przypadku rolnika będącego jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, o pomoc może ubiegać się jedynie spółka osobowa. Grupę rolników stanowi co najmniej dwóch rolników, którzy ubiegają się wspólnie o pomoc w ramach tego poddziałania w celu zrealizowania inwestycji zbiorowej.

- Inwestycje w środki trwałe, Poddziałanie: Pomoc na inwestycje w przetwórstwo/marketing i rozwój produktów rolnych (Przetwórstwo i marketing produktów rolnych).

Typy beneficjentów: osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, która posiada zarejestrowaną działalność w zakresie przetwórstwa lub wprowadzania do obrotu produktów rolnych lub działa jako przedsiębiorca wykonujący działalność jako mikro, małe lub średnie przedsiębiorstwo.

- Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej, Poddziałanie: Pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej na rzecz rozwoju małych gospodarstw (Restrukturyzacja małych gospodarstw).

Typy beneficjentów: rolnik będący osobą fizyczną ubezpieczoną na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników z mocy ustawy i w pełnym zakresie jako rolnik, prowadzącą wyłącznie działalność rolniczą.

W związku z wyznaczeniem w Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do roku 2020 ram polityki w dziedzinie badań i innowacji na rzecz inteligentnych specjalizacji dotacje w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego i Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój w pierwszej kolejności kierowane będą na rozwój podmiotów, działających w ramach inteligentnych specjalizacji.

Zaprezentowany katalog działań nie ma charakteru zamkniętego i będzie mógł być uzupełniany o nowe elementy w zależności od potrzeb przedsiębiorców, osób fizycznych oraz jednostek samorządowych.

CEL 5. RACJONALNE I EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII

Duże koszty paliw kopalnych, ich ograniczone zasoby oraz zmiany klimatyczne wywołane ich spalaniem powodują konieczność poszukiwania rozwiązań, które pozwolą zmniejszyć zapotrzebowanie na tego typu paliwa. Rozwój energetyki odnawialnej pozwoli na transformację lokalnej i regionalnej gospodarki opartej na węglu w kierunku wykorzystania technologii bardziej ekologicznych, niskoemisyjnych zaspokajających rosnące potrzeby energetyczne gospodarki.

Duże znaczenie dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj będą miały rozproszone i małe źródła energii, wykorzystujących paliwo pochodzące ze źródeł odnawialnych, produkujących zarówno energię elektryczną, jak i ciepło na potrzeby lokalne, niewymagające przesyłania jej na duże odległości, które będą realizowane przez przedsiębiorców, jak i władze lokalne. Wykorzystanie tego typu technologii w znaczący sposób przyczyni się do zwiększenia efektywności energetycznej przedsiębiorstw, jak i administracji oraz uniezależnienia się od ciągle rosnących cen energii.

Aktualnie w mieście Biłgoraj prowadzone są rozmowy w sprawie budowy elektrociepłowni opalanej biomasą w Biłgoraju (Projekt Tomahawk) o mocy elektrycznej 20 MWe i mocy cieplnej (ciepło systemowe) aż do 30 MWt, podłączonej do pobliskiej sieci ciepłowniczej miasta Biłgoraj i opalanej biomasą dostarczaną z regionu lubelskiego.

Planowana elektrociepłownia będzie opalana głównie biomasą rolną (słomą zbóż), co powoduje że będzie neutralna pod względem emisji CO₂ do atmosfery. Gazy spalinowe, emitowane z elektrociepłowni będą spełniać wszystkie normy i wymagania określone prawem polskim oraz dyrektywą UE w sprawie emisji przemysłowych. Oznacza to, że po zamknięciu istniejącej ciepłowni węglowej, lokalna, szkodliwa emisja spalin do atmosfery zostanie radykalnie zmniejszona. Roczne zużycie biomasy w planowanej elektrociepłowni jest szacowane na ok. 140.000 ton. Elektrociepłownia pozwoli na utworzenie nowego rynku zbytu dla lokalnych producentów biomasy, o wartości ok. 20 mln zł rocznie. W konsekwencji na obszarze MOF Biłgoraj powstaną nowe miejsca pracy.

Wśród działań operacyjnych jakie będą podejmowane w zamiarze osiągnięcia celu: *Racjonalne i efektywne wykorzystanie odnawialnych źródeł energii* należy wymienić:

- Budowa i przebudowa infrastruktury służącej do produkcji i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych wykorzystujących biomasę, biogaz, energię wiatru oraz wody i energię słoneczną;
- Likwidacja „niskiej emisji” poprzez wymianę/modernizację indywidualnych źródeł ciepła;
- Inwestycje przedsiębiorstw w zakresie produkcji urządzeń dla OZE, w tym biopaliw;
- Budowa lub modernizacja jednostek wytwarzania energii elektrycznej i cieplnej, wykorzystujących biomasę, biogaz, energię wiatru oraz wody i energię słoneczną, jak również poprzez wsparcie budowy instalacji do produkcji biokomponentów i biopaliw;
- Inwestycje związane z budową i modernizacją sieci elektroenergetycznych w pełni dedykowanych przyłączeniu nowych jednostek wytwórczych energii z OZE.

Poniżej przedstawiano katalog źródeł finansowania inwestycji w zakresie rozwoju OZE w nowej perspektywie finansowej w latach 2014-2020:

Źródła finansowanie inwestycji w zakresie OZE

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

- Oś Priorytetowa 4 Energia przyjazna środowisku, Priorytet inwestycyjny 4.1.

Wsparcie w zakresie rozwoju odnawialnych źródeł energii.

Typy beneficjentów: Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, Partnerzy społeczni i gospodarczy, Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki, Przedsiębiorcy z sektora MŚP, Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020

- Inwestycje w środki trwałe, Poddziałanie: Zwiększenie wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w gospodarstwie.

Typy beneficjentów: Rolnik prowadzący działalność rolniczą w celach zarobkowych lub grupa takich rolników.

- Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich, Poddziałanie: Inwestycje związane z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycje w energię odnawialną i w oszczędzanie energii;

Typy beneficjentów: gmina, spółka, w której udziały mają wyłącznie JST, związek międzygminny.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020

- Oś Priorytetowa I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki, Priorytet inwestycyjny 4.1.

Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych polegające na wsparciu projektów inwestycyjnych dotyczących wytwarzania energii z odnawialnych źródeł wraz z podłączeniem tych źródeł do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej.

Typy beneficjentów: organy władzy publicznej, w tym administracji rządowej oraz podległych jej organów i jednostek organizacyjnych, jednostek samorządu terytorialnego oraz działających w ich imieniu jednostek organizacyjnych, organizacjom pozarządowym, przedsiębiorcom, a także podmiotom świadczącym usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego nie będących przedsiębiorcami.

- Oś Priorytetowa I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki, Priorytet inwestycyjny 4.2.

Promowanie efektywności energetycznej i korzystania z odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach

Typy beneficjentów: przedsiębiorcy

- Oś Priorytetowa I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki, Priorytet inwestycyjny 4.3.

Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym – wsparcie obejmuje poprawę efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej i mieszkaniowych

Typy beneficjentów: organy władzy publicznej, w tym administracji rządowej oraz podległych jej organów i jednostek organizacyjnych, jednostek samorządu terytorialnego oraz działających w ich imieniu jednostek organizacyjnych (w szczególności dla miast wojewódzkich i ich obszarów funkcjonalnych oraz miast regionalnych i subregionalnych), państwowych jednostek budżetowych, spółdzielni mieszkaniowych oraz wspólnot mieszkaniowych, a także podmiotów świadczących usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego nie będących przedsiębiorcami.

- Oś Priorytetowa I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki, Priorytet inwestycyjny 4.4.

Rozwijanie i wdrażanie inteligentnych systemów dystrybucji działających na niskich i średnich poziomach napięcia.

Typy beneficjentów: przedsiębiorcy

Zaprezentowany katalog działań nie ma charakteru zamkniętego i będzie mógł być uzupełniany o nowe elementy w zależności od potrzeb przedsiębiorców, jednostek samorządowych oraz pozostałe podmiotów działające w zakresie OZE.

CEL 6. POPRAWA EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ W SEKTORZE PRYWATNYM I PUBLICZNYM

Poprawa efektywności energetycznej przedsiębiorstw ma szczególne znaczenie w obniżeniu energochłonności sektora produkcyjnego oraz zwiększenie wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych na potrzeby procesu produkcyjnego. Redukcja ilości strat energii, ciepła i wody wskazuje wyraźny, pozytywny wpływ na środowisko.

Wśród działań operacyjnych jakie będą podejmowane w zamiarze osiągnięcia celu 6.: *Poprawa efektywności energetycznej w sektorze prywatnym i publicznym*, należy wymienić:

- Budowa lub modernizacja źródeł ciepła opartych na kogeneracji;
- Budowa lub modernizacja jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w skojarzeniu;
- Budowa i modernizacja sieci energetycznej;
- Termomodernizacja obiektów (należących do przedsiębiorstw), w tym zmiana wyposażenia tych obiektów w urządzenia o najwyższej, uzasadnionej ekonomicznie, klasie efektywności energetycznej;
- Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych, w tym zmiana wyposażania tych obiektów w urządzenia o najwyższej, uzasadnionej ekonomicznie, klasie efektywności energetycznej (np. ocieplenie obiektów, wymiana drzwi i okien, modernizacja systemów grzewczych wraz z wymianą źródła ciepła, modernizacja systemów wentylacji, klimatyzacji).

Poniżej przedstawiano katalog źródeł finansowania inwestycji w zakresie efektywności energetycznej w nowej perspektywie finansowej w latach 2014-2020:

Źródła finansowanie inwestycji w zakresie efektywności energetycznej

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020:

- Priorytetowa 5. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna Priorytet inwestycyjny 4.2.
Wsparcie obejmuje działania termomodernizacyjne i oraz redukujące straty energii, ciepła i wody.
Typy beneficjentów: spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki, przedsiębiorcy z sektora MŚP.
- Priorytetowa 5. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna, Priorytet inwestycyjny 4.3.
Wsparcie obejmuje działania termomodernizacyjne obiektów użyteczności publicznej, w tym zmiany wyposażania tych obiektów w urządzenia o najwyższej, uzasadnionej ekonomicznie, klasie efektywności energetycznej (np. ocieplenie obiektów, wymiana drzwi i okien, modernizacja systemów grzewczych wraz z wymianą źródła ciepła, modernizacja systemów wentylacji, klimatyzacji).
Typy beneficjentów: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, partnerzy społeczni i gospodarczy, jednostki naukowe, szkoły wyższe, spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki, samorządu terytorialnego lub ich związki, organizacje pozarządowe, jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, Towarzystwa Budownictwa Społecznego.
- Priorytetowa 5. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna, Priorytet inwestycyjny 4.5.
Wsparcie obejmują instalację energooszczędnego oświetlenia, działania promocyjno-informacyjne dotyczące oszczędności energii, promocji budownictwa pasywnego.
Typy beneficjentów: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, partnerzy społeczni i gospodarczy, spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki, przedsiębiorcy z sektora MŚP.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020

- Oś Priorytetowa I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki, Priorytet inwestycyjny 4.5.
Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu.
Typy beneficjentów: organy władzy publicznej, w tym administracji rządowej oraz podległych jej organów i jednostek organizacyjnych, jednostek samorządu terytorialnego oraz działających w ich imieniu jednostek organizacyjnych, organizacjom pozarządowym, przedsiębiorcom, a także podmiotom świadczącym usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego nie będących przedsiębiorcami.
- Oś Priorytetowa I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki, Priorytet inwestycyjny 4.7.
Promowanie wykorzystywania wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe.
Typy beneficjentów: organy władzy publicznej, w tym administracji rządowej oraz podległych jej organów i jednostek organizacyjnych, jednostek samorządu terytorialnego oraz działających w ich imieniu jednostek organizacyjnych, organizacjom pozarządowym, przedsiębiorcom, a także podmiotom świadczącym usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego nie będących przedsiębiorcami.

Zaprezentowany katalog działań nie ma charakteru zamkniętego i będzie mógł być uzupełniany o nowe elementy w zależności od potrzeb przedsiębiorców i jednostek samorządowych.

CEL 7. STWORZENIE ATRAKCYJNEJ, DOSTOSOWANEJ DO POTRZEB RYNKU OFERTY TURYSTYCZNEJ WYKORZYSTUJĄCEJ LOKALNY POTENCJAŁ I SPECYFIKĘ OBSZARU MOF

W 2013 roku w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Miasta Biłgoraj działalność związaną z zakwaterowaniem i gastronomią oraz z kulturą, rozrywką i rekreacją prowadziło 160 podmiotów (co stanowi 3,7% zarejestrowanych w MOF podmiotów gospodarczych). O niskim zagospodarowaniu turystycznym obszaru MOF świadczy porównanie liczby tych podmiotów w innych jednostkach samorządowych województwa lubelskiego. Dla porównania zgodnie z danymi statystycznymi w mieście Tomaszów Lubelski działalność z zakresu zakwaterowania, gastronomii, kultury, rozrywki i rekreacji prowadzi 162 podmioty, w mieście Kraśnik 140 podmiotów, w gminie Janów Lubelski -101.

Jednostki samorządowe, wchodzące w skład Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj zostały również nisko ocenione w raporcie „Atrakcyjność Inwestycyjna Regionów 2013 Województwo Lubelskie”⁹ pod względem wskaźnika potencjału atrakcyjności inwestycyjnej dla turystyki i gastronomii. W rankingu, w którym najwyższą pozycję zajmuje klasa A, Miasto Biłgoraj zostało zakwalifikowane do klasy D, natomiast gmina Biłgoraj do klasy C (gmina Księżpol nie została wskazana w rankingu).

Wśród działań operacyjnych jakie będą podejmowane w zamiarze osiągnięcia celu: *Stworzenie atrakcyjnej, dostosowanej do potrzeb rynku oferty turystycznej wykorzystującej lokalny potencjał i specyfikę obszaru MOF*, należy wymienić:

- Budowanie nowej lub modernizowanie istniejącej bazy noclegowej i gastronomicznej, dostosowując ją do obowiązujących standardów i oczekiwań turystów;
- Stworzenie zintegrowanego systemu informacji turystycznej, którego celem będzie, m.in:

⁹ Atrakcyjność Inwestycyjna Regionów 2013 Województwo Lubelskie, Centrum Analiz Regionalnych i Lokalnych

- pozyskiwanie, przetwarzanie i udzielanie kompleksowej informacji turystycznej obejmującej teren MOF Biłgoraj;
  - stała i systematyczna promocja walorów turystyczno-krajoznawczych i kulturowo-historycznych MOF Biłgoraj, wśród mieszkańców regionu oraz na terenie Polski,
  - współpraca z krajową siecią informacji turystycznej;
  - przygotowywanie wydawnictw z zakresu turystyki, kultury, sportu i rekreacji na potrzeby własne;
  - stworzenie i prowadzenie Cyfrowego Systemu Informacji Turystycznej;
- Wyznaczanie i oznakowanie szlaków turystycznych i infrastruktury turystycznej;
  - Prowadzenie działań szkoleniowych wpływających na podniesienie jakości usług turystycznych i okołoturystycznych;
  - Rozbudowa bazy sportowo-rekreacyjnej;
  - Organizacja promocyjnych i kulturowych imprez masowych;
  - Rozbudowa i modernizacja sieci drogowej na potrzeby ruchu turystycznego;
  - Wsparcie i promocja touroperatorów zajmujących się sprzedażą produktów turystycznych MOF Biłgoraj.

Poniżej przedstawiano katalog źródeł finansowania inwestycji w zakresie oferty turystycznej w nowej perspektywie finansowej w latach 2014-2020:

Źródła finansowanie inwestycji w zakresie dostosowania oferty turystycznej do potrzeb rynku

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

- Oś Priorytetowa 2. Cyfrowe Lubelskie, Priorytet inwestycyjny 2.3.
Wsparcie obejmuje rozwój usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną również tych związanych z turystyką.
Typy beneficjentów: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, szkoły wyższe, jednostki naukowe, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, publiczne podmioty lecznicze działające w publicznym systemie ochrony zdrowia, straż pożarna, policja.
- Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw, priorytet inwestycyjny 3.3.
Wsparcie obejmuje działania polegające na stworzeniu/doposażeniu infrastruktury przedsiębiorstw w celu wprowadzenia zasadniczej zmiany procesu produkcyjnego oraz nowych lub ulepszonych produktów/usług, w tym usług w zakresie rozwoju produktów i usług opartych na TIK i wprowadzania procesów modernizacyjnych.
Typy beneficjentów: przedsiębiorstwa oraz klastry i inicjatywy klastrowe.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020

- Poddziałanie: Inwestycje w tworzenie, ulepszanie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury oraz powiązanej infrastruktury.
Typy beneficjentów: gmina, instytucja kultury, dla której organizatorem jest JST – w przypadku budowy, przebudowy, modernizacji lub wyposażenia obiektów pełniących funkcje kulturalne; gmina – w przypadku kształtowania przestrzeni publicznej.

Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020

- Priorytet Inwestycyjny 3.2. Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu internacjonalizacji.
Wsparcie obejmuje działania związane z internacjonalizacją przedsiębiorstw, w tym udział w targach gospodarczych.
Typy beneficjentów: przedsiębiorcy, ponadregionalne inicjatywy klastrowe.

Zaprezentowany katalog działań nie ma charakteru zamkniętego i będzie mógł być uzupełniany o nowe elementy w zależności od potrzeb przedsiębiorców i jednostek samorządowych.

CEL 8. PROMOWANIE I KREOWANIE PRODUKTÓW TURYSTYCZNYCH

Rozwój turystyki i zagospodarowanie turystyczne Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego jest możliwe tylko poprzez rozwój produktów turystycznych o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym. Produkty turystyczne powinny mieć charakter integrujący cały obszar atrakcyjny turystycznie co wpływa na strumień ruchu turystycznego. Strefowe produkty turystyczne powinny być związane z konkretną marką turystyczną, która będzie stanowiła o randze i stopniu atrakcyjności Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj.

Wśród działań operacyjnych, jakie będą podejmowane w zamiarze osiągnięcia powyższego celu należy wymienić:

- Stworzenie ponadregionalnego produktu turystycznego, opartego o walory Lasów Janowskich i tradycji sitarskich. Produkt opierać się będzie na współpracy z podmiotami działającymi w powiecie janowskim (np. Park Zoom Natury);
- Stworzenie ponadlokalnego produktu turystycznego w oparciu o atrakcje Roztocza Zachodniego i Środkowego;
- Stworzenie i przeprowadzenie kampanii promocyjnej produktów turystycznych;
- Wypracowanie marki produktów turystycznych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj.

Poniżej przedstawiano katalog źródeł finansowania inwestycji w zakresie produktów turystycznych w nowej perspektywie finansowej w latach 2014-2020

Źródła finansowanie inwestycji w zakresie promowania i kreowania produktów turystycznych

Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020

- Priorytet Inwestycyjny 3.3. Wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług.

Wsparcie obejmuje tworzenie i rozwój sieciowych produktów turystycznych (w tym m.in. w oparciu o potencjał kulturowy) o znaczeniu, co najmniej ponadregionalnym. Działania wspierane mają na celu aktywizację społeczności lokalnych oraz tworzenie nowych miejsc pracy, w szczególności stanowiących atrakcyjną alternatywę dla pracy w rolnictwie, poprzez stymulowanie powiązań kooperacyjnych pomiędzy przedsiębiorcami na rzecz tworzenia oraz rozwoju atrakcyjnych, bazujących na istniejącym potencjale komercyjnych produktów turystycznych.

Typy beneficjentów: inicjatywy klastrowe, konsorcja członków inicjatyw klastrowych.

Zaprezentowany katalog działań nie ma charakteru zamkniętego i będzie mógł być uzupełniany o nowe elementy w zależności od potrzeb przedsiębiorców, jednostek samorządowych oraz instytucji otoczenia biznesu.

CEL 9. DOSTOSOWANIE PRZESTRZENI TURYSTYCZNEJ DO POTRZEB RUCHU TURYSTYCZNEGO

Opracowanie kompleksowej i atrakcyjnej oferty turystycznej Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj wymaga zagospodarowania i uporządkowania przestrzeni. Poza wyznaczeniem i oznakowaniem szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych), uporządkowaniem centrów miejscowości, utworzeniem bazy noclegowo-gastronomicznej i bazy sportowo-rekreacyjnej niezbędne jest tworzenie nowych atrakcji turystycznych np.: parków linowych, parków rozrywki.

Do działań operacyjnych jakie będą podejmowane w zamiarze osiągnięcia powyższego celu należy zaliczyć:

- Zagospodarowanie przestrzeni turystycznej w obiekty małej architektury (ławki, wiaty, grill);
- Oznakowanie szlaków turystycznych i miejsc cennych przyrodniczo i kulturowo;
- Wyznaczenie miejsc postojowych i parkingów;
- Budowanie parków rozrywki, laboratoria przyrodniczo-edukacyjne; parki linowe;
- Utworzenie terenów wypoczynkowych przy zbiornikach wodnych, plaże;

Poniżej przedstawiano katalog źródeł finansowania inwestycji w zakresie zagospodarowania przestrzeni turystycznej w nowej perspektywie finansowej w latach 2014-2020:

Źródła finansowanie inwestycji w zakresie dostosowania przestrzeni turystycznej do potrzeb turystów

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020:

- Oś Priorytetowa 2. Cyfrowe Lubelskie, Priorytet inwestycyjny 2.3.
Wsparcie obejmuje rozwój usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną również tych związanych z turystyką.
Typy beneficjentów: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, szkoły wyższe, jednostki naukowe, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, publiczne podmioty lecznicze działające w publicznym systemie ochrony zdrowia, straż pożarna, policja.
- Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw, priorytet inwestycyjny 3.3.
Wsparcie obejmuje działania polegające na stworzeniu/doposażeniu infrastruktury przedsiębiorstw w celu wprowadzenia zasadniczej zmiany procesu produkcyjnego oraz nowych lub ulepszonych produktów/usług, w tym usług w zakresie rozwoju produktów i usług opartych na TIK i wprowadzania procesów modernizacyjnych.
Typy beneficjentów: przedsiębiorstwa oraz klastry i inicjatywy klastrowe.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020

- Poddziałanie: Inwestycje w tworzenie, ulepszanie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury oraz powiązanej infrastruktury.
Typy beneficjentów: gmina, instytucja kultury, dla której organizatorem jest JST – w przypadku budowy, przebudowy, modernizacji lub wyposażenia obiektów pełniących funkcje kulturalne; gmina – w przypadku kształtowania przestrzeni publicznej.

Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020

Priorytet Inwestycyjny 3.3.

Tworzenie i rozwój sieciowych produktów turystycznych (w tym m.in. w oparciu o potencjał kulturowy) o znaczeniu co najmniej ponadregionalnym. Działania wspierane w tym obszarze mają na celu aktywizację społeczności lokalnych oraz tworzenie nowych miejsc pracy, w szczególności stanowiących atrakcyjną alternatywę dla pracy w rolnictwie, poprzez stymulowanie powiązań kooperacyjnych pomiędzy przedsiębiorcami na rzecz tworzenia oraz rozwoju atrakcyjnych, bazujących na istniejącym potencjale komercyjnych produktów turystycznych. Wsparciem objęte zostaną projekty inwestycyjne polegające na

tworzeniu nowych i rozwoju już istniejących produktów turystycznych o znaczeniu co najmniej ponadregionalnym. Projekty inwestycyjne, w zakresie produktów i usług turystycznych, powinny być realizowane w oparciu o zasady rozwoju zrównoważonego.

Typy beneficjentów: przedsiębiorcy, ponadregionalne inicjatywy klastrowe.

Zaprezentowany katalog działań nie ma charakteru zamkniętego i będzie mógł być uzupełniany o nowe elementy w zależności od potrzeb przedsiębiorców oraz jednostek samorządowych.

CEL 10. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA I WSPÓLRZĄDZENIE

Aktywny udział mieszkańców i przedsiębiorców w procesie podejmowania decyzji przez samorząd lokalny wpływa na ich jakość. Wśród przesłanek, przemawiających za partycypacją społeczną wymienić należy:

- Decyzje zawarte w ramach procesu partycypacji społecznej służą całej społeczności lokalnej;
- Zmniejszenie oporu społeczeństwa w sytuacji poczucia, że rozwiązania i decyzje są wybrane z ich udziałem;
- Zbiorowa wiedza i doświadczenie;
- Włączenie szerokiego grona mieszkańców jest sposobem na sprawniejszy przepływ informacji w całej społeczności lokalnej i sprzyja wprowadzaniu istotnych korekt do planu;
- Większe utożsamianie społeczności lokalnej z powstałymi produktami i rezultatami podjętych działań.

Źródła finansowanie inwestycji w zakresie partycypacji społecznej

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

Oś Priorytetowa 2 Cyfrowe Lubelskie, Priorytet inwestycyjny 2.3.

Wsparcie obejmuje rozwój usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną również tych związanych z tworzeniem platform współpracy, forów internetowych.

Typy beneficjentów: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, szkoły wyższe, jednostki naukowe, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, publiczne podmioty lecznicze działające w publicznym systemie ochrony zdrowia, straż pożarna, policja.

Zaprezentowany katalog działań nie ma charakteru zamkniętego i będzie mógł być uzupełniany o nowe elementy w zależności od potrzeb przedsiębiorców, jednostek samorządowych oraz organizacje pozarządowe.

6. PROJEKTY KLUCZOWE MAJĄCE WPLYW NA ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Projekty kluczowe są to inwestycje istotne z punktu widzenia rozwoju przedsiębiorczości Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj. Wykaz projektów dokonano na podstawie analizy potrzeb inwestycyjnych oraz wyniku konsultacji społecznych, a ich realizacja będzie traktowana priorytetowo przez jednostki samorządu terytorialnego.

Poniżej wskazano projekty kluczowe mające znaczący wpływ na osiągnięcie celów niniejszego dokumentu jak również *Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj – Dokument Ramowy*.

PRODUKTY KLUCZOWE
<p>Budowa obwodnicy zachodniej miasta Biłgoraj oraz mostów na rzece Tanew w gminie Księżpol:</p> <p>Opis: Planowana obwodnica będzie drogą jednojezdniową o dwóch pasach ruchu klasy GP o łącznej długości ok. 11,5 km. Wraz z budową obwodnicy planowana jest budowa zjazdów, dróg serwisowych, ścieżek rowerowych. W ramach tego działania przewidziana jest budowa wiaduktu i dwóch mostów na rzece Czarna Łada oraz Biała Łada. Ponadto na terenie MOF Biłgoraj planuje się budowę dwóch mostów na rzece Tanew w gminie Księżpol.</p> <p>Znaczenie: Inwestycja ta wpłynie na wzmocnienie powiązań komunikacyjnych i poprawę dostępności obszarów Miejskiego Obszarów Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj. Dostępność komunikacyjna stanowi główny element atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej danego obszaru.</p>
<p>Przygotowanie i uzbrojenie terenów inwestycyjnych:</p> <p>Opis: Przedmiotowa inwestycja obejmuje zarówno:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) prace studyjno-koncepcyjne, dotyczące przygotowania terenów inwestycyjnych (np.: koncepcji zagospodarowania terenu inwestycyjnego w tym: ocena stanu infrastruktury technicznej, analiza kosztowa uzbrojenia, kompleksowych badań geotechnicznych, analizy formalno-prawne nieruchomości, raport oceny oddziaływania na środowisko), 2) kompleksowe uzbrojenie terenów pod działalność gospodarczą, obejmujące drogi oraz sieci: wodociągowe, kanalizacji sanitarnej i deszczowej, elektroenergetyczne, telekomunikacyjne, gazowe; 3) budowa i przebudowa infrastruktury technicznej wykraczającej poza teren inwestycyjny jedynie aby skomunikować teren lub włączyć infrastrukturę do istniejącej sieci; <p>Znaczenie: Inwestycja ta wpłynie na stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości oraz powstawanie nowych innowacyjnych firm. Ponadto wpłynie na wzmocnienie i ułatwienie dostępu inwestorów z terenu MOF Biłgoraj do nowych atrakcyjnych terenów inwestycyjnych.</p>
<p>Utworzenie rady ds. przedsiębiorców:</p> <p>Opis: Przedmiotem działania jest utworzenie Rady mającej charakter opiniodawczo-doradczy, działającej przy władzach trzech jednostek samorządowych tworzących MOF (Burmistrz Miasta Biłgoraj i Wójtowie Gmin Biłgoraj i Księżpol). Rada służy wsparciem i wiedzą w zakresie działań, dotyczących rozwoju gospodarczego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego.</p>

Znaczenie: Rada ds. przedsiębiorczości:

- przyczyni się do tworzenia optymalnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości MOF Biłgoraj;
- ma na celu reprezentowanie interesów przedsiębiorców, rzemieślników i innych branży gospodarczych w kontaktach z samorządem lokalnym i innymi przedstawicielami administracji publicznej;
- pozwoli na promowanie MOF Biłgoraj, jako miejsca atrakcyjnego gospodarczo;
- ma na celu wspieranie inicjatyw zmierzających do tworzenia infrastruktury technicznej służącej rozwojowi gospodarstwu MOF Biłgoraj;
- wpływa na promocję postaw przedsiębiorczych.

Marketing gospodarczy Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj:

Opis: Przedmiotem projektu jest prowadzenie szeregu działań, związanych z informacją i promocją na temat potencjału inwestycyjnego i turystycznego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj, wśród nich należy wymienić m. in.:

- opracowanie dokumentu „Rozwój marki gospodarczej MOF Biłgoraj”
- organizacja imprez promujących atrakcje trzech gmin wchodzących w skład Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego;
- utworzenie portalu internetowego w co najmniej 3 wersjach językowych będących kompendium wiedzy na temat możliwości i warunków inwestowania.
- przygotowanie profesjonalnej oferty gospodarczej oraz koncepcji zagospodarowania terenów inwestycyjnych
- utworzenie 3 punktów obsługi interesantów w siedzibach gmin wchodzących w skład MOF Biłgoraj oraz punktu doradczo–konsultacyjnego w Biłgorajskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A.

Znaczenie: Celem marketingu gospodarczego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj jest wykreowanie pozytywnego i adekwatnego do oczekiwań wizerunku obszaru gmin wchodzących w skład MOF Biłgoraj pod kątem pozyskania inwestorów, kontrahentów i turystów. Efektem działań marketingowych będzie:

- współpraca z instytucjami otoczenia biznesu, przedsiębiorcami, ze sferą B+R;
- inicjowanie współpracy, koordynowanie działań i wymiana informacji pomiędzy organizacjami i instytucjami samorządu gospodarczego oraz instytucjami otoczenia biznesu;
- wspieranie inicjatyw sprzyjających aktywności gospodarczej i wzrostowi konkurencyjności gospodarki obszaru MOF i regionu;
- koordynowanie procesu obsługi inwestorów krajowych i zagranicznych zainteresowanych podjęciem działalności gospodarczej na terenie MOF Biłgoraj;
- kojarzenie partnerstwa gospodarczego.

Utworzenie i rozwój klastra producentów z branży drzewnej i meblarskiej:

Opis: W celu poprawy konkurencyjności i kooperacji przedsiębiorstw działających w branżach opierających się na produkcji i obróbce drewna firmy mają możliwość nawiązania współpracy sieciowej. Tworzenie klastra wymaga szeregu czynności, w tym przede wszystkim: wypracowanie formuły organizacyjnej klastra; zainteresowanie nowych firm i zainicjowanie ich aktywności w klastrze; powołanie i koordynacja pac grupy budującej klastrę; określenie planu działań i planu współpracy w ramach klastra, wypracowanie wspólnych projektów oraz opracowanie planu/strategii rozwoju klastra.

Znaczenie: Jednym z najważniejszych korzyści uczestnictwa w inicjatywie klastrowej jest ułatwienie współpracy między uczestnikami. Podmioty członkowskie mają możliwość nawiązania trwałego lub tworzonego na potrzeby konkretnego projektu partnerstwa. Ważnym elementem współpracy podmiotów w klastrze jest ich zaufanie, wspólna płaszczyzna dyskusyjna, uznanie i reputacja, co znacząco ułatwia prowadzenie działalności. Współpraca ta ma również wymierne korzyści polegające na oszczędności czasu, obniżeniu kosztów, podniesieniu innowacyjności i konkurencyjności, szybszy dostęp do informacji oraz

zmniejszenie ryzyk.

Kreowanie i rozwój produktu turystycznego o znaczeniu ponadregionalnym:

Opis: Wysoki potencjał turystyczny Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj powinien przełożyć się na wykreowanie produktu turystycznego o znaczeniu ponadregionalnym. Ze wstępnych analiz wynika, że produkt turystyczny należałoby oprzeć o potencjał Lasów Janowskich lub Roztocza Zachodniego. Pracę nad ponadregionalnym produktem turystycznym rozpocząć należy od stworzenia podstaw w zakresie wiedzy i informacji np. w postaci planu/strategii rozwoju turystyki na obszarze MOF Biłgoraj.

Założenia dotyczące kreowania i rozwoju produktu turystycznego powinny obejmować:

- prowadzenie badań w zakresie potencjalnych docelowych odbiorców, oceny dostosowania aktualnej oferty, itp.;
- opracowanie ekspertyzy i analizy w zakresie potencjału turystycznego oraz uwarunkowania związane z jego wykorzystaniem;
- koordynacja rozwoju produktów o charakterze ponadregionalnym;
- opracowanie i wdrożenie mechanizmów oraz narzędzi wpływających na podnoszenie jakości oferty;
- stworzenie systemu monitorowania i dostosowania produktów do potrzeb rynku;
- rozwój infrastruktury atrakcji turystycznych;
- prowadzenie szkoleń i prezentacji dobrych praktyk;
- tworzenie systemów promocji;
- wyznaczenie rdzenia produktu, produktu rzeczywistego, produktu powiększonego i produktu potencjalnego.

Znaczenie: Prawidłowo wykreowany produkt turystyczny pozwoli na osiągnięcie dostępności obszaru zarówno pod względem komunikacyjnym jak i informacyjnym, wysokiej atrakcyjności turystycznej (bogata oferta i odpowiednia infrastruktura) oraz jakości produktu oraz jego konkurencyjności na rynku ponadregionalnym. Wszystkie powyżej wymienione czynniki pozwolą na wzrost atrakcyjności inwersyjnej Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj.

7. POWIĄZANIE PLANU ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MOF BIŁGORAJ Z DOKUMENTAMI O CHARAKTERZE STRATEGICZNYM

Obszary strategiczne i cele operacyjne wskazane w *Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj – Dokument Ramowy* oraz ich uszczegółowienie, określone w Planie Rozwoju Przedsiębiorczości MOF Biłgoraj wpisują się w szeroki kontekst dokumentów strategicznych, wdrażanych na poziomie Unii Europejskiej, kraju i regionu. Gruntowną analizę powiązań Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego z dokumentami strategicznymi Unii Europejskiej i dokumentami na poziomie regionalnym i ponadregionalnym przedstawiono w Ramowej Strategii w rozdziale 2.1.1. *MOF Biłgoraj na tle dokumentów strategicznych*.

Na poziomie krajowym dokument Planu wpisuje się w obszary strategiczne Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, a także powiązany jest z tematyką zawartą w Założeniach Krajowej Polityki Miejskiej.

Niniejszy dokument wpisuje się w założenia krajowego Programu Rozwoju Przedsiębiorstw do 2020 r, ukierunkowanego na rozwój wszystkich przedsiębiorstw i pomoc w uzyskaniu korzystnej pozycji konkurencyjnej. Program Rozwoju Przedsiębiorstw do 2020 r jest programem wykonawczym do Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki, a jego cele są zbieżne z obszarami strategicznymi Planu Rozwoju Przedsiębiorczości MOF Biłgoraj:

- Cel główny: *Wysoki i zrównoważony wzrost produktywności w sektorze przedsiębiorstw prowadzący do wzrostu ich konkurencyjności międzynarodowej;*
- Cele pośrednie:
  - *Dostosowanie otoczenia regulacyjnego i finansowego do potrzeb innowacyjnej i efektywnej gospodarki (Priorytet 1.1: Przyjazne warunki dla przedsiębiorcy, Priorytet 1.2.: Finansowanie innowacyjności);*
  - *Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy (Priorytet 2.1: Kadry dla gospodarki; Priorytet 2.2: Współpraca na rzecz innowacyjności; Priorytet 2.3: E-gospodarka);*
  - *Wzrost efektywności i wykorzystania zasobów naturalnych i surowców (Priorytet 3.1: Zrównoważona gospodarka);*
  - *Wzrost umiędzynarodowienia polskiej gospodarki (Priorytet 4.1: Polskie przedsiębiorstwa na globalnych rynkach).*

Głównym dokumentem, do którego odnosi się Plan rozwoju przedsiębiorczości na poziomie regionalnym jest Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego (SRWL) na lata 2014-2020 (z perspektywą do roku 2030). Dokument wpisuje się w realizację większości celów strategicznych SRWL, w tym w szczególności: Celu 2. Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich (m.in. poprzez rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, wspieranie przedsiębiorczości pozarolniczej na wsi, lepsze wyposażenie obszarów wiejskich w infrastrukturę techniczną) oraz Celu 3 Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji zaawansowanie technologicznego przedsiębiorczości i innowacyjności regionu (m.in. poprzez wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw).

Ponadto, Plan realizuje założenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego oraz Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do roku 2020 w zakresie Priorytetu 1.

Zwiększenie zdolności podmiotów gospodarczych do tworzenia i absorpcji wiedzy oraz wdrażania innowacji w obszarach inteligentnych specjalizacji regionu (m.in. poprzez działania ukierunkowane na rozwój lokalnej przedsiębiorczości w sektorach biogospodarki) oraz Priorytetu 3. Wzmocnienie innowacyjnego otoczenia dla rozwoju inteligentnych specjalizacji regionu (m.in. poprzez wzmocnienie funkcjonujących na terenie gminy instytucji otoczenia biznesu oraz poprawę jakości świadczonych przez te instytucje usług prorozwojowych).

8. SYSTEM WDRAŻANIA PLANU ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MOF BIŁGORAJ

System wdrażania, monitoringu oraz ewaluacji Planu Rozwoju Przedsiębiorczości Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj jest oparty na systemie wskazanym w *Dokumencie Ramowym – Strategia Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj*.

Uzyskanie mierzalnych wyników postępu osiągnięcia wyznaczonych w strategii i planie celów jest podstawowym zadaniem monitoringu i ewaluacji. System monitoringu i ewaluacji wymagał wyznaczenia szeregu wskaźników stanowiących podstawę oceny stopnia realizacji dokumentów strategicznych. W związku z tym, że działania Planu Rozwoju Przedsiębiorczości koncentrują się w czterech obszarach strategicznych, wskaźniki monitoringu w dokumencie ramowym określone zostały w następujących płaszczyznach: efektywna gospodarka, czyste środowisko, aktywna i zintegrowana turystyka oraz otwarte i aktywne społeczeństwo.

Tabela ze wskaźnikami przedstawiona została w dokumencie ramowym w rozdziale 8.2. System monitoringu i ewaluacji.

8.8 System wdrażania i monitoringu

Głównym podmiotem, odpowiedzialnym za realizację założeń Planu Rozwoju Przedsiębiorczości jest Burmistrz Miasta Biłgoraj, Wójt Gminy Biłgoraj i Księżpol. W przypadku zadań wykraczających poza ustawowe kompetencje władz gminnych należy nawiązać współpracę z innymi podmiotami, które będą uprawnione do udzielenia fachowego wsparcia przy realizacji określonych działań. Współpraca ta może opierać się na utworzeniu Komisji ds. przedsiębiorczości, w skład której poza przedstawicielami władz lokalnych należeć będą:

- instytucje i organizacje naukowe, badawczo-rozwojowe oraz szkoły wyższe,
- instytucje, wchodzące w skład tzw. otoczenia biznesu (np. banki, fundacje, agencje),
- podmioty gospodarcze,
- organizacje zawodowe (np. izby gospodarcze, stowarzyszenia),
- administracja ogólna,
- urząd wojewody i podległe mu służby,
- organizacje i instytucje międzynarodowe.

Po akceptacji przez Rady Gmin Planu Rozwoju Przedsiębiorczości Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj nastąpi realizacja jego zapisów. Z etapem tym łączy się monitoring wdrażania planu i jego poszczególnych elementów.

Monitoring w tym przypadku jest definiowany jako proces systematycznego zbierania i analizowania ilościowych, jakościowych informacji na temat wdrażania działań, i całego planu w aspekcie finansowym i rzeczowym, mający na celu zapewnienie zgodności realizacji zadań zapisanych w dokumencie z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami.

Bezpośrednią kontrolę nad realizacją postanowień Planu powinna sprawować specjalnie do tego powołana Komisja ds. przedsiębiorczości oraz pracownicy samorządów lokalnych. Komisja pełnić będzie funkcje nadzoru nad społecznością Miejskiego Obszaru funkcjonalnego Miasta Biłgoraj w zakresie zadań zapisanych w dokumencie jest ona jednocześnie urzeczywistnieniem zasady partnerstwa lokalnego. Społeczny nadzór nad realizacją celów planu jest tym bardziej istotny, że poszczególne zadania w wysokim stopniu finansowane są ze środków lokalnych podatników.

Do dobrych praktyk należy przygotowanie przed spotkaniem Komisji raportu z realizacji założeń dokumentu bazującego na informacjach dostarczanych przez instytucje biorące udział w realizacji zadań strategii. Na zakończenie posiedzenia Komisji powinien z kolei powstawać protokół rozsyłany do wszystkich członków.

8.9 System finansowania

W celu skutecznego wdrażania działań proponowanych w Planie Rozwoju Przedsiębiorczości MOF Biłgoraj na lata 2014-2020 niezbędne jest zapewnienie odpowiedniego finansowania dokumentu. Poza środkami własnymi samorządów i podmiotów prywatnych istotnym elementem finansowania planu są fundusze unijne, w szczególności: Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Istnieje kilka potencjalnych źródeł pozyskiwania funduszy zewnętrznych na realizację działań, wynikających z Planu jak np. środki krajowe, środki pochodzące z Unii Europejskiej, Środki Norweskie czy Fundusz Szwajcarski. Z wyliczeń szacunkowych przedstawionych w *Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj – Dokument Ramowy* wynika, że łącznie na MOF Miasta Biłgoraj może trafić około 341 mln zł w ramach wdrażania w latach 2014-2020 programów operacyjnych unijnej polityki spójności i rozwoju obszarów wiejskich. Przy czym należy pamiętać, że powyższa kwota nie obejmuje dopłat bezpośrednich dla rolników, które wchodzi w skład tzw. I filaru polityki rolnej UE, i których łączny budżet dla Polski na lata 2014-2020 wynosi 21 100 mln euro.

Źródła finansowania poszczególnych celów strategicznych przedstawiono w niniejszym dokumencie w rozdziale 5. Obszary strategiczne i cele operacyjne MOF Biłgoraj.

9. OPIS PRZEPROWADZONYCH KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

Proces konsultacji społecznych projektu dokumentu „Plan Rozwoju Przedsiębiorczości Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj” zgodnie z zarządzeniem Burmistrza Miasta Biłgoraj, Wójta Gminy Biłgoraj, oraz Wójta Gminy Księżpol rozpoczęty został 14.04.2014r. natomiast ich koniec został ustalony na 28.04.2014r.

Konsultacje obejmowały zasięgiem obszar trzech gmin wchodzących w skład MOF Miasta Biłgoraj – miasta Biłgoraj, gminy wiejskiej Biłgoraj oraz gminy wiejskiej Księżpol.

Proces konsultacji społecznych obejmował jedno spotkanie informacyjno-konsultacyjne zorganizowane w dniu 28.04.2014 r. w miejscowości Nadrzecze w gminie Biłgoraj. Poniżej przedstawiono agendę spotkania konsultacyjnego.

AGENDA
SPOTKANIA INFORMACYJNO-KONSULTACYJNEGO
„ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W MIEJSKIM OBSZARZE
FUNKcjONALNYM MIASTA BIŁGORAJ”

dotyczącego dokumentu pn.: „Plan Rozwoju Przedsiębiorczości Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj”

28.04.2014r., godz. 10:30 Zajazd Nadrzecze,
(Nadrzecze 36)

10:00 – 10:30	Rejestracja uczestników spotkania
10:30 – 10:40	Powitanie uczestników spotkania
10:40 – 10:55	wprowadzenie do problematyki rozwoju przedsiębiorczości na obszarze MOF Biłgoraj - Ryszard Boguszewski, Prezes Firmy EuroCompass Sp. z o.o.
10:55 – 11:20	Wystąpienie Marszałka Województwa Lubelskiego P. Krzysztofa Hetmana
11:20 – 11:45	Pytania i wnioski uczestników spotkania skierowane do Marszałka Województwa Lubelskiego P. Krzysztofa Hetmana
11:45 – 12:05	Nowa perspektywa finansowa UE 2014-2020 szansą na rozwój przedsiębiorczości - Ryszard Boguszewski, Prezes Firmy EuroCompass Sp. z o.o.
12:05 – 12:25	Główne potencjały i bariery rozwoju przedsiębiorczości na obszarze gmin wchodzących w skład Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj – Beata Filipowicz
12:25 – 13:00	Dyskusja na temat głównych kierunków rozwoju przedsiębiorczości na obszarze MOF Biłgoraj

Na spotkanie zostały zaproszone osoby zainteresowane procesem tworzenia dokumentu oraz przyszłym kierunkiem rozwoju przedsiębiorczości MOF Biłgoraj. Powyższe spotkanie cieszyły się dużym

zainteresowaniem przedsiębiorców i przedstawicieli instytucji otoczenia biznesu. Uczestniczyli w nim również przedstawiciele samorządów gminnych oraz radni.

Wszystkie materiały oraz informacje dotyczące konsultacji społecznych zamieszczone zostały na stronie internetowej dotyczącej projektu pn. **Upowszechnienie podejścia funkcjonalnego w planowaniu przestrzennym poprzez określenie granic i kierunków rozwoju obszaru funkcjonalnego Miasta Biłgoraj** współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007 - 2013 oraz ze środków budżetu państwa przyznanych w ramach „Konkursu dotacji na działania wspierające jednostki samorządu terytorialnego w zakresie planowania miejskich obszarów funkcjonalnych” ogłoszonego przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju – www.mofbilgoraj.pl w zakładce „Konsultacje społeczne”.

Poniżej zamieszczono formularz Ankiety identyfikującej główne bariery i szanse rozwoju przedsiębiorczości Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj:

ANKIETA IDENTYFIKACJI GŁÓWNYCH BARIER I SZANS ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO MIASTA BIŁGORAJ

ANKIETA – Plan Rozwoju Przedsiębiorczości Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj

Szanowni przedsiębiorcy!

Trwają prace nad dokumentem „Plan Rozwoju Przedsiębiorczości Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj”. Miejski Obszar Funkcjonalny to obszar składający się z Gminy Miasta Biłgoraj, Gminy Biłgoraj oraz Gminy Księżpól. Prosimy o wypełnienie przeznaczonej dla przedstawicieli firm działających na obszarze MOF Biłgoraj ankiety dotyczącej oceny stanu i potencjału rozwojowego podmiotów gospodarczych. Państwa udział będzie stanowił aktywny wkład w tworzenie nowego dokumentu ukierunkowującego rozwój Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Biłgoraj. Przekazane uwagi i sugestie stanowiąc będą odzwierciedlenie rzeczywistych potrzeb społeczno-gospodarczych oraz wizji rozwoju MOF Biłgoraj.

Wypełnioną ankietę prosimy złożyć w terminie do 28 kwietnia 2014 r. w Urzędzie Gminy Biłgoraj, ul. Kościuszki 88, 23-400 Biłgoraj, odesłać pocztą na powyższy adres lub przesłać na adres e-mailowy: mofbilgoraj@interia.eu.

Bardzo serdecznie dziękujemy za czas poświęcony na wypełnienie ankiety.

1. **Miejsce prowadzenia działalności:**
 Miasto Biłgoraj   Gmina Biłgoraj   Gmina Księżpól
2. **Forma organizacyjno prawna:**
 spółka prawa handlowego   spółka prawa cywilnego
 działalność gospodarcza prowadzona przez osobę fizyczną   inna .....
3. **Liczba zatrudnianych pracowników:**
 0-9   10-49   50-249   250 i więcej
4. **Rodzaj prowadzonej działalności:**
 handel   usługi   transport   budownictwo
 produkcja (czego? .....)   inne.....
5. **Okres istnienia firmy na rynku:**
 do 12 miesięcy   1-5 lat   6-10 lat
 11-15 lat   powyżej 15 lat

1. Jak ocenia Państwo działania samorządu na rzecz lokalnych przedsiębiorców?

- bardzo dobrze   dobrze   nie mam zdania   źle   bardzo źle

2. Jak ocenia Państwo działania Biłgorajskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. na rzecz przedsiębiorców?

- bardzo dobrze   dobrze   nie mam zdania   źle   bardzo źle

3. Czy poleciliby Państwo Miejski Obszar Funkcjonalny jako dobre miejsce do prowadzenia działalności gospodarczej?

- tak, dlaczego? .....
- nie, dlaczego? .....

4. Jak oceniają Państwo warunki prowadzenia działalności gospodarczej w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Miasta Biłgoraj pod następującymi względami: (prosimy ocenić w skali od 1 do 5, gdzie „1” oznacza bardzo źle a „5” bardzo dobrze)

- 1 2 3 4 5 Wysokość podatków i opłat lokalnych
- 1 2 3 4 5 Dostępność lokali i terenów inwestycyjnych nadających się do prowadzenia działalności gospodarczej
- 1 2 3 4 5 Stan dróg
- 1 2 3 4 5 Dostęp do potencjalnych źródeł finansowania prowadzonej działalności (pożyczki, kredyty)
- 1 2 3 4 5 Dostęp do programów wsparcia dla przedsiębiorców (pomoc w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, Pomoc De Minimis, itp.)
- 1 2 3 4 5 Dostęp do wykwalifikowanych pracowników
- 1 2 3 4 5 Dostęp do informacji ważnych dla przedsiębiorców (źródła finansowania, nowe technologie, rynki zbytu)

5. Proszę wskazać maksymalnie 3 największe przeszkody w prowadzeniu działalności gospodarczej:

☐ wysokie opłaty i podatki lokalne	☐ brak dostępu do informacji ważnych dla przedsiębiorców (np. o możliwości pozyskania funduszy unijnych)
☐ trudność w znalezieniu lokali do prowadzenia/rozszerzenia działalności gospodarczej	☐ brak dostępnych wykwalifikowanych pracowników
☐ brak dostępu do terenów pod inwestycje	☐ brak programów wsparcia dla przedsiębiorców
☐ zły stan dróg i brak innej infrastruktury technicznej	☐ inne:.....
☐ brak dostępu (lub dostęp ograniczony) do pożyczek i kredytów na rozwój działalności firmy	.....
☐ zły stan infrastruktury technicznej (wodno-kanalizacyjnej, energetycznej, internet)	

6. Z których spośród następujących form wsparcia przedsiębiorców przez samorządy wchodzących w skład MOF Biłgoraj chcieliby Państwo skorzystać? (proszę o zaznaczenie odpowiedzi „tak” lub „nie”)?

Obniżenie stawek podatków i opłat lokalnych	☐ TAK	☐ NIE
Wsparcie finansowe zwrotne (poręczenia, pożyczki)	☐ TAK	☐ NIE
Wsparcie finansowe bezzwrotne (dotacje, pożyczki częściowo umarżalne)	☐ TAK	☐ NIE
Lokali udostępnionych na preferencyjnych warunkach	☐ TAK	☐ NIE
Porady prawne, finansowo-księgowo	☐ TAK	☐ NIE
Szkolenia	☐ TAK	☐ NIE
Terenów inwestycyjnych uzbrojonych w podstawową infrastrukturę	☐ TAK	☐ NIE
Działania promocyjne gminy	☐ TAK	☐ NIE
Innych:.....	☐ TAK	☐ NIE

7. Czy Państwo znają lub/i skorzystali z poniższych instytucji/działań i programów wspierających przedsiębiorstwa?

Fundusz Pożyczkowy BARR S.A	☐ Znam	☐ Korzystałem
Szkolenia realizowane przez BARR S.A np. „Wykwalifikowany Pracownik”	☐ Znam	☐ Korzystałem
Fundacja Fundusz Lokalny Ziemi Biłgorajskiej	☐ Znam	☐ Korzystałem
Lokalna Grupa Działania „Ziemia Biłgorajska”	☐ Znam	☐ Korzystałem
Lokalny Punkt Konsultacyjny BARR S.A.	☐ Znam	☐ Korzystałem
Powiatowy Urząd Pracy w Biłgoraju	☐ Znam	☐ Korzystałem

Środki finansowe i doradztwo w zakresie rozpoczęcia działalności gospodarczej (projekty realizowane przez BARR S.A i PUP)

 Znam

 Korzystałem

Ośrodek Doradztwa i Szkoleń (ODS) BARR S.A

 Znam

 Korzystałem

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

 Znam

 Korzystałem

Zespół Doradztwa Rolniczego w Biłgoraju

 Znam

 Korzystałem

Inne .....

 Znam

 Korzystałem

8. Czy są Państwo zainteresowani realizacją innowacyjnych inwestycji opierających się na bliskiej współpracy z instytucjami badawczo-rozwojowymi (współpraca B+R)?

 TAK

 NIE

Jeśli TAK, to czego dotyczyłaby ta współpraca .....

9. Czy Państwa przedsiębiorstwo prowadziło już prace badawczo – rozwojowe?

 TAK

 NIE

Jeśli TAK, to czego dotyczyła ta współpraca: .....

10. Czy Państwa przedsiębiorstwo byłoby zainteresowane działalnością w ramach klastrów branżowych?

 TAK

 NIE

Jeśli TAK, to w jakiej branży:

 przetwórstwa drzewnego i produkcji mebli

 turystyki i rekreacji

 przetwórstwa rolno-spożywczego

 inne .....

11. Czy korzystali Państwo ze środków unijnych na rozpoczęcie i rozwój działalności gospodarczej?

 TAK

 NIE

12. Jakich działań oczekuje Państwo od Urzędów Gmin i Instytucji Otoczenia Biznesu (np. BARR S.A.) w zakresie współpracy z prowadzoną przez Państwa działalnością gospodarczą?

Wszelkie uwagi, opinie i wnioski dotyczące konsultacji projektu przedmiotowego dokumentu można było zgłaszać za pomocą powyższego formularza zgłaszania uwag w trakcie trwania procedury konsultacji społecznych. Wypełniony i podpisany formularz należało dostarczyć jednym z poniżej wskazanych sposobów:

1. przesłać na adres: Urząd Gminy Biłgoraj, ul. Kościuszki 88, 23 – 400 Biłgoraj;
2. dostarczyć do sekretariatu Urzędu Gminy Biłgoraj, pokój nr 33;
3. przekazać bezpośrednio podczas spotkania w sprawie konsultacji społecznych dokumentu;
4. przesłać e-mailem na adres mofbilgoraj@interia.eu.

Końcowy dokument uwzględnia wszystkie uwagi jakie wpłynęły podczas procesu konsultacji.